De wijze kater

Boosaardig sprookje in drie bedrijven

Herman Heijermans

Editie Frans van Passel en Jan Van Craen

bron

Herman Heijermans, *De wijze kater* (ed. Frans van Passel en Jan Van Craen). Uitgeverij De Sikkel, Antwerpen 1969 (uitgave)

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/heij011wijz02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

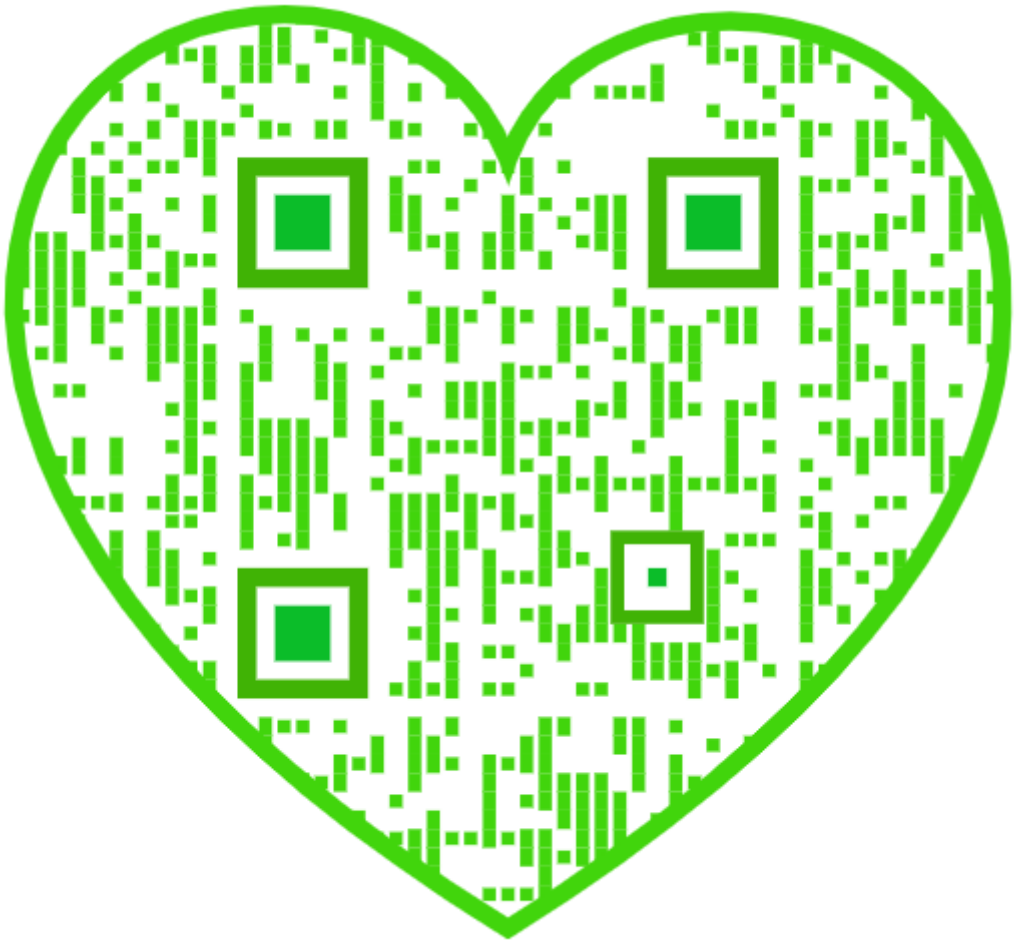

Inleiding

1. De auteur (Rotterdam 1864 - Zandvoort 1924)

Herman Heijermans was de zoon van een journalist. Al heel jong volgde hij zijn vader in het krantebedrijf en schreef kroniekjes, die na korte tijd zo gegeerd werden dat hij zich in 1892 als schrijver te Amsterdam kon vestigen.

Een groot aantal van die cursiefjes, zoals ze vandaag ook wel worden genoemd, verscheen gebundeld onder de titel *Falklandjes* (18 delen). Heijermans was daarenboven redacteur van verscheidene literaire tijdschriften, maar dat is in ons taalgebied nooit een winstgevend bedrijf geweest.

Heel vlug beproefde hij toneel te schrijven, maar vond geen gehoor in het Nederland van die jaren. Enigszins ontmoedigd ging hij zich in Berlijn vestigen (1907-1912), waar het cultureel klimaat heel wat gunstiger was. Hij deed er de ervaring op, dat de toneelschrijver zo mogelijk van heel nabij de voorbereiding van zijn stuk moet kunnen volgen, opdat uit het debat met de regisseur voor de schrijver te leren valt, wat wel en wat niet mogelijk is op de planken.

Gerijpt en gesterkt in de overtuiging, dat het toneel het massamedium bij uitstek is, keerde hij naar Amsterdam terug en probeerde het met een eigen toneelgezelschap om zijn ideeën te verwezenlijken. Van dat ogenblik af beginnen de grote successen, die hem over de hele wereld bekend maken. In volle activiteit, op een ogenblik dat hij de top van het scheppend vermogen misschien nog niet had bereikt, stierf hij vrij onverwacht.

2. Zijn levensopvatting

Voor Herman Heijermans is de kunst een middel tot communicatie van ideeën en dus uiteraard van zijn overtuiging; een literatuur die niet in betrekking staat tot de werkelijke pro-

blemen van het leven, vindt hij niet verantwoord. Dat brengt met zich mee, dat hij zich geëngageerd voelt en tracht de werkelijkheid te beïnvloeden, te verbeteren.

Zijn sympathie gaat uit naar de kleine man, die bij de aanvang van de twintigste eeuw vaak leefde in mensonterende omstandigheden en de speelbal was van enkele meer gefortuneerden. Hij ziet slechts één mogelijkheid om tot een menswaardige samenleving te komen: de weg van het socialisme. Hij drukt die overtuiging uit in zijn toneelstukken, maar zonder dat te beklemtonen of zich een schrijvend politicus te wanen.

Herman Heijermans is van oordeel, dat één van de oorzaken der wantoestanden ligt in de vervreemding van de natuur. De mens heeft zich ontwikkeld tot een wezen, dat er een levenswijze op na houdt, die het natuurlijke verloochent. Hij predikt terugkeer naar en eerbied voor de mens en de natuur.

3. Zijn voornaamste werken

Herman Heijermans onderzoekt de levensvoorwaarden van de mens in een aantal milieus, in specifieke levensomstandigheden, in de wereld van de vissers, de mijnwerkers, de boeren. Hij gaat na, op welke wijze de mens zijn naaste uitbuit en wat daarvan de gevolgen zijn. Door een aantal paradoxale uitspraken brengt hij het publiek ertoe over de gegeven situatie na te denken en een oplossing te overwegen. Aldus is hij een voorloper van het moderne theater van Bertolt Brecht e.a.

In *Op hoop van zegen,* misschien zijn meest bekende stuk, klaagt hij de misbruiken in het visserijbedrijf aan. Arme vissers moeten de zee op in schepen die niet zeewaardig zijn, omdat de visvangst allereerst winst voor de reder moet opleveren, en een investering in nieuwe schepen het winstaandeel zou verminderen. Als vissers er het leven bij verliezen, blijven hun vrouw en kinderen behoeftig achter, zonder enige steun. De rijke reder zal dan wel een of ander caritatief gebaar stellen en met een aalmoes zijn naastenliefde bewijzen.

Het stuk is fel antikapitalistisch, maar daarom toch niet eenzijdig. De rijke reders zijn ook mensen van vlees en bloed, en als zij handelen zoals het stuk het toont, is dat niet zozeer uit slechte wil, maar omdat zij in de gegeven omstandigheden

menen niet anders te kunnen handelen. Zij ook zijn kinderen van hun tijd en weten eigenlijk niet beter.

De opgaande zon schetst de strijd van de kleine middenstander tegen de genadeloze concurrentie van de grote anonieme bedrijven. *Bloeimaand,* een spel van het leven in de stad, *Ora et Labora,* een probleem op het platteland, *Glückauf,* een spel van de mijnen, nemen telkens andere levensmilieus tot onderwerp van studie en kritiek.

De wijze kater uit 1917 is een satire op de kapitalistische maatschappij en op de vervreemding van de natuur. Het thema zelf is duidelijk ontleend aan het oude sprookje van de gelaarsde kat, waarin een slimme kat haar baas tot markies bevordert en aan een koningsdochter helpt.

In het stuk van Heijermans maken we kennis met de corrupte hofhouding van een ingebeelde staat. Een aantal ambtenaren spelen het spel mee en profiteren van het leven in de zon: de hofprediker symboliseert de godsdienst, die volgens de schrijver duidelijk aan de kant van het gezag en het kapitaal staat.

De kater krijgt een tijdlang een rechtersfunctie toegewezen en zal dan recht spreken volgens de principes van het natuurrecht.

Hier voelen we reeds de figuur van Azdak in *De Kaukasische Krijtkring* van Brecht, ook al zal dat stuk slechts in 1944 verschijnen.

Dat recht spreken wordt door de koning en de hofkliek geduld zolang hun eigen belangen niet in het geding komen en het slechts om onbetekenende twisten tussen het gepeupel gaat.

Het spel loopt echter snel ten einde, zodra de stoute rechter het eigendomsrecht in twijfel begint te trekken en op die manier de bezittingen van de heersende groep in gevaar brengt. De kater verlaat dan misprijzend de wereld van de mensen en gaat terug naar de natuur, waar het veel beter leven is.

Het stuk komt voor op het wereldrepertoire en heeft in vele landen bij groot en klein een verdiend succes gekend.

Personen:

Jonathan
Hans, een kater
De Bakker
Antoinette, zijn dochter
De Schoenlapper
De Melkboer
De Slager
De Kruidenier
De Kattenmepper
De Prinses
Prins Arthur
De Hofdame
De Hoofdmaarschalk
De Rentmeester
De Opperhoutvester
De Lijfarts
De Hofprediker
De Kok
De Voorproever
Eerste Lakei
Tweede Lakei
Een Griffier
Eerste Lijfwacht
Tweede Lijfwacht
De Volksmenigte
De Koning
De Opperschenker
Enige honden.

Het Boosaardige Sprookje speelt in een denkbeeldig land, in een denkbeeldige tijd.

Eerste opvoering door de Tooneelvereeniging in het Grand Théâtre te Amsterdam
op 22 oktober 1918.

eerste bedrijf

(Een kamer met schouw en enige ouderwetse portretten. In het midden een rustbank, een oude kist en een haveloze stoel. De luiken voor het venster zijn gesloten, de ruiten zijn met lappen bedekt. Vroege morgen. Zonlicht door de harten der luiken.)

eerste toneel

Jonathan - Bakker - Ans.

Jonathan

(Hij ligt gekleed op de rustbank, wordt even wakker door het nijdig luiden der voordeurschel, rekt zich uit en slaapt weer in. Er wordt opnieuw gescheld en tegen de luiken gebonsd. Geeuwend staat Jonathan op, en onverstoorbaar bij het verder luiden en bonzen, slaat hij de deken, waaronder hij gelegen heeft, uit, legt haar op de kist, en gebogen bij de lichtkieren van het venster, begint hij zijn laarzen met een verweerde borstel te schuieren[1]. Ongevoelig voor het aanhoudend schellen en kloppen, dekt hij de tafelkist met een korst brood en een kan, die hij aan de achterzijde uit de kist te voorschijn haalt. Plotseling meent hij een geluid te herkennen, beklimt een kruk voor het raam, kijkt door het uitgesneden hart van één der luiken, werpt vrolijk een kushand toe, springt van de stoel, opent de voordeur in de gang):

Kom binnen. Welkom! En kijk niet te veel rond. Mijn huishoudster is nog niet uit de veren... En waarmee kan ik u van dienst zijn?

Bakker

(presenteert papier):

Asjeblief.

Jonathan:

Met uw verlof, geachte heer: ik zal eerst het daglicht permissie geven hier binnen te schijnen...

(Opent

1 borstelen.

de luiken, de zon plast in het vertrek.)

Is dit geen lenteweer om bij te knielen... Goedemorgen, juffrouw Ans! Al zo vroeg bij de hand, en al zo vroeg van zulk een bevallige schoonheid, dat ik me schaam me in deze desolate[1] toestand aan uw gazelleogen[2] te vertonen...

Bakker:
Asjeblief.

Jonathan:
...Gaat u zitten. Deze stoel heeft wel een uiterlijke wormstekigheid, maar innerlijk is hij van een kracht, om eeuwen te trotseren... En, juffrouw Ans: deze sofa zal het zich tot een eer rekenen...

Bakker:
Mijn dochter en ik komen hier niet op bezoek. En wij gaan niet zitten. Asjeblief. Dat is driemaal.

Jonathan:
Dat telde ik ook. Als u er dan niet bij neerzit, permitteer dat ik het doe. Dit is een kwitantie, als ik me niet vergis...

Bakker:
Als je je niet vergist? Tien-, twintigmaal heb ik 't door mijn knecht laten aanbieden, en nou kom ik nog eens zelf voor het laatst! Ben je van plan de rekening te betalen, ja of nee?

Jonathan:
Van plan, ja. Maar de mensen wikken en de goden beschikken: een plan te HEBBEN is gemakkelijker dan een plan UIT TE VOEREN...

Bakker:
Ik ben niet zo gek, doordraaier[3], om erin te vliegen!

(Tot zijn dochter.)

Trek jij nog eens zijn partij! Wees nog eens zijn voorspraak! Tot zelfs de meubelen heeft hij beleend! Niets om fatsoenlijk beslag op te leggen! Maar je kent me niet, oplichter! Al moet ik je een jaar laten gijzelen[4]: de rekening van mijn brood zul je betalen. Daar doe ik een eed op!

Jonathan:

1 troosteloos, in verwaarloosde toestand.
2 dier van geslacht der antilopen, bekend door vlugge en bevallige bewegingen en fraaie, donkere ogen; wordt vaak in beeldspraak aangewend bij de beschrijving van vrouwelijk schoon.
3 iemand die geld en bezittingen verkwist.
4 iemand als onderpand nemen voor het nakomen van beloften of schulden.

Nee, doe geen valse eed... Tenminste niet in het bijzijn van uw dochter, die u kiesheidshalve[5] niet bij dit voor u en voor mij zo uitermate pijnlijk onderhoud op de vroege morgen tegenwoordig had moeten laten zijn...

Bakker:

Een kist, een kapotte stoel, een bank, een kruk!... Jij

5 uit gevoeligheid voor het betamelijke en passende.

groeit voor de galg op! Jij moest niet durven kijken naar het portret van je vader, die jou in welstand achterliet en van wie jij alles verbrast heb...

Jonathan:
Ik kijk er ook niet naar.

Bakker:
En niet naar het portret van je grootvader...

Jonathan:
...Als ik naar IETS kijk, meer dan kijk, geachte heer, is het naar de schone, blozende en rijpe vrucht, die u onder mijn eenzaam dak heeft meegebracht... De bewering, dat de appel niet ver van de boom valt, gaat niet altijd op. Want uw dochter...

Bakker:
Antoinette, wacht buiten op me...

Ans:
Maar, vader...

Bakker:
Hoor je niet wat ik zeg?

Ans:
Maar, vader, ik zou toch bij u blijven, omdat u zo vreselijk driftig kan worden!

Jonathan:
Juist, en omdat drift een mens ontsiert en zijn gedachten over de hindernissen van bezonnenheid en koelbloedigheid laat struikelen, ben ik het met uw dochter volkomen eens, dat haar aanwezigheid als beminnelijke rem noodzakelijk is.

Bakker:
Antoinette!

Ans:
Goed dan, vader...

(Wacht bij de deur.)

Bakker:
En nu voor het laatst: wie geeft jou het recht mij op te lichten?

Jonathan:
De genegenheid voor uw dochter...

Bakker:
Jij praat wartaal!

Jonathan:

...De genegenheid voor een meisje licht[1] de dikbuikigste en ongezelligste vader in de sfeer van tederheid, die in het gemoed van de verliefde jongeling is... Ik licht u dus op...

Bakker:

't Is goed.

(Driftig.)

Maar dat zeg ik je, oplichter, dat ik je vasthou[2], dat ik me zo niet laat behandelen, en dat, als ik mijn handen niet te goed achtte, ik je op een pak ransel zou trakteren...

Ans:

Vader!...

Bakker:

...Ik je op een pak ransel zou trakteren! Ik waarschuw je, mannetje, jij ontloopt me niet!

Jonathan:

Zou u iets minder luidruchtig uw argumenten pro en contra mijn soliditeit[3] willen uiten, want er is hier

1 in de sfeer lichten: brengen, heffen.
2 vormen zonder d komen in de tekst vaak voor: vasthou, meelijden, houen, dee, deeën, zeien enz.
3 voor en tegen mijn stevigheid.

nog een huisgenoot die eraan gewend is op zachtzinnige wijze gewekt te worden...

Bakker:
Iemand, die niet te eten, en die geen rooie duit heeft om zijn bakkersrekening te voldoen, hoort er geen huisgenoot op na te houden! Antoinette!

Ans:
Ja, vader?

Bakker:
Vooruit! Hier verspil ik geen woord meer! We gaan naar de schout en als die ons niet helpt, naar de Koning!

Jonathan:
Ik wens u een aangename wandeling in dit wel gezegend lenteweer!

Bakker:
Antoinette! Wat treuzel je?

Ans:
Dag, meneer Jonathan...

Jonathan:
Dag, juffrouw Ans, en kijk me niet te verwijtend aan... Ik voel me al zo laag gezonken, zo minderwaardig bij deze laatste resten van een vroeger welvarende bezitting, dat ik op mijn erewoord...

Bakker

(Ans meetrekkend):

...En nou heb ik er genoeg van...

(Af.)

tweede toneel

Jonathan - Schoenlapper.

Schoenlapper

(door venster sprekend):

Nou wordt het mijn beurt, meneer! Ik sta hier al een poos af te luisteren op wat voor manier jij de bakker mishandelt!... Ik ben niet van zins me ook zo af te laten schepen... Ik heb vóór een maand fatsoenlijk je schoenen gezoold en geachterlapt en nou moet ik fatsoenlijk of onfatsoenlijk mijn geld of ik kom niet van mijn plaats!

Jonathan:
Ik vrees, schoenlapper, dat je dan langer dan je lief zal zijn, op die plaats zal moeten schildwachten, want ik heb het niet, zo waarachtig als de aarde om de zon draait en de planeten zich in ellipsvorm bewegen...

Schoenlapper:
Het is goed, vriend. Ik heb geduld.

Jonathan:
Ik ook. En zonder mezelf te vleien: het is één van mijn weinige deugden.

Schoenlapper:
Voor een maand heb ik de schoenen, die daar staan, gezoold en geachterlapt...

Jonathan:
Ja, helaas, vóór een maand! Had ik ze toen, met overleg en met gedachte aan de toekomst, dadelijk be-

taald, dan zou ik nu het recht en het voorrecht hebben je te vragen: schoenlapper, zool en achterlap ze nog eens, want ik loop op mijn vergankelijk tandvlees[1].

Schoenlapper:
Al zou je op je blote voeten naar me toekomen, voor jou heb ik geen zolen en achterlappen meer! Jij had niet geboren moeten worden!

Jonathan:
Maak daar mijn moeder en vader een verwijt van!

Schoenlapper:
Je vader? Die draait zich in zijn graf om! Die zou ik tot het uur van mijn dood krediet hebben gegeven, maar jou...

Jonathan:
Heb je er wat op tegen, dat ik verder ontbijt?

Schoenlapper:
Jij komt van een slechte reis thuis!

derde toneel

De vorigen - Melkboer.

Melkboer

(in de deur):

Goeiemorgen!

Jonathan:
Goeiemorgen, melkboer.

Melkboer:
Moet 't een halve of een hele zijn?

Jonathan:
Laten we zeggen een hele pint. Bij warm weer drinkt-ie meer dan anders...

Melkboer:
En de centen?

Jonathan:
De centen?

Melkboer:

1 fig. schertsend: op de randen van het bovenleer van zijn schoenen; ook geheel op, straatarm zijn.

Er staan nou al twaalf halve en zes hele pinten...

Jonathan:
Ik heb er geen aantekening van gehouen, maar ik heb zo'n onvoorwaardelijk vertrouwen in uw voortreffelijke boekhouding...

Melkboer:
Jawel, da's machtig aardig, maar vanmorgen lever ik geen melk zonder boter bij de vis.

Jonathan:
...Melk, boter, vis, - ik watertand erbij...

Melkboer:
Wat weerlicht[2], ik kan niet van de wind leven!

Jonathan:
Ach, ach, kon IK het!

Melkboer:
Als je zo op zwart zaad zit, dat je geen twaalf halve en zes hele pinten melk kan betalen, moet je er geen poes op na houden!

Schoenlapper:
En je schoenen niet laten zolen en achterlappen! Hij laat iedereen erin vliegen, melkboer! Daarstraks stond de bakker ook op te spelen!

2 loop naar de weerlicht: verwensing.

Melkboer:
O, wordt er uit dat vaatje getapt? Dan verzet ik geen poot of de centen moeten voor me uitgeteld worden!

Jonathan:
Mijne heren...

Schoenlapper:
...En ik schreeuw het hele dorp bij mekaar!

Jonathan:
Mijne heren...

Melkboer:
Eergister zei je: gister, en gister zei je: vandaag, en vandaag zegt-ie: morgen! Daar steek ik een stokkie[1] voor!

Jonathan:
Mijne heren...

Schoenlapper:
Daar heb ik een halve nacht voor zitten zweten...

Melkboer:
Daar loop ik voor dag en voor dauw naar de wei om mijn enige koebeest te melken...

Jonathan:
Wat in een goed vat is, verzuurt niet[2].

Melkboer:
...Wat verzuurt of niet verzuurt is mijn zaak... Ik moet mijn centen en als 't niet goedschiks gaat, dan kwaadschiks!

Schoenlapper:
Ik verzet geen poot!

vierde toneel

De vorigen - Ans.

Ans:
Wie schreeuwt er zo vroeg op de morgen?

Schoenlapper:

1 de verkleinvorm op ie komt in de tekst vaak voor: stokkie voor stokje, slokkie, worssie, bakkie enz.
2 uitstel is nog geen afstel.

Ik! Hij laat een arm mens dagen en dagen om een paar stakkerige[3] guldens lopen!

Melkboer:
Hij zet een ongelukkige melkboer met één koe en zeven kinderen af!

Schoenlapper:
Hij zit op zijn gemak te eten, en treitert je zo, dat de vlammen je uitslaan!

Melkboer:
Je vader, de bakker, moet geld van hem hebben!

Schoenlapper:
En de slager! En de kruidenier!

Melkboer:
Ik laat me geen loer draaien[4]! Twaalf halve en zes hele pinten! Ik moet er met mijn zeven kinderen van bestaan!

3 als van een stakker, zielig, beklagenswaardig persoon = arme guldens.
4 bedotten.

Schoenlapper:
Ik loop me blaren aan mijn voeten voor een paar centen!

Ans:
Toe, winden jullie je niet zo op...

Melkboer:
Geen spoog[1] melk krijgt-ie meer van me! Geen druppel! En nog vandaag klaag ik je aan!

Schoenlapper:
En ik! Eens kijken of er voor arme mensen geen recht in dit land te krijgen is!

Ans:
Wees toch wat redelijk, schoenlapper, als hij het toch niet heeft...

Melkboer:
Dan moet hij zijn smerige kater géén melk laten zuipen!

Schoenlapper:
En geen onsies[2] leverworst bij de slager halen! En niet op krakende zolen door het dorp lanterfanten! Wie een arme te kort doet, zal door onze Lieve Heer bezocht worden! Dat staat in de Schrift! Meer zeg ik niet! Maar je zal van me horen!

Melkboer:
En van mij!

(Grijpt de melkkan.)

En geen druppel meer!

(Schimpend met schoenlapper af.)

vijfde toneel

Jonathan - Ans - De Kater.

Ans:
Wat vind ik dat allemaal onplezierig voor u, meneer Jonathan! Als ik zelf geld had, en u er niet door beledigde, zou ik u vragen - of ik u mocht helpen...

Jonathan

(verbitterd):

1 hetgeen men ineens uit de mond spuwt.
2 < Fr. Lat., hectogram, een ons.

En denk je, dat ik het zou aannemen? Denk je, dat ik er misbruik van zou maken, als je met ongeschoolde[3] voeten boven op een hellend vlak zou gaan staan? Heeft je vader je niet geleerd je spaarpot lief te hebben als jezelf? Spiegel je aan mij, juffrouw Ans, en bega geen buitensporigheden in de buurt van een afgrond!

Ans

(angstig):

Waarom spot u zo?

Jonathan

(bitter):

Spotten? Zie ik eruit als een spotter? Je vader, de schoenlapper, de melkboer, de spekslager, de kruidenier zijn wijze lieden, ik een warhoofdige boef!

3 zonder opleiding, zonder oefening.

(Zij begint zacht te schreien. De kater, door een gat van de schouw binnengekropen, rekt zich uit en wast zich.)

Traantjes in je lieve ogen, juffrouw Ans? Nou bederf je mijn hele dag!

Ans:
Ik ben niet als mijn vader...

Jonathan:
Nee, goddank! Of liever je móést zo zijn! Wee, wee, en nog eens wee, als kinderen niet op hun verstandige, elke duit sparende ouders gelijken! Schendt men zijn spaarpot, men schendt zijn aangezicht!

Ans:
U heeft vroeger zóveel voor anderen gedaan, ik wou dat ik wat voor u kon doen...

Jonathan:
Waarom voor mij? Het hele dorp kan getuigen, dat ik een verdoold schaap ben...

Ans:
Als u wil, kan u alles...

(Zij schrikt omdat de kater haar plotseling rugjes geeft.)

... Hé!

Jonathan:
Dat mag niet, Hans! Gedraag je betamelijk...

Ans:
Wat een schat van een dier en wat is-ie groot geworden sinds ik hem 't laatst heb gezien!

Jonathan:
Dat komt, omdat-ie ratten, muizen en vogels à discrétion[1] eet en zonder erdoor in de schuld te raken! Op je plaats, Hans, je maakt 't de juffrouw lastig en je weet hoe je verhaart[2]!

(De kater kruipt weer bij de schouw.)

Hé nee, blijf nog even zitten! In geen dagen heb ik een stem binnen deze vier wanden gehoord...

Ans:
Ik durf niet. Als mijn vader wist, dat ik hier was... Dag, meneer Jonathan...

Jonathan:
Dag, juffrouw Ans.

1 (Fr.), zoveel als hij op kan.
2 de haren verliezen.

Ans:
Is u boos?

Jonathan:
Als ik een man van geld was...

Ans:
Wat dan?

Jonathan:
Dan zou ik proberen een spiegel te kopen, waarin ik 's morgens, 's middags en 's avonds een paar gazelle-ogen zag als de jouwe...

Ans:
En dan?

Jonathan:
Dan niets. Dan zou ik de spiegel omkeren, omdat het niet goed is te lang naar één ding te kijken.

Ans:
Ik zie uw ogen ook zonder spiegel...

Jonathan:
En ik de jouwe, juffrouw Ans.

Ans:
Dag, meneer Jonathan.

Jonathan:
Dag, juffrouw Ans.

Ans:
Heeft u vandaag niets anders te eten dan die korst?

Jonathan

(luchtig):

Niets, maar ze is van de meest voortreffelijke kwaliteit. En ze is goddank zo droog, zo weldoorbakken, dat ik elke hap minstens tweemaal moet slikken, om hem door mijn keelgat te krijgen. Reken eens na, wat een voordeel dat is. Als je spreekt met een echo, hoor je je woorden méér dan eens en als je kauwt met een echo, eet je dubbel. Je vader is een bakker bij de gratie Gods!

Ans:
Mag ik wat voor u doen?

Jonathan:
Ja, nog even je kleine hand in de mijne leggen!

Ans:
Dag, meneer Jonathan, ik heb zo'n vreselijk meelijden met u...

Jonathan:
Ik geloof niet, Ansje - Juffrouw Ansje - dat ik dat waard ben. Meelijden heb ik alleen met een aantal zotte mensen en met mijn geduldige poes, die het vandaag voor 't eerst van zijn leven zonder melk zal moeten stellen... En als ik met mezelf meelijden ga krijgen, dan...

Ans

(angstig):

Wat dan?

Jonathan

(luchtig):

...Dan ga ik vannacht - ja, 't wordt volle maan! - in de lachende maneschijn kuieren, en in mijn zielig eentje wat zitten dromen en luisteren boven op de rotswand, waar de kleine bergstroom in het dal stort en waar de wilgen en populieren, als op een kerkhof zo rustig heen en weer, altijd door, heen en weer wiegen en zingen. Ik heb er dikwijls gezeten, de laatste weken. Als ik vandaag of morgen nóg meer meelij met mezelf krijg, doe ik mijn ogen daar zalig toe...

Ans

(angstig):

En?

Jonathan:

...En glij misschien, als een uitgebloeide lavendel[1] zo zacht en zo zonder enig geluid naar benee, en de bergstroom spoelt het vrachtje, dat voor schoenlapper, melkboer en bakker een gruwel is geworden, ergens aan, érgens...

Ans:

Lieve God, doe dat niet, u bent nog zo jong, meneer Jonathan! En er zijn toch ook mensen die van u houden...

Jonathan:

Wie? Wees mijn gids in de volte[2]... Wie?

1 sterk geurende bloem, wordt gebezigd voor het bereiden van parfum.
2 het vervuld-zijn met mensen.

Ans:
De - de mensen aan wie u in uw goeie dagen zelf geld heeft geleend... - die houen van u - en ik...

Jonathan:
En jij?... Waarom jij?...

Ans:
Dat denk ik zo maar... Dat zei ik bij wijze van spreken... Ik kan het niet zien, dat mijn vader en de anderen u als een dief behandelen, dat u hier leeft als in een gevangenis en niet te eten heeft... Daar slaap ik niet van, meneer Jonathan... Dat doet me zeer... Toe, toe, ik weet wel aan geld te komen... Zeg dan niet nee, als ik het u breng...

Jonathan:
Geld, van wie?

Ans:
Wat doet dat er toe?

Jonathan:
Ja, ja, Ansje: ze hebben gelijk, je vader, de schoenfrik[1], de water- en melkboer, de varkensslager, de kruidenier en de rest! Ik moet wel walgelijk diep in de modder terecht zijn gekomen, dat ik waarachtig even aarzelde om van een vrouw geld aan te nemen! 't Wordt de allerhoogste tijd, om als de uitgebloeide lavendel mee in de stroom naar beneden te gaan...

zesde toneel

De vorigen - Kattenmepper[2].

Kattenmepper

(achter het raam):

...Volk! Volk!

Jonathan:
Wie daar? Wat moet je?

Kattenmepper:
Ik ben Markus de kattenmepper! Ik betaal katers met goud en katten met zilver!

(De kater zet een hoge rug.)

1 spotnaam, duidt op het kleingeestig karakter.
2 iemand die katten doodslaat.

Op die kater van jou, Jonathan, heb ik al nachten geloerd, maar hij is me te glad! Ik bied je twee gouden dukaten[3], als ik hem hier in mijn zak bij een jonge poes mee mag nemen!

Jonathan:
Is niet te koop!

Kattenmepper:
Ik bied drie gouden dukaten!

Jonathan:
Is niet te koop!

Kattenmepper:
Het hermelijn[4] van de koning, Jonathan, het

3 < Lat., oude gouden munt, ± fl. 5,50.
4 het bont van de hermelijn, roofdier uit het geslacht der wezels, met witte vacht.

t.o. 16

studio
de wijze kater
een boosaardig sprookje in drie bedrijven
door herman heijermans 1864/1964
het boosaardige sprookje
speelt in een denkbeeldig land
in een denkbeeldige tijd
regie en dekor kees van iersel
uitwerking dekor lisette van meeteren
en kees de groot
uitvoering atelier p. j. seur
en fa. bison
kostuums en maskers lisette van meeteren
uitvoering kostuums henny van dam-simons
uitvoering katerkostuum gerda van der elsken
uitvoering maskers lisette van meeteren
en kees de groot
pruiken fa. d. h. michels
assistent van de regisseur edwin prins
technische verzorging joop de veer
hendrik ronner
harry faanhof
piet bruyn
souffleuse nel van noorden
kleedster rita meerman
pauze na het tweede bedrijf
hans, de kater henk van ulsen
jonathan joop admiraal
de bakker ad noyons
antoinette, zijn dochter elsje scherjon
de schoenlapper ad van gessel
de melkboer erik plooyer
de kattenmepper jaap hoogstra
de hond van de slager herman lutgerink
de hofmaarschalk albert abspoel
de rentmeester jules hamel
de opperhoutvester henk voges
eerste lakei erik plooyer d
tweede lakei herman lutgerink d
de prinses cocki boonstra
de hofdame elsje scherjon d
prins arthur bram van der vlugt
de koning wim van den brink
de lijfarts ad van gessel d
derde lakei edwin prins
vierde lakei robert bon
de opperschenker ad van gessel d
de kok jaap hoogstra d
de voorproever ad noyons d
de hofprediker jaap hoogstra d
de griffier edwin prins d
de lijfwacht robert bon d
de slager erik plooyer d

Herman Heijermans, *De wijze kater*

Wat een schat van een dier... (blz. 14).

staatsiehermelijn[1], is door de ratten en muizen van 't Hof kaal gevreten! Ik kom tot eer en aanzien, Jonathan, als ik de Koning een stevige kater bezorg... Vier gouden dukaten, Jonathan... Vier... Vier...

Jonathan:
Is niet te koop!

Kattenmepper:
Vijf gouden dukaten, Jonathan! Denk aan het belang van het land! De Koning slaapt niet meer! De Koning verliest zijn eetlust! De Koning wordt zwaarmoedig! De Koning raast en tiert... Zes gouden dukaten, Jonathan, en misschien een onderscheiding!

Jonathan:
Is niet te koop en weg van mijn raam!

(Sluit het venster.)

Kattenmepper

(roepend):

...Wie heeft katten te koop? Wie heeft katten te koop?...

zevende toneel

Jonathan - Kater - Ans.

Ans:
Je hebt toch niet te eten... Waarom doe je het niet?

Jonathan:
Omdat ik van het dier hou, omdat het beest alles met me meegemaakt heeft en van mij houdt...

Ans:
...En géén geld van mij?

Jonathan

(driftig):

Nee!

Ans:
Je kan het me later toch terug geven, Jonathan...

1 voor plechtige gelegenheden.

Jonathan:
Nee! Nee en nog eens nee!

Ans:
Goed dan. Ik dring het je niet op, al vind ik het verschrikkelijk, afschuwelijk, dat je honger lijdt!

Jonathan:
Niemand lijdt langer honger dan-ie zélf wil...

Ans:
Wat bedoel je daarmee?

Jonathan:
Niets. Ik dank je wel, Ansje. Je bent een lief, goed kind en ik had je eerder moeten leren kennen. Nou is het te laat. Voor alles.

Ans:
Je maakt me bang...

Jonathan:
Je ziet hoe ik glimlach. De dingen in het leven schijnen erger dan ze zijn. Dag, Ansje...

Ans:
Dag, meneer...

Jonathan:
Je vergeet je bloemen.

Ans:
Die vergeet ik niet. Die had ik voor je meegebracht.

Jonathan:
Dank je.

(Hij knikt haar in de deuropening na, steekt de bloemen in de kan, zit neer.)

Jasmijnen, bosviooltjes, bottelrozen[1], vergeet-me-nietjes, korianders[2]...

(Telt de blaadjes, lacht verdrietig.)

Ze houdt van me... ze houdt niet van me, ze houdt van me... Te laat... Hans, vriend en huisgenoot, hier helpt geen gesnor en gespin op de rustbank: we ontbijten samen voor de laatste maal. Morgenochtend zal niemand antwoorden als je miauwt en roept. Vul je maag met muizen à la béarnaise[3] en mussen à la Metternich[4] - melk valt helaas niet als manna[5] uit de hemel!

Kater:
Dat komt ervan, Jonathan...

Jonathan

(legt verschrikt de broodkorst neer, staat op):

Wat zeg je, Hans?

Kater:
Ik zeg: dat komt ervan, Jonathan...

Jonathan:
Word ik gek, of ben jij 't? Spreek jij, Hans? Jij?

Kater:
Ja, ik...

Jonathan:
Daar krijg ik kippevel bij! Praat jij heus?

Kater:
Ja, ik...

Jonathan:
Sinds wanneer?

Kater:
Vind jij dat zo'n wonder?

1 soort van wilde, in heggen groeiende roos, waarvan de vrucht wordt ingemaakt.
2 schermbloemige plant met sterk riekend zaad, gebruikt in de apotheek, de likeurstokerij en de banketbakkerij.
3 saus op basis van eieren, wordt met biefstuk gegeten.
4 sausen worden vaak naar een persoon genoemd.
5 hemels voedsel van de Israëlieten in de woestijn (Exod. 16 e.v.).

Jonathan:

Ik tril en beef ervan! Dat is het grootste Godswonder, dat ik ooit heb gehoord!

Kater:

Wat?

Jonathan:

Dat spreken als een mens...

Kater

(wast zich):

Ik wil je geen onaangename dingen zeggen, Jonathan, en dat zeker niet op het ogenblik, dat ik zogenaamd voor het eerst met je uitspreek, maar als de zon niet zo buitengewoon hinderlijk scheen, zou ik koeien van ogen krijgen om de verregaande inbeelding van jou en de andere tweevoetige dieren! Zijn jullie onze meerderen, omdat je bij alles een mond van heb-ik-jou-daar opzet? Zijn wij jullie minderen, omdat wij zwijgen? Het ZOU het grootste Godswonder zijn, als jullie ons rustig voorbeeld volgen. Ik vind jou - en dat zonder enige hatelijke

bedoeling - het sympathiekst in je slaap, en dan nog kun je dikwijls zo onzalig liggen snurken dat je de muizen van het pad houdt, en ik me met verbazing afvraag of jullie bij dag, nacht en ontij GELUID nodig hebben! Zoals je nu met een mond vol tanden over me zit, respecteer ik je ongemeen. Het ligt niet aan de hoeveelheid, maar aan de hoedanigheid, Jonathan...

Jonathan:
Ik geloof mijn oren niet...

Kater:
Ik de mijne altijd! En dat komt omdat ik weet te luisteren. Jullie daarentegen babbelt, krakeelt, rumoert, of de hele wereld om jullie draait. Soms verkneuter ik me in het zonnetje en knijp dan mijn ogen dicht, omdat ik me ervoor schaam, dat jullie meer aan je voetgenoten dan aan de maan en de sterren denkt. Soms kuier ik over de muur van het kerkhof en zeg tot mezelf: daar liggen de eindelijk-verstandigen van het praatzieke ras. Soms luister ik op het kozijn van een kerkraam, als er dienst is, en wanneer ik dan doodzachtjes over de duizend en een wonderen van onze beste, brave, lieve Heer spin, ga ik er met een vaart vandoor, als één op de kansel uren, dagen, maanden, nodig heeft, om het jullie duidelijk te maken, dat je van mekaar moet houden... Nee, Jonathan, dat gepraat is niks gedaan[1]...

Jonathan:
Vreemd, vreemd, een sprekende kat als jij komt in geen eeuwen voor...

Kater:
Een zwijgend mens nóóit!

Jonathan:
Vreemd, ik voel me niets meer op mijn gemak!

Kater:
Ik ook niet, want in de grond is het een ongehoord schandaal, dat er geen warm bakje melk voor me klaar staat! Kun jij niet zelf ergens onder de uiers van een koe in de wei kruipen om wat melk af te tappen?

Jonathan:
Dat mag niet.

Kater:
Waarom niet?

Jonathan:
Omdat het niet mag.

Kater:
Wil de koe niet?

Jonathan:
Nee - de man.

1 daar is niets van te verwachten.

Kater:
Je hebt alleen met de koe te maken. De melk is van de koe.

Jonathan:
Nee, van de man.

Kater:
Heeft de man melk?

Jonathan:
Nee, de koe.

Kater:
Dan begrijp ik er niets van. Als ik een muis achter het behang hoor, heb ik jou dan permissie te vragen?

Jonathan:
Nee, de muis.

Kater:
Waarom maak jij verschil tussen een muis en een koe?

Jonathan:
Dat doet de man.

Kater:
Ik geloof niet dat jij vanmorgen fris bent opgestaan. Stil eens!

Jonathan:
Wat is er? Ik hoor niets!

Kater:
Stil toch! Daar kruipt een lijster in de wingerd bij het raam. Mis. Heeft me in 't snotje[1]! Is er vandoor. Gek is dat, hé, dat je je gedachten niet bij mekaar kunt houden, als een malse brok in je buurt komt! Heb jij dat ook?

Jonathan:
Hans, men neemt geen lijster in zijn bek! Dat is gemeen.

Kater:
Waarom is dat gemeen?

Jonathan:
Omdat een lijster zingt!

Kater:
Kraait een haan?

Jonathan:
Natuurlijk.

Kater:
Kakelt een kip?

Jonathan:
Natuurlijk.

Kater:
Kan een haan zingen?

1 in de gaten hebben.

Jonathan:
Als een haan kraait, zingt-ie.

Kater:
Kan een kip zingen?

Jonathan:
Als een kip kakelt, zingt-ie.

Kater:
Jonathan, men neemt geen haan en geen kip in zijn bek! Dat is gemeen. En ik neem je dat dikwijls kwalijk.

Jonathan:
Waarom is het gemeen?

Kater:
Omdat een haan zingt.

Jonathan:
Dat is niet hetzelfde. Jullie vernielen uit moordzucht.

Kater:
En jullie moorden uit vernielzucht. Laten we er geen boom over opzetten[2]. Het onderwerp is delicaat en pijnlijk. In mijn jeugd, toen ik nog graag op de schoot van mijn moeder sprong, dacht ik: de mens is geen dier zoals wij - vandaag, met ervaring en meerdere rijpheid, denk ik: de mens is een bijzonder beest - een beest van een beest...

2 iets lang en breed bepraten (term uit kaartspel: streep met enkele dwarsstrepen die bij elk gewonnen spel weggeveegd worden, lijkt op een boom).

Jonathan:
Ik vind het erg prettig de mening van een onzijdige te horen!

Kater:
Nu zul je me niet geloven, maar ik gaf mijn hele zaligheid voor een halve pint melk!

Jonathan:
Behelp je voor één keer met water, Hans...

Kater:
Ik denk er niet aan. Ik slurp wel ergens een slokje. Als ik straks voorbij de pastorie slenter, zit de domineese[1] voor het raam of in de voortuin, en als ik haar met tact pootjes geef en goed vóór in de mond vrrrauauwww! zeg, giet ze me een kopje vol. Oog om oog, tand om tand, kopje om kopje. Het is een christelijke vrouw en ze begrijpt de ziel van een dorstige kater. Is ze er niet, dan loer ik ergens anders op een te volle melkkan. Neem... als je niet krijgt.

Jonathan:
Dat is geen levensleer, Hans. Gij zult niet stelen!

Kater:
Steelt de muis, als ze broodkruimels van de vloer wegsleept?

Jonathan:
Nee.

Kater:
Steel ik, als ik de muis wegsleep?

Jonathan:
Nee.

Kater:
Steelt de man, als hij de koe melkt?

Jonathan:
Nee.

Kater:
Wat wil je dan? Als ik dorst heb en ik drink niet, dan besteel ik mezelf. En wie zichzelf besteelt is geen dief, omdat Ego en Alter[2] één zijn.

Jonathan:
Hans, je weet, hoe beroerd ik het heb: breng me niet in verleiding!

Kater:
Ik zeg het nog eens, Jonathan: je bent óf vandaag niet fris opgestaan, óf de ogen van het meisje, waarmee je daarnet zo sentimenteel omsprong, zitten je dwars, óf wij

1 domineesvrouw.
2 (Lat.), ik (de man die neemt) en de ander (van wie genomen wordt) zijn dezelfde persoon.

twee zullen mekaar nooit begrijpen. Jij kijkt naar de mensen en ik naar de wijde wereld... Jij omlaag - ik omhoog. Jullie hebt van de natuur een muizeval gemaakt. Doet iemand NATUURLIJK in de natuur, dan krijgt-ie de deur van de val op zijn ribbenkast of raakt opgesloten en crepeert. Ik ben in beginsel tegen muizevallen en vóór de natuur. En omdat in de natuur alles natuur is, en de natuur zich nooit vergist, lach ik om de onnatuur, die jullie natuur is. Begrepen?

Jonathan:
Eerlijk gezegd, nee.

Kater:
Dan zal ik je een voorbeeld geven uit duizend. Als ik verliefd raak en de zij aan hiernaast of hierover dito[1] op mij, dan vliegen we mekaar aan en takelen elkaar toe tot onze klauwen geen fut meer hebben. Maar dan begint de eensgezindheid en de liefde. Dat is natuur. Bij jullie BEGINT het met eensgezindheid en liefde, maar EINDIGT het met elkaar aanvliegen en toetakelen. Dat is onnatuur. Daarstraks was de dochter van de bakker hier en keek jou met smeltende ogen aan. En wat dee jij? Je stond haar na te zwammen[2] in het deurgat met een bosje bloemen in je hand. En in plaats van te doen wat elk verliefd mededier in de natuur zou doen: haar knuffelen[3] en pakken... ben je als een idioot de blaadjes van een koriander gaan tellen, om te zien of ze je mocht.

Jonathan:
Dat is niet waar!

Kater:
Heb je me niet, toen je nog niet kon vermoeden, dat ik hier op 't ogenblik zo over je zou zitten, duidelijk gezegd: ‘Het is te laat, Hans...’?

Jonathan

(glimlachend):

Ik zal voortaan voorzichtiger zijn...

Kater:
Trouw haar. Dat is de natuur.

Jonathan:
Ik kan niet, Hans!

Kater:
Waarom niet, Jonathan?

Jonathan:
Omdat ik geen rooie duit heb.

Kater:
Dat is onnatuur. Heeft een van de kraaienslampampers[4], die hun nest zo hoog bouwen, dat je er met goed fatsoen niet bij kan, één rooie duit? Heeft een van ons rooie duiten? Heb ik geen dozijnen en dozijnen jongen, zónder rooie duit. Er staat geschreven, Jonathan, ga en vermenigvuldig je, maar jullie VERMENIGVULDIGT eerst en GAAT dan zonder je te vermenigvuldigen. Schaam je. En schaam je dubbel, omdat, als je

1 (It.), evenzo.
2 kletsen, eindeloos redeneren.
3 liefkozend beetpakken.
4 leeglopers.

de weg van de natuur gevolgd was door haar een kus te geven - ik weet niet wat dat kussen voor onsmakelijk vermaak is, maar jullie schijnt er dol op te zijn - àls je haar een kus had gegeven, zou ik nu zeker een kommetje melk slobberen en geen poes-wat-heb-je-een-mooie-jongen voor de domineese hoeven te spelen.

Jonathan:
Jij redeneert makkelijk...

Kater:
Ik redeneer verstandig...

Jonathan:
Goed, verstandig. Maar als ik een beeld van een meisje met eerlijke bedoelingen omhels, bega ik een misdaad als ik dat doe met een halve stoel een een stel kapotte schoenen!

Kater:
Hou je van haar?

Jonathan:
Hans, als een...

Kater:
Ja, ik zie het al. We kijken allemaal op dezelfde manier in de natuur, als we verkikkerd zijn... Dus met een halve stoel en kapotte schoenen is het een misdaad?

Jonathan

(zuchtend):

Ja, Hans.

Kater:
Ben het niet met je eens, Jonathan; ik zou het een misdaad vinden, als je haar omhelsde met een héle stoel en héle schoenen - en je maar half van haar hield! Kerel, zit er niet zo slap bij! Hoeveel rooie duiten heb je nodig om haar te trouwen en mij een behoorlijk thuis, zonder muizenissen, op mijn ouwe dag te verzekeren?

Jonathan:
Laat ik niet beginnen te rekenen, Hans! Ik leef in een vat zonder bodem.

Kater:
Had je vader geld?

Jonathan:
Ja, Hans.

Kater:
En je grootvader?

Jonathan:
Ja, Hans.

Kater:
Waarom trek jij zo'n lelijk gezicht?

Jonathan:
Omdat ik niet graag over vader en grootvader spreek, en nog nooit iemand in vertrouwen heb genomen...

Kater:
Ik ben zo onvoorwaardelijk gesloten, Jonathan, als de provisiekast bij de pastoor, als-ie gebakken spekbokking[1] of bot[2] ingeslagen heeft. Ik hoor, zie, zwijg. Heb je me ooit anders gekend?

Jonathan:
Beste Hans, voor jou had ik nooit geheimen. Met jou hier in de kamer heb ik nachten en nachten op en neer gelopen, blij dat de schoenlapper, de bakker, de kleermaker en zoveel anderen het me niet lastig maakten... Jij hebt me hardop horen tekeer gaan en hardop horen klagen...

Kater:
Ja, ja - en hóé hardop!

Jonathan:
Toen mijn grootvader stierf, zei mijn moeder: huil niet, jongen, je grootvader was een slecht man, die

1 grote, vette, gerookte haring.
2 platvis uit brak water, vgl. tarbot, heilbot.

alleen voor zichzelf leefde. En ze had gelijk. Waar ik als kind kwam, keken ze me aan met ogen die pijn deeën. Toen mijn vader stierf...

Kater:
Wat zei je moeder toen?

Jonathan:
Die zei niets. Je wéét dat ze eerder dood is gegaan - vader sloeg haar.

Kater:
Waar je bij was?

Jonathan:
Waar ik bij was.

Kater:
En als-ie haar sloeg, wat dee zij dan?

Jonathan:
Niets. Ze liet zich slaan.

Kater:
Ik begrijp jullie mensen niet. Waarom sloeg-ie haar?

Jonathan:
Omdat ze niet zuinig was met zijn geld en dat van grootvader - omdat ze arme mensen niets kon weigeren.

Kater:
Verder?

Jonathan:
Toen mijn vader stierf, was ik de baas - de baas over de boeren, de paarden, de koeien, de schapen en jou... Maar niemand mocht me. Grootvader noemden ze een schurk, vader een afzetter. Ze zeien het niet hardop. Ze dachten het. Liep ik in het dorp, dan groetten ze stug. Achter mijn rug balden ze de vuisten. Het is niet prettig, Hans, enkel haat om je heen te voelen, haat als je eet, haat als je drinkt, haat als je in het zonnetje zit, haat als je slaapt. En het is niet prettig, dat de gebraden duiven je in je mond vliegen, zonder dat je er iets voor hebt gedaan.

Kater:
Nou overdrijf je. Een gebraden duif in je mond is bepaald geen verzoeking.

Jonathan:
Toen, om ze mijn grootvader en vader te laten vergeten en die haat van me af te houden, heb ik domme dingen gedaan.

Kater:
Welke domme dingen?

Jonathan:

Ik liet de boeren geen pacht meer betalen; ik verkocht de paarden, koeien en schapen voor niemendal aan mensen die krom lagen van zorg; ik maakte schuld, om anderen van schuld af te helpen - ik leefde als een gek, om de reuk van het geld dat ik geërfd had, kwijt te raken - ik strooide links en rechts en was blij als ik stakkers uit ellende verloste - en juist toen ik begon te geloven, dat ze hier en daar van me hielden, deed ik drie ontdekkingen. De eerste: dat ik me tot over mijn oren vast had gewerkt; de tweede: dat ik zelf slachtoffers, en het meest onder arme bliksems gemaakt had; de derde:

dat geleend geld je dubbel zoveel vijanden bezorgt. Eerst hebben ze me gehaat, omdat ik te veel had - nu haten ze me, omdat ik te weinig heb. Snap je?

Kater:
Nee, als ik te veel heb, kijk ik niet naar de rest om, en als ik te weinig krijg, néém ik, tot ik te veel heb. Dat is de cirkelgang van de natuur. En de natuur heeft - al moet ik het duizendmaal zeggen - altijd gelijk! Nou, patroon, wat zullen we doen, jij en ik, om jou uit de penarie[1] en mij aan een halve pint melk te helpen?

Jonathan:
Ik heb er een zwaar hoofd in[2].

Kater:
Laten we zónder zwaar hoofd overleggen! Heb je niks als die korst in huis?

Jonathan:
Nee, Hans.

Kater:
Daar leef je geen volle dag van...

Jonathan:
Zeg dat wel.

Kater:
Wat kan ik voor jou vangen, dat je lust?... Ik heb waarachtig medelijden met je... Heb je trek in een dikke, vette rat, een mannetjesrat - de wijfjes haal ik nooit te vroeg van het nest, die zorgen voor morgen en overmorgen - heb je daar idee[3] in?

Jonathan:
Dank je...

Kater:
Of in prima kwaliteit muizen, vlezige en sappige soort?

Jonathan:
God beware!

Kater:
Man, je weet niet wat goed en wat lekker is. Wat dan? Een mus, een duif, een vink, een jonge fazant...?

Jonathan:
Ik denk enkel aan HAAR!

Kater:
Wou je dat ik met Ans in mijn bek aan kwam dragen?

1 < Fr. pénurie, gebrek, (geld)verlegenheid.
2 een zaak donker inzien.
3 (gemeenzaam) er zin in hebben.

Jonathan:
Het enige dat me kan helpen, is éérlijk verdiend geld...

Kater:
Waar vind je dat?

Jonathan:
Ja, waar?... Ik heb me er moe over gedacht...

(Krijgt een inval.)

Hans, met jou zou ik schatten kunnen verdienen...

Kater:
Met mij?

Jonathan:
Als ik met een sprekende kater de wereld rondreisde, zou het goud binnenstromen - en zou ik niemand te kort doen...

Kater:
Zou dat éérlijk verdiend geld zijn?

Jonathan:
Natuurlijk.

Kater:

Natuurlijk?... Wat is daar voor natuurlijks aan?

Jonathan:

Ze zouden hun laatste centen geven om jou te hóren!

Kater:

Om mij te horen - wat is de mens een stakkerig verschijnsel! Nee! Denk er niet aan! Ik hou niet van dressuur, hou niet van een hond met een muilkorf, niet van een paard in 't gareel voor een kar, niet van een ezel met een vracht om zijn schoeren[1], niet van een os voor de ploeg! Haal die kunsten uit met de papegaai van de schout[2]! Dat kreng is ijdel genoeg om telkens als je 'lorre' tegen hem zegt, de buurt bij mekaar te vloeken! Koppiekrauw! Koppiekrauw! Verrek! Verrek!... Nee, je bent aan het verkeerde adres.

Jonathan

(triestig):

Dan niet.

Kater:

Ik smeer hem net zo lief over alle daken en goten!

Jonathan

(triestig):

't Is goed, Hans.

(Laat het hoofd zakken.)

Kater

(klopt hem op de schouder):

Nou, wees niet dadelijk in je wiek geschoten[3]... Ik meen het zo kwaad niet en ik ben misschien wat uit mijn humeur, omdat er geen melk is... Je bent, da's waar, een goeie kerel... De mot[4] met de melkboer was om mij - de ruzie gisteravond met de slager was om mijn onsies leverworst... Die verrotte mepper heb je daarstraks keurig te woord gestaan... Ik bewijs je graag een dienst terug, maar niet op die manier... Kom nou! Duizend tegen een zit je weer met idiote gedachten!... 't Is de laatste maal dat we SAMEN ontbijten, niet?... Een uitgebloeide lavendel, wat?... Goed, speel maar stommetje!... Dat hou ik langer uit dan jij!...

(Stilte.)

1 litterair voor schouder.
2 hoofd van politie (vroeger).
3 gekwetst, beledigd.
4 < Barg., twist, ruzie.

... Trek je je schoenen niet aan?

Jonathan:

Nee.

Kater:

Jij niet? Dan ik. Hoe kan je je er zo tussen laten nemen!... Die waren voor een maand met bordpapier in plaats van met leer gezoold! Dat RUIKT men toch meteen. 't Moest mijn schoenfrik zijn! Ik zou hem tekenen[5]... Nou, zitten ze me als gegoten?...

(Heeft de poten in de schoenen gestoken.)

Jonathan:

Hans, je maakt ze nog meer kapot!

5 zo toetakelen, dat er een blijvend merk ontstaat.

Kater:
Hoe kapotter, hoe makkelijker! Geef me je jas eens aan!

Jonathan:
Wat ga je beginnen?

Kater:
Laatste metamorfose[1] van Ovidius. Van kater tot mens.

(Trekt de jas aan.)

Homo sum!

(Beziet zich in scherf spiegelglas bij de schouw.)

Nou nog je hoed... Ik herken mezelf niet! Ik lijk op een grand seigneur, een poema[2], een jaguar[3]... De familie FELIS[4] zou plezier aan me beleven!

(Neemt hoed met zwier af.)

... Tot vanavond, meneer! Ik groet u met respect en grandezza[5]!...

Jonathan:
Hans!

Kater:
Roept u, meneer?

Jonathan:
Je bent toch niet heus van plan zo 't dorp in te gaan?

Kater:
Zo waarachtig als ik hier voor je sta!

Jonathan:
En ik dan! Ik heb toch geen tweede paar schoenen...

Kater:
Je wou ze toch niet aantrekken!

Jonathan:
En mijn jas. Zo kan ik niet uit!

Kater:

1 gedaanteverwisseling, titel van werk van Ovidius (43 v. Chr. - 18 na Chr.).
2 katachtig roofdier in Midden- en Zuid-Amerika (Felis concolor).
3 Zuidamerikaanse panter (Felis onca).
4 Latijnse benaming voor de katachtigen.
5 (It.) waardigheid, voorname zwier.

Dan ga je wat maffen! Qui dort dîne... De voortreffelijkste haringkoppen, de smeuïgste[6] palinggraatjes, de overgenietelijkste kaaskorsten heb ik in dromen genoten, terwijl jij het door je LEGE handen te VOL-handig had, om mij delicatessen[7] toe te stoppen...

Jonathan:
Hans, hou op met die aardigheden, en leg mijn goed neer! Op mijn stukke kousen, met mijn gerafelde hemdsmouwen, ben ik aan alle vijanden, die me hier believen te belegeren, op genade en ongenade overgeleverd! Hoe kan ik, zonder hoed, jas en schoenen in gevallen van nood vluchten? Ik móét, móét weg!

Kater:
Zo ineens?

Jonathan:
Ja!

Kater:
Er is toch nog geen maneschijn...

Jonathan:
Wat bedoel je met maneschijn?

6 lekker, smakelijk.
7 lekkernijen.

Kater:
Jij wil naar de plek boven op de rotswand, waar de bergstroom in het dal stort - en ik wil die gekheid niet, verstaan? En daarom leg ik beslag op deze lastige spullen, die een vogelverschrikker van me maken, tot jij je gezonde verstand weer bij mekaar hebt...

Jonathan:
Ik verzeker je op mijn erewoord...

Kater:
Op wàt?

Jonathan:
Op mijn woord van eer!

Kater:
Wat is eer?

Jonathan:
Dat kan ik jou niet met twee woorden duidelijk maken! En daar staat mijn hoofd nou niet naar! Ik móét hier vandaan!

Kater:
Ga dan mee.

Jonathan:
Als ik me vertonen kan.

Kater:
Dat kan jij zo best!

Jonathan:
Heb jij daar verstand van? Zonder kleren loop ik voor schandaal!

Kater:
Wat is schandaal?

Jonathan:
Hans, treiter me niet! Hier alléén verdraai ik het[1]! Ik laat me op die manier niet insluiten!

Kater:
Dus 't gaat niet zonder rommel aan je body[2]?

Jonathan:
Nee!

Kater:
Ga dan naar de zolder, onder de dakpannen - daar ligt nog van alles...

1 vertikken.
2 (Eng.), lichaam.

Jonathan:
Onder welke dakpannen?

Kater:
Pannen zijn pannen! Drie hoog, eerste deur links, naast het leeggehaalde mussenest. Als ik er de weg in het stikkedonker vind, kan jij het bij klaarlichte dag! Vannacht nog lag ik op een zootje afleggers van puike kleren en beschimmelde schoenen naar een judas van een vleermuis, die al maar heen en weer laveerde, tot-ie voor goed piep zei, te loeren... Wat treuzel je?

Jonathan:
Je wacht tot ik beneden ben?

Kater:
Op mijn woord van - hoe heette 't ook weer...?

Jonathan:
...Van eer!

Kater:
Op mijn woord van eer!

Jonathan:
Ik ben terug in een vloek en een zucht.

Kater:
In een zucht is voldoende. Ik houd niet van vloeken...

(Jonathan af.)

Sallemander[3] van een vlieg, denk je dat

3 salamander, als scheldnaam gebezigd.

ik me nog langer laat pesten!

(Neemt zijn sprong, vlucht over de rustbank op de kist, als een hond in de tuin aanslaat.)

Je breekt met schoenen en een jas aan haast je nek! Jawel, de keeshond[1] van de slager, de smerige poen[2], die brokken hout uit het water apporteert! Kijk hem zijn baas likken! Wacht, nou krijgt-ie mij in de spiezen[3]!

(Hij zet een hoge rug.)

Keeshond:
Eraf! Eraf! Eraf!

Kater:
Eraf?... Ga nou gauw, gauw, gauw!

Keeshond:
Ben paf, paf, paf!

Kater:
Hij is paf! Nou, nou, nou!

Keeshond:
Laf, laf, laf!

Kater:
Laf!... Ik laf?... Als ik maar wou, wou, wou!

(De hond wordt gefloten.)

... Daar luistert-ie naar! En loopt weer te likken of de mensen het mekaar niet genoeg doen!

(Springt op de rustbank terug.)

Allemachtig, wat heb ik een hoge rug en een dikke staart gekregen! Raak ik die erfelijke belasting en die reflexbewegingen dan nooit kwijt! Zo'n ingebeelde armoedzaaier! Laat zich aan een ketting leggen en kauwt uren op kluiven, die een ander al afgekloven heeft! Daar komt iemand... Binnen!

achtste toneel

De kater - Ans.

1 hond met spitse snuit, rechtopstaande oren en lang haar, dat over de hals een kraag vormt.
2 (gemeenzaam) opschepper, onbeschaamde kerel.
3 ook smiezen, in de gaten krijgen.

Ans

(met melkkan):

Is meneer Jonathan er niet, meneer?

Kater:
Nee, juffrouw...

Ans

(angstig):

...U komt me zo bekend voor.

Kater:
U mij ook.

Ans:
Ik moet u meer gezien hebben...

Kater:
Is u bang voor mij?

Ans:
Bang, nee. Maar toch... Ik breng melk mee voor de poes...

Kater:
Mijn vriend Jonathan zal u voor dit geschenk zeer dankbaar zijn. Mag ik me aan u voorstellen? Felis

Domestica Angorensis[1], sinds jaren en jaren intimus[2] van de familie. Gaat u zitten.

(Zij zit op de stoel, hij op de bank.)

Ans:
Is meneer uitgegaan?

Kater:
Ja, op avontuur onder de pannen. Riekt fameus.

Ans:
De bloemen?

Kater:
De melk. Het is om bij te likkebaarden. En vandaag schijnt hij er minder aqua pura distillata[3] bij gedaan te hebben.

Ans:
Ik dacht dat u de bosviooltjes...

Kater:
Bosviooltjes en bloemen: pas mon genre! Als ik een jonge vrouw het hof maak... U permitteert?...

(Steekt zijn kop in de melkkan.)

Voortreffelijk... Ik kom pas van de reis en ben zo dorstig of ik een dozijn haringkoppen gegeten heb... Het smaakt waarlijk als nectar[4]!... Mag ik u een vertrouwelijke raad geven?

Ans:
Zeker.

Kater:
Laat het dan niet bij die éne halve pint! Met halve, maar vooral met hele pinten VOLLE melk, verovert u stormenderhand het hart van mijn vriend.

Ans

(verlegen):

Dat verlang ik niet te veroveren.

Kater:
Ach kom!

(Drinkt.)

1 Felis domestica = huiskat; angorakat: fraaie, grote kat met zijdeachtig zacht haar.
2 (Lat.), boezemvriend.
3 distilleren = zuiveren, dus zuiver gedistilleerd water.
4 uitgezochte, fijne drank (godendrank).

Ans:
Zal ik een glas voor u inschenken?

Kater:
Geef je geen moeite! Er zijn hier geen glazen.

(Grijpt haar hand en bekijkt die.)

Ans:
Au!

Kater:
Heb ik u pijn gedaan?

Ans:
U hebt zulke scherpe nagels...

Kater:
Dat komt, omdat ik nog geen gelegenheid had mijn manicure[5] te ontbieden. Nee, trek uw handje niet terug.

(Drinkt.)

Zeldzame, fijne melk heeft mijn lijfkoe vanmorgen geleverd. Dat is de lente. Ik proef op slag of het zoogdier op stal staat en zich met stro verzadigt of dat het in de wei malse sprieten herkauwt.

(Bekijkt de hand.)

Uw levenslijn - dat is deze - wordt hier al dadelijk door kleine, zeer duidelijke lijnen doorsneden: een, twee,

5 (Fr.), verzorger van handen en nagels.

drie, vier duidelijke lijnen - dat wil zeggen vier kinderen - van hem.

Ans:
Van wie?

Kater:
Van hem.

Ans:
Ach nee.

Kater:
Ach ja. Waarom niet. Mijn eerste vrouw had er zeven, mijn tweede zes, mijn derde acht, mijn vierde vijf... Enzovoort...

Ans:
Vier vrouwen, zesentwintig kinderen? En allemaal in leven?

Kater:
Dat zou ik u niet kunnen zeggen. Je gaat uit mekaar en ziet elkander niet altijd terug. Het is tragisch. Maar je went aan tragiek. En als je er met weemoed aan terugdenkt, zet je er een borrel op.

(Drinkt.)

Ans:
Daar zou IK niet aan wennen...

(Staat op.)

Kater:
Gaat u al weg?

Ans:
Ik had de melk om de hoek van de deur willen zetten. Het past niet dat ik alleen op visite kom...

Kater:
Mijn moeder zei altijd: jongen, met een zuiver geweten past ALLES - en als het met een zuiver geweten niet past, maak het dan pasklaar voor je geweten. Tot ziens, juffrouw Ansje, en laat het niet bij die halve pint. Les petits cadeaux entretiennent l'amitié... Er ligt nog wat op uw stoel...

Ans

(angstig):

Dat is niet van mij...

Kater:

Een beurs met geld - een buidel met zoveel geld... Daarstraks lag het er niet...

Ans:
't Is niet van mij...

Kater:
Niet van u - van wie dan?... Het ruikt naar meel en er kleeft meel tussen de naden!

Ans

(angstig):

Ik heb het niet neergelegd...

Kater:
Straks heb ik daar gezeten - en u komt pas van de stoel...

Ans:
Dan zal het van Jonathan zijn, maar IK heb het niet meegebracht...

Kater:
Goed, goed. Dag, juffrouw.

Ans

(dodelijk-angstig bij de deur):

Zeg hem in Godsnaam niet - dat IK hier ben geweest!

Kater:
Waarom niet? Is dat een geheim?

Ans:
Hij mag het niet weten, vooral niet weten!

Kater:
Juffrouw Ans, hebt u een zuiver geweten?

Ans

(gejaagd):

Dat heb ik!

Kater:
U brengt melk voor de poes en geld voor hem...

Ans:
Ik weet niet van geld!

Kater:
U weet er niet van?

Ans:
Nee!

Kater:
Dan is het voor de eerlijke vinder...

Ans:
Dat is het. Geef het hem. Hij heeft het zo schrikkelijk nodig. Van een vrouw neemt hij niets aan. Van u misschien wel!

Kater:
Ja, ja...

Ans:
En u heeft mij hier NIET gezien!

Kater:
Ik heb u hier niet gezien.

Ans:
Op uw erewoord?

Kater:
Ja, ja...

Ans:
Mijn vader zou me dood slaan...

Kater:
Als-ie hoort dat u hier melk achter de deur hebt gezet?

Ans:
Dat zóu-ie en vraag nou niet verder! Ik ben ineens zo angstig geworden... U kijkt me zo vreemd aan... Uw ogen lichten zo... 't Is eerlijk geld, maar ik weet er niet van... Geef me uw hand, dat ik er niet was...

Kater:
Mijn hand. IK heb het gevonden. U was er niet.

Ans:
Au!

Kater:

Heb ik u weer pijn gedaan?

Ans:

Nee, nee, en het hindert ook niet... Ik heb geen ogenblik tijd meer. Dag, meneer. Dag, meneer...

negende toneel

De kater.

Kater

(in de deuropening):

Voor een half uur stond hij op dezelfde plek met een bossie bloemen, nou kijk ik haar na met een kluit[1] geld...

(Zit neer.)

De mens is de meest gecompliceerde carnivoor[2], of is, door eigenwijsheid, mensenvrees en mensenvergoding gecompliceerd geraakt. Ik geloof, dat ik op weg ben merkwaardige dingen te beleven. Maar ik geloof niet, dat ik langer dan hóógstnodig deze verkleding onderga. Ik heb dus deze buidel

1 een hoop, een menigte.
2 vleesetend dier.

gevonden. Zij was niét hier. Raadselachtig. En om het onmelodieuze gerinkel van wat hierin rammelt, maakt Jonathan het de melkboer lastig; - zegt de melkboer: de melk is niet van de koe, maar van mij; - schreeuwt de schoenfrik of-ie krols[1] is geworden; - vloekt de bakker als de papegaai van de schout; - wil de één zich van kant maken en staat de ander met zo'n bleek gezicht te draaien en te liegen of ze 'n moot schol[2] van een gedekte tafel heeft gemoerd[3]. Raadselachtig. Het beweegt niet, ruikt naar vis noch vlees, kijkt en hoort niet. Het ziet er lelijk en mal uit en op iedere rand staat: ‘God zij met ons’! God zij met ons. Wat kan de diepere betekenis, de wijsgerige zin zijn?

tiende toneel

De kater - Jonathan.

Jonathan:
'k Heb me een ongeluk gezocht en enkel deze aflegger van mijn overgrootvader gevonden...

Kater:
God zij met ons...

Jonathan:
En deze beschimmelde en nóg kapottere schoenen moeten minstens een verreljaar[4] in de pekel[5] weken... Da's nog harder leer dan de korst van het brood...!

Kater:
God zij met ons...

Jonathan:
Hoor je niet wat ik zeg?

Kater:
Volkomen. Ik luister met twee oren en maak terwijl theologische[6] studies... God zij met ons...

Jonathan:
Doe me het bijzonder genoegen, Hans, en laat de maskerade[7] nu uit zijn! Ik zal het de dagen of jaren dat ik nog te leven heb niet vergeten, dat ik jouw stem waarachtig of in een droom, als die van een mens heb begrepen - maar ik moet er vandoor - de

1 hitsig, paarlustig (van katten).
2 schijf van de schol, veel voorkomende platvis.
3 (gemeenzaam) stelen.
4 een vierde deel, een kwartaal.
5 bijtende vloeistof om te zuiveren, ook sterke keukenzoutoplossing.
6 in verband met godgeleerdheid.
7 optocht van gemaskerden.

ruïne, de leegte, de verlatenheid drukken me hier - en ik wil niet aan iedereen laten zien, dat ik bedelaar geworden ben!

Kater:
God zij met ons... Vreemd... Raadselachtig...

Jonathan:
Wat heb je daar?

Kater:
Geld.

Jonathan:
Geld?

Kater:
Eerlijk gevonden. Eerlijk geld. Eerlijk verdiend.

Jonathan:
Hoe kom je aan die hele buidel vol?

Kater:
Heb mijn ziel aan de kattenmepper Markus verkocht...

Jonathan:
Hans, ik waarschuw je voor één ding... als kater had je de gewoonte bij mij en bij anderen wat je lustte stiekem[1] te grazen te nemen[2]! Doe dat niet in deze kleren, want je zou er gloeiend bij zijn! Een kater vergeven ze; een mens, die op een kater lijkt, niet. Heb jij dit ergens weggesleept?

Kater:
Nee. Gekregen.

Jonathan:
En daarnet had je het gevonden!

Kater:
Gekregen, gevonden, wat doet het er toe. Ik steek er de twee voorste nagels van mijn rechterklauw bij op, dat je 't gerust mag aannemen.

Jonathan:
Jawel, maar...

Kater:
Maar, niemendal! 't Ene ogenblik sta je te janken als een hond bij een draaiorgel, en 't andere doe je zo edel als de vrouw van de kruidenier, die een gevangen muis met stukkies spek voert voor ze hem in kokend water verdrinkt. Heb ik jou bij een bakkie melk of bij een onsje leverworst ooit gevraagd: gekregen of gevonden?... Of betaald?... Pak aan en maak schoon schip! De dag zet gelukkig in - en eindigt gelukkig. Ik ben de dood voor alle zwarte vliegen...

1 (gemeenzaam) heimelijk.
2 te pakken nemen, bedotten.

Jonathan:
Voor jóuw verantwoording...

Kater:
De mijne!

Jonathan:
Je bent IN de kamer gebleven?

Kater:
Er in!

Jonathan:
En geen bezoek gehad?

Kater:
Jawel!

Jonathan

(gretig):

Van wie?

Kater:
Van een kanjer van 'n horzel - en van de verroeste bastaardkeeshond van de slager.

Jonathan:
Dat is het tweede mirakel in de vroege morgen! En een uitkomst, die me er voor weken bovenop helpt...

Kan mij het verder schelen: ik denk, vraag, aarzel niet meer!

(Smijt zijn jas in een hoek en schopt de oude schoenen uit.)

Mijn jas, mijn schoenen, Hans! Ik hol het dorp door om mijn schulden kwijt te raken! Het eerste dat ik insla, ouwe kameraad, is een pint melk voor jou...

(Grijpt de kan.)

Er zit nog in... Hèb je al gehad?... Hoe kan dat?

Kater:
'k Ben zelf onder de koe gekropen, hahaha!

(Rumoer buiten.)

Mooi zo, er is wat aan de hand... Drie te paard! Te paard!... Vind jij een paard niet het schunnigste dier van de schepping, dat-ie zich een gebit in zijn bek laat sjorren en het gewriemel van een mens op zijn korpus[1] permitteert! Ze moesten 't bij mij proberen! 'k Zou zo met mijn vrachtje de goten inschieten of de eerste de beste boom inklauteren...

elfde toneel

De vorigen - Hofmaarschalk - Rentmeester - Opperhoutvester.

Opperhoutvester:
Woont hier Jonathan?

Rentmeester:
Meneer Jonathan, wij komen...

Hofmaarschalk:
Pèrdon, heren, ik heb het woord!...

(Tot kater.)

Heb ik het genoegen met meneer Jonathan te sprèken...

(Jonathan, in zijn gerafelde hemdsmouwen en met zijn kapotte kousen, staat bedremmeld in een hoek. Een stilte.)

Ik vraag of ik het buitengewoon genoegen heb met meneer Jonathan te sprèken?

Kater

(met sierlijke armzwaai):

1 < Lat., lichaam.

Met wie heb ik het genoegen?...

Opperhoutvester:

Ik ben...

Rentmeester:

Wij zijn...

Hofmaarschalk:

Pèrdon, heren, als we ons niet een weinig aan de etiquette[2] houden, degraderen we ons tot inferieure wezens... Meneer Jonathan, ik ben hofmaarschalk van onze geëerbiedigde Koning, en we komen hier met een

2 (Fr.), geheel door overlevering geregelde beleefdheidsvormen in deftige kringen en vooral ten hove.

dringend verzoek en een zeer imperatief mandaat[1]! U heeft, om met de deur in huis te vallen en naar men ons uit de beste bron verzekerde, een buitengewone kater...

Rentmeester:
Dat beest wilden wij...

Opperhoutvester:
Tegen elke prijs van u...

Hofmaarschalk:
Pèrdon, heren, ik moet u nog eens verzoeken aan mij als eerste dignitaris[2] de afwikkeling van deze aangelegenheid over te laten... Meneer Jonathan: is u bereid de kater in kwestie aan Zijne Majesteit te cederen[3] - dat wil zeggen tegen meer dan hoog honorarium? Men zeide ons - en ik citeer dat niet om u te blameren[4] - dat u door bijzondere omstandigheden in een minder aangename situatie verkeert... Geld is voor ons bijzaak...

Kater:
Pèrdon, ik ben niet te koop...

Hofmaarschalk:
Pèrdon, uw kater...

Kater

(met buidel rammelend):

Geld is voor ons bijzaak...

Rentmeester:
U kunt eisen, wat u wil...

Opperhoutvester:
Ongelimiteerd[5]!

Hofmaarschalk:
Pèrdon! Pèrdon! Heren, wordt niet zo ontzaglijk nerveus, dat u het ceremonieel op zulk een blamerende wijze vergeet! Nee, pèrdon, ik treed direct op hoog bevel namens Zijne Majesteit op! Nee, meneer de rentmeester en nee, meneer de opperhoutvester, uw houding in deze delicate zaak is ongemeen ongepast!... Meneer Jonathan, wat ik u bidden mag, denk aan uw plichten als goed vaderlander! Zijne Majesteit heeft de laatste dagen bovenmenselijke schokken doorstaan! Het staatsiehermelijn dat bij de kroning gediend heeft en dat eerstdaags bij het huwelijk van de Kroonprinses weer had moeten dienen, is door de ratten letterlijk kaal gevreten... Het gespuis wandelt met opperste bravoure[6] door zalen en corridors en ontziet zelfs niet de koninklijke

1 < Lat., opdracht.
2 < Lat., waardigheidsbekleder.
3 < Fr.-Lat., afstaan.
4 < Fr., laken, een blaam werpen op.
5 < Fr., onbeperkt.
6 < Fr., zelfverzekerdheid.

sponde!... Zijne Majesteit is door die bezoeking zo hyperzenuwachtig geworden, dat de lust tot regeren hem in deze fatale tijd begint te begeven... De troon wankelt, de staat is in gevaar... Er is, door welke oorzaken ook, een bedroevend

gebrek aan katers ontstaan, of deze dieren zwerven in de bossen en in het gebergte...

Opperhoutvester:
Wij bezorgen u op 's Konings verjaardag een ridderorde[1]...

Rentmeester:
Een titel!

Hofmaarschalk:
Pèrdon, heren - het woord is thans aan meneer Jonathan...

Kater:
Het spijt me machtig, Excellentie, maar hij is er vandoor.

Opperhoutvester:
Vandoor?

Rentmeester:
Vandoor!

Hofmaarschalk:
Vandoor?... Maar hij was er toch straks... Nog geen half uur geleden! Fataal! Fataal!...

Kater:
...Mijn huisknecht Hans, die daar achter u staat, had hem niet behoorlijk gevoed... Het arme dier leefde door de schuld van mijn ondergeschikte waarlijk van de schobberdebonk[2], van een uitgehongerde muis of een lichtschuwe rat en vanmorgen was er zelfs geen scheut melk... Wat zou u in zo'n geval van schandelijke onverzorgdheid doen? 'm Smeren! En het hooghartige dier, te trots om langer te schooieren[3] heeft 'm helaas gesmeerd!... Te laat, mijne heren... Te laat!

Hofmaarschalk:
Dan is Zijne Majesteit, die mede door het gebruik van te zware bourgogne[4] OVERAL ratten meent te zien, verloren...

Opperhoutvester:
Dan is de dynastie[5] verloren!

Rentmeester:
Dan is onze natie verloren!

Hofmaarschalk:
Pèrdon, heren, pèrdon!... IK ben de hofmaarschalk!... Ziet u geen kans, meneer Jonathan, het dier terug te bezorgen?

Kater:

1 onderscheiding tot erkenning van bewezen diensten.
2 van wat er afvalt, van overschotjes.
3 bedelen.
4 Franse rode wijn uit Bourgondië (pommard, chambertin, ...).
5 vorstenhuis.

Onmogelijk, Excellentie, onmogelijk! Maar in uw plaats zou ik niet in zak en as blijven zitten, want als niemand van u het klaar speelt Zijne Majesteit van het kleine euvel, het bijna belachelijk bagatel[6] te verlossen, ben ik gaarne bereid mijn persoonlijke diensten aan te bieden!

6 < Fr., kleinigheid.

Hofmaarschalk:

U?

Rentmeester:

Hij!

Kater:

Ik.

Hofmaarschalk:

Ach kom!... Het is zeer te waarderen, het getuigt van briljante kwaliteiten in uw karakter, dat u een bovenmenselijke taak op u zou willen nemen, maar de strijd tegen dit horribel[1] ongedierte is niet aan een van ons, op zesden-dag-geschapenen[2] opgelegd...

Kater:

Pèrdon, Excellentie, ik heb van dit en van andere onderwerpen een speciale, theoretische en niet falende studie gemaakt... Jaren en jaren nam ik wetenschappelijke proeven... Laat mij een enkele nacht in de vertrekken van Zijne Majesteit - doof de lichten - temper alle geluiden en zo het mij niet gelukt het knagend kanalje[3] door mijn onfeilbaar middel te verdelgen, met rat en muis als op een zinkend schip te laten vergaan, mag Zijne Majesteit mij op het binnenplein der Staatsgevangenis, eenvoudig en zonder proces-verbaal[4], laten onthoofden...

Hofmaarschalk:

Pèrdon, ik zou daar niet mee gekscheren, meneer... pèrdon, hoe is uw volle naam?...

Kater:

Jonathan van Felis Angorensis...

Hofmaarschalk:

Ik zou er niet mee gekscheren, meneer Van Angorensis: Zijne Majesteit bevindt zich in zulk een toestand van geprikkeldheid en opwinding, dat bij mislukking de zaak voor u een lelijk staartje kon hebben...

Kater:

Muis en staartje neem ik voor mijn verantwoording!

Hofmaarschalk:

Dus u zou de ratten...?

Kater:

Met huid en haar.

Rentmeester:

En als ze u de baas zijn?

1 verschrikkelijk.
2 volgens het boek Genesis schiep God op de zesde dag de mens.
3 gepeupel, janhagel.
4 ambtshalve opgemaakt verslag.

Kater:
Bestaat niet.

Opperhoutvester:
En binnen hoeveel tijd?

Kater:
Ach, meent u dat serieus?... Vraag mijn huisknecht, asjeblief! Jona... Hans, hoe flik ik het?... Hoe heb ik ze hier weggepoeierd?

Jonathan:
Prima. Hij komt, ziet en overwint...

Kater:
En als ik de ratten en muizen - de bange slampampers uit de gaten en holen verjaagd heb, kan Zijne Majesteit

op me rekenen voor kuikens, fazanten, hazen, konijnen, lijsters, mussen en kanarievogels.

Hofmaarschalk:
Een ogenblik, meneer Van Angorensis...

(Neemt de twee apart.)

Wat dunkt u, mijne Heren?... Zullen we de proef nemen? Veel vertrouwen heb ik er niet in... Maar hij waagt zijn eigen huid... Alleen ben ik er wat huiverig voor, doe ik het à contre coeur[1], wanneer ik hem aanbeveel. Zijn échec wordt ons échec[2]...

Rentmeester:
Maar zijn succes wordt ons succes...

Opperhoutvester:
Als we een kater mee hadden gebracht - zou Zijne Majesteit ons...

Hofmaarschalk:
Pèrdon, mij...

Opperhoutvester:
Ons, u, is enkel een nuance[3] - zou Zijne Majesteit ons - u - u - ons, kolossaal dankbaar zijn geweest...

Rentmeester:
Maar een mens met de kwaliteiten als deze rare sinjeur pretendeert te hebben, is een latent[4] gevaar...

Hofmaarschalk:
Pèrdon, heren, wij hebben voor heter vuren gestaan. Een goed diplomaat, die met tact achter de schermen weet te werken, stuurt de boel in 't honderd, of stuurt het schip de haven binnen of stuurt het helemaal niet, maar mits hij alles met handschoenen aan doet, en iedereen met een kluitje in 't riet lanceert, blijft hij een fijne geest. Laten wij het met dit minder gunstige type met een slinger om de arm[5] proberen, en laten wij fijne geesten blijven...

(Wendt zich tot kater, die zich met Jonathan heeft bezig gehouden.)

Pèrdon, meneer Van Angorensis, wij zijn, maar ik zeg het met nadruk, voor uw risico, bereid, u aan het hof te introduceren. Wilt u ons volgen?

Kater:
Met genoegen, Hans, laat onmiddellijk inspannen, en pak de medicijnkisten van mijn studeerkamer met de bekwaamste spoed in. Wij vertrekken binnen tien minuten...

1 (Fr.), met tegenzin.
2 (Fr.), zijn mislukking...
3 < Fr., fijn onderscheid.
4 < Lat., verborgen.
5 zich niet onvoorwaardelijk voor iets verklaren, maar zo dat men nog terug kan.

Hofmaarschalk:

Als u van mijn schimmel gebruik wilt maken, is u nog eerder aan het paleis...

Kater:
Pèrdon, ik moet mijn bagage meenemen. Tot ziens, Excellentie - tot ziens, meneer de opperhoutvester - tot ziens, meneer de rentmeester...

(Zij buigen met plichtpleging.)

twaalfde toneel

Jonathan - Kater.

Jonathan:
Hans, je bent krankzinnig! Je zal toch niet zo dol zijn, om dat avontuur door te zetten?

Kater

(spartelend van pret op de rustbank):

...Dat wordt de grootste bak, die ik nog nooit heb meegemaakt! Jonathan, eer 't avond is, staan we met z'n tweeën op de bovenste sport van de maatschappelijke ladder! - ...Hahaha! Ik lach me een kriek en een dubbele bult!... Wat zijn jullie een oergrappige stumperds!... Vooruit! Toon fut!... We hebben de leidsels te pakken! Laat de sjees[1] van de 'Vergulde Kat' inspannen! Geld heb je zat! Een tweespan en als 't kan een vierspan!...

Jonathan:
Je breekt jouw en mijn nek!

Kater:
Larie! Gezwam! Ik kom altijd op mijn poten terecht! Hahaha!...

1 hoog tweewielig rijtuig met kap.

tweede bedrijf

Een zaal van het Koninklijk Paleis, bij avondschemer. In de achterwand dubbele gebeeldhouwde deuren. Zuilen tegen de zijwanden. Rechts, eerste plan: deur; tweede en derde plan: hoge tuimelramen van gebrand glas. Links: leunzetels met baldakijn[1]; links, derde plan: deur. Rechts: tafel met zetels.

eerste toneel

Eerste en tweede lakei.

Eerste lakei

(treedt binnen, tot tweede, die in een stoel bij de tafel slaapt):

...Hé! Hé!... Man, hoe durf je! En dat hier!

Tweede lakei:
Wat ik elke nacht en weer vannacht te kort schiet, haal ik in. Da's mijn recht.

Eerste lakei:
Als ik je niet waarschuw, ben je erbij[2]!... Sta op en neem die pan van tafel!... Allemachtigste: heb je Nero zijn souper nog niet gegeven!...

Tweede lakei:
Ik word getrapt als een hond, slaap slechter dan een hond - licht dat de hond op zijn vreten wacht, tot ik zijn portie BLIEF te brengen[3]...

Eerste lakei:
Ik ben bang, langtongig, brutaal maatje, dat jij je langste tijd hier bent geweest...

Tweede lakei:
Dat ben ik zelf ook.

Eerste lakei:
Een goed en correct lakei aan 't Hof moet zich weten te buigen en te plooien. Jij màg niet denken: de hond van Zijne Majesteit kan op zijn portie wachten. Want omdat het de hond van Zijne Majesteit is, is het al geen hond in de gewone zin van het woord ‘hond’ meer. Leer dat van mij... Ik ben in adellijke kringen

1 troonhemel.
2 gesnapt.
3 ik ben zelfs in dienst van de honden.

vergrijsd en jij bent nog niet droog achter je ezelsoren!

(Ontsteekt de kroon.)

Tweede lakei:
Ik zal het nooit worden. Ik hoor hier niet. Als mijn vader geen stuk domein in pacht had, en van de opbrengst van zijn lappie grond moest leven, smeet ik 't lakeipak in een hoek!

Eerste lakei:
Zeg, wil jij wel eens...

Tweede lakei:
Tien-, twintigmaal ben ik alleen vannacht gewekt... Eerst moest ik met een stok in de antichambre[1] blijven porren, om de ratten bang te maken, toen onder het bed kruipen en daar blijven liggen - blijven liggen, godbeter[2]! - om het geloop achter het behang tekeer te gaan!... En als ik van moeheid niet meer kon, vloekte en raasde de Koning, dat ik moeite had hem geen opstopper te geven... Nero lag lekker in zijn nest, Socrates, de baviaan[3], snurkte in zijn mand - ik was 't enig dier, dat in zijn koninklijke livrei de wacht mocht houden en geen permissie kreeg een oog dicht te doen...

Eerste lakei:
Stil! Neem je pan weg!

tweede toneel

De vorigen - Regina - Hofdame.

Hofdame:
De Kroonprinses...

Regina

(terwijl de lakeien eerbiedig wijken):

Is Zijne Majesteit in zijn Kabinet[4], Jean?

Eerste lakei:
Zijne Majesteit is niet in het Kabinet, barones.

Hofdame:

1 wachtkamer bij een hooggeplaatst persoon.
2 eigenlijk God betere het: uitroep van verontwaardiging.
3 grote aap.
4 partikulier vertrek van een vorst, inz. waar hij met raadsleden overleg pleegt.

Zijne Majesteit is niet in het Kabinet, Koninklijke Hoogheid.

Regina:
Dank u. Is Zijne Majesteit uitgereden, Jean?

Eerste lakei:
Zijne Majesteit is niet uitgereden, barones.

Regina:
Dank u. Waar is Zijne Majesteit dan?

Hofdame:
Waar is Zijne Majesteit, Jean?

Eerste lakei:
Zijne Majesteit rust, na afdoening der staatszaken, voor het souper wat uit, barones.

Hofdame:
Zijne Majesteit rust, na afdoening der staatszaken, voor het souper wat uit, Koninklijke Hoogheid.

Regina:
Dank u. Heeft Zijne Majesteit vanmiddag geslapen?

Hofdame:
Heeft Zijne Majesteit vanmiddag geslapen, Jean?

Eerte lakei:
Zijne Majesteit heeft ook vanmiddag niet geslapen, barones.

Hofdame:
Zijne Majesteit heeft ook vanmiddag niet geslapen, Koninklijke Hoogheid.

Regina:
Dank u. Hoe laat is het, barones?

Hofdame:
Hoe laat is het, Jean?

Eerste lakei:
De klok staat stil, barones.

Hofdame:
De klok staat stil, Koninklijke Hoogheid.

Regina:
Dank u. Wáárom staat de klok stil?

Hofdame:
Wáárom staat de klok stil, Jean?

Eerste lakei:
Omdat ze kapot is, barones.

Hofdame:
Omdat ze kapot is, Koninklijke Hoogheid.

Regina:
Dank u, barones.

(Wenkt met de hand, dat zij alleen wenst gelaten te worden. De hofdame wenkt met de hand. De eerste lakei wenkt de tweede. Beiden af.)

derde toneel

Regina - Hofdame.

Regina:

Dat belooft wat, barones... Papa vannacht en vanmiddag wéér niet geslapen... Als-ie zo'n schrikkelijk humeur heeft als eergisteren en gister, eclipseer[1] ik, zonder te souperen.

Hofdame:

Slaapt u dan wel, Koninklijke Hoogheid, met deze ellendige bezoeking in het Paleis?

Regina:

Waarom niet, barones?... Ik verveel me en amuseer me dikwijls met deze schrandere diertjes. Er zijn er op mijn slaapkamer zulke tamme en intelligente, dat ze precies weten, hoe laat ik chocolade met beschuit op mijn bed krijg, en allervermakelijkst om een kruimel vechten. Twee eten uit mijn hand...

Hofdame:

Fidonc[2], Koninklijke Hoogheid, wat een tegen alle etiquette strijdende bezigheid voor een Vorstin...

1 verdwijnen.
2 < Fr., foei!

Dus u voedert de ergste vijanden van Zijne Majesteit hoogst-uzelf...?

Regina:
Pourquoi pas, chérie... Ik ben er niet bang voor. Ik aard naar mama.

Hofdame:
Ik begrijp u niet meer in de laatste weken, Koninklijke Hoogheid. En dat terwijl u wéét hoe uw aanstaande, Prins Arthur, kosten noch moeiten spaart om de indringers te verdrijven!

Regina:
Dat is voor mij juist hét motief om hun partij te trekken...

Hofdame:
Koninklijke Hoogheid, dat meent u toch niet!

Regina:
Ik kan mijn aanstaande niet luchten...

Hofdame:
Hoogheid...

Regina:
Ik kan hem niet zien!

Hofdame:
Maar, Hoogheid...

Regina:
In plaats van een man, van wie ik hou, krijg ik een boonstaak, een ridder zonder blaam en zonder charme!... Een eigen pony[1] mocht ik kiezen - een eigen man niet...

Hofdame:
Een eigen pony is van geen betekenis voor het land...

Regina:
Goed: voor het land, voor het länd! - ik sta er buiten en omdat ik er buiten sta, volg ik het voorbeeld van wijlen mama, die papa óók niet kon luchten of zien, en doe waar ik speciaal plezier in heb! Laat Prins Arthur kosten noch moeiten sparen om de ratten te verdrijven: ik zal ze zo tam maken, dat ze van de borden komen eten...

Hofdame:
Dat zou Zijne Majesteit niet overleven!

Regina:
Wordt het mij gevraagd of ik de bruiloftsdag met de Prins-gemaal[2] overleef?...

1 (Eng.), soort van paard waarvan de schofthoogte niet meer dan 1,40 m bedraagt.
2 echtgenoot van een regerende vorstin.

vierde toneel

De vorigen - Lakei - Prins Arthur.

Eerste lakei:

Zijne Koninklijke Hoogheid, Prins Arthur!

(Af.)

Arthur

(kust de hand der Prinses):

Uwe Koninklijke Hoog-

heid ziet er vanavond zo bekoorlijk uit, dat ik naar woorden moet zoeken, om er bescheiden getuigenis van af te leggen.

Regina:
Ik dank Uwe Koninklijke Hoogheid zeer.

Arthur:
Zou Uwe Koninklijke Hoogheid, nu het toeval het met zoveel gratie wil, dat ik U bijna alleen ontmoet, mij enige ogenblikken in bijzonder-particuliere audiëntie[1] willen ontvangen?

Hofdame:
Pardon, Prins, het hofceremonieel verbiedt het ten strengste dat de Kroonprinses haar aanstaande gemaal, zonder fâcheux troisième[2] ontvangt...

Regina:
Helaas, Hoogheid, ik moet mij aan de etiquette onderwerpen...

Arthur:
Hoogheid, ik smacht naar een tête à tête[3] van meer tedere aard! Ik tel de dagen, de uren, de minuten, die mij en U van het allerkostelijkste ogenblik in het bestaan van twee tastende mensenzielen scheiden...

Regina:
Tel liever in eenzaamheid, Hoogheid, ik raak zelf in de war, als ik in tegenwoordigheid van derden tel...

Arthur:
Hoogheid, U is wreed, maar uit uw mond, van uw delicate lippen klinkt en vloeit alles als ambrozijn[4]...

(Zet met pathos[5] in.)

U is de lente van mijn leven... Mijn hart, mijn bloed wil ik u geven... Ik ben bereid voor u te sneven[6]... En rozen op uw pad te weven...

Regina

(spottend):

Ik kom terug... wacht nog even...

(Af.)

Arthur:

1 officieel onderhoud dat iemand door een hooggeplaatst persoon wordt verleend.
2 (Fr.), derde aanwezige die de intimiteit van twee anderen stoort.
3 (Fr.), gesprek onder vier ogen.
4 godenspijs, ook voor nectar.
5 < Gr., hoogdravendheid.
6 sterven, in de strijd sneuvelen (litt.).

Wat betekent dat, barones?...

Hofdame:

Dat betekent, Hoogheid, dat u te onstuimige declaraties afsteekt. De Prinses is jong, onervaren - en liefde is een zaak van voorzichtig patiencespel[7]...

(Buigend af.)

7 < Fr. met Franse uitspraak, geduldspel met kaarten voor één persoon.

vijfde toneel

Prins Arthur - Eerste lakei.

Arthur

(loopt driftig heen en weer, wenkt de lakei):

Jean!

Eerste lakei:
Hoogheid...?

Arthur:
Hoe is de nacht geweest?

Eerste lakei:
Uitgezocht, Hoogheid: het was een crème van slapeloosheid, een hors d'oeuvre varié[1] van even de ogen sluiten, vloeken, razen, verwensen, weer een paar seconden insluimeren en met brio wakker schrikken. Zoals Zijne Majesteit vannacht zichzelf gekweld en ons hoogst-eigenhandig gemaltraiteerd[2] heeft, is het geen tweede keer gebeurd...

Arthur:
Je weet het positief, Jean?

Eerste lakei:
Informeert u bij de lijfarts, Hoogheid! In medische termen uitgedrukt, geloof ik, dat de crisis ingetreden is, en in niet-medische, dat Zijne Majesteit op het moment zo bekaf is, dat geen sterveling hem een voet dwars moet zetten...

Arthur:
Die voet dwars is bijzaak... Heeft hij weer van abdiceren[3] gesproken?

Eerste lakei:
Gesproken? Hij heeft het gebruld!

Arthur:
Bravo!... Uitmuntend! En onthoud het goed, Jean: het ijzer moet heet gesmeed worden... Je voert de ratten toch behoorlijk?

Eerste lakei:
Dag en nacht. Achter de gobelins[4] laat ik spek, bonen en erwten vallen en in het springveren matras van het koninklijk bed is prima kwaliteit tarwe gestrooid... De

1 gevarieerd voorgerecht.
2 (Fr.), mishandelen.
3 troonsafstand doen.
4 < Fr., met de hand geweven wandtapijt uit wol of zijde met kleurrijke voorstellingen en figuren.

beesten fleuren op met het uur... Ze arriveren in het Paleis als magere scharminkels en lopen na een week met volgevreten hangbuiken...

Arthur:

Bravo! Hulde!... En ik passeer je nog eens mijn Prinselijk woord, dat ik je diensten met goud zal belonen, als Zijne Majesteit ziek en overspannen geabdiceerd héét! Hoe meer ratten, hoe meer vreugd. Je ziet dat mijn methode, om alle katten en katers op te kopen

en onschadelijk te maken, het onfeilbaarste middel is, om het Rijk aan een betere, jongere en doortastender Dynastie te helpen. Le Roi se meurt - vivent les rats[1]!

Eerste lakei:
Maar, Hoogheid, er dreigen gevaren...

Arthur:
Welke?

Eerste lakei:
De hofmaarschalk, de rentmeester en de opperhoutvester, bang voor een te spoedige troonsverwisseling, conspireren[2]...

Arthur:
Conspireren?

Eerste lakei:
Na de mislukte premie voor elke gevangen of gedode rat - mislukt, omdat IK de klemmen liet dichtklappen vóór ze dienst hadden gedaan - zijn de heren gisteravond laat op hóóg bevel uitgereden, om in afgelegen dorpen katers in te slaan. Ik verwacht ze ieder ogenblik terug.

Arthur:
Sacrénom[3]!... Maar 't zal de kliek weinig helpen... Ik ben ze voor geweest!

Eerste lakei:
Maar àls...?

Arthur:
Als?... Dan neem je de dieren onder jouw SPECIALE en toegewijde hoede - en je doet wat je met vroegere exemplaren gedaan hebt: la mort sans phrase[4], begrepen? - er liggen er meer met stenen om de nek in de vijver van het park...

Eerste lakei:
Zat[5], Hoogheid. De vijver is langzamerhand een kattenkerkhof geworden...

Arthur:
En het listig driemanschap hou je in 't oog... Wij kunnen hier hielelikkers missen!

zesde toneel

De vorigen - Tweede lakei - Koning - Arts.

1 eigenlijk luidt de spreuk: ... vive le roi.
2 (Fr.), samenzweren.
3 (Fr.), een vloekwoord.
4 zonder omhaal, kort en goed, zin toegeschreven aan Sieyès, t.a.v. Lodewijk XIV op 17 januari 1793.
5 in overvloed.

Tweede lakei:

De Koning!

Koning

(driftig instuivend):

...Ik kan geen lijfarts gebruiken die, als een poes met de muizen, met me speelt!...
Alle medicijnen van de wereld heb ik geslikt, alle poeders,

pillen, drankjes, en ik lig iedere nacht wakker...

(Woest uitvallend tegen de lakeien.)

Wat staan jullie? Wat luisteren jullie? Houd ik een oratio voor lakeienpak[1]?... Scheer je weg!...

(Lakeien af - tot lijfarts.)

Ik ontsla je, meneer!... Mijn Koninklijk hoofd barst van hoofdpijn!... Ik zie scheel! Ik zie dubbel... Ik heb geen oog toegedaan... Alle uren van alle klokken heb ik horen slaan!... Waarvoor heb ik een lijfarts, als ik door elk geritsel, elk gepiep, elk geknaag, wakker word? En nu weer de NIEUWE, zoveelste, vervloekte nacht!

Lijfarts:
Sire...

Koning:
Antwoord als ik vraag!... Ik vraag rust, ik vraag verlossing van het gespuis in het Paleis van mijn vaderen, en als ik dàt vraag, suf je of je geen tien kan tellen, meneer...

Arthur:
Majesteit...

Koning:
Bemoei U er niet mee, Hoogheid!

Arthur:
Ik wou enkel...

Koning:
Laat U aandienen, Hoogheid. Het is aan mijn Hof niet gebruikelijk, dat men onaangediend binnentreedt...

Arthur:
Ik had de goede bedoeling...

Koning:
Interesseert me niet, Hoogheid! Ik wens gerespecteerd te worden! Laat U aandienen...

Arthur:
Dit is een wel zonderlinge houding, Sire, tegenover de aanstaande van Uw dochter en tegenover degene, die Uwe Majesteit met raad en daad...

Koning:
Ik ben in geen stemming om wie dan ook te woord te staan! Elk geluid ergert me! 's Nachts de ratten en overdag mijn onderdanen en omgeving... Laat me met rust... Mijn koninklijke slapen bonzen, mijn koninklijke ogen puilen uit mijn hoofd... Ik word erger dan krankzinnig... Laat U aandienen, en als U zich laat aandienen, ben

1 een redevoering voor gespuis van lakeien.

ik er niet! Ik wil alleen zijn met de vulkaan, de zondvloed van mijn rampzalige gedachten!...

Arthur:

Zoals Uwe Majesteit het verlangt, en terwijl Uwe Majesteit rust tracht te vinden, ga ik in de antichambre en zalen op jacht!

(Af, uitgelaten door eerste lakei, die hij genoeglijk toeknikt.)

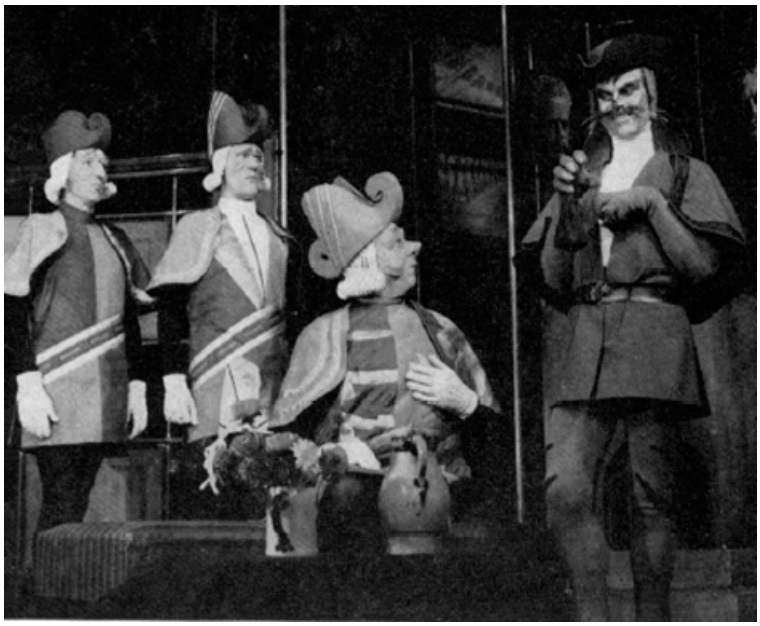

Geld is voor ons bijzaak (blz. 36).

Met een vrouwtjesmens, Sire... (blz. 61).

zevende toneel

Koning - Lijfarts.

Koning:
Wat treuzel je, meneer?... Wat kijk je, wat wil je?

Lijfarts:
Ik wacht op de bevelen van Uwe Majesteit...

Koning:
Ik heb geen bevelen - en als ik ze heb - worden ze uitgevoerd?

Lijfarts:
Ik ben Uwe Majesteit met hart en ziel toegedaan en Uwe Majesteit weet dat... Er is een buitengewone, door geen wetenschappelijke hypothesen te verklaren sterfte onder de katten van uw land. De strijd der soorten schijnt zich te verplaatsen, Sire. De keren, dat het ons gelukte zeldzame katerexemplaren van over de grenzen te importeren, verdroegen de dieren ons klimaat niet. De meest verderfelijke vergiften heb ik persoonlijk in papvorm onder kasten en bedden gereed gezet - het hielp niet. We staan machteloos tegenover een acute invasie[1]! Als Uwe Majesteit, die zich op de slagvelden als een nationale held gedraagt, kon besluiten minder - overigens verklaarbare - vrees voor ratten te hebben, als Uwe Majesteit tot die voorbeeldige zelfoverwinning kon geraken, zou het leed althans te overzien zijn...

Koning:
Laat me een fles bourgogne brengen!

Lijfarts:
Sire...

Koning:
Moet ik het tweemaal vragen?

Lijfarts:
Het is enkel in het belang van de gezondheid van Uwe Majesteit, dat ik mij veroorloofde te aarzelen...

(Schelt, tot eerste lakei.)

... Een fles bourgogne...

(Lakei af.)

Koning:

1 inval met een grote macht die een dringende (acute) oplossing vereist.

Ik doe afstand van de troon! Ik teken nog vandaag het decreet[2], waarbij ik mijn dochter Regina Amalia Victoria tot regerend Vorstin benoem en ik trek me terug in een rattenvrij klooster in de bergen!

(Grijpt beker wijn van het door lakei binnengebracht blad, drinkt wild.)

Ik verdraag het niet langer!... Ik abdiceer!

(Staart in opengebleven deurgat.)

Waarom tikt de klok niet?

Eerste lakei:
Stukgeknaagd, Sire...

(Af.)

2 < Lat., verordening van overheidswege.

Koning:

Stukgeknaagd! Stukgeknaagd! Mijn staatsiehermelijn, mijn kroningsgewaad, mijn scepter[1], mijn troon, alles stukgeknaagd! Als ik mij in eenzaamheid terugtrek, om over de belangen van dit mijn KONINKRIJK te mediteren, knaagt het in de laden van mijn bureau-ministre[2]; als ik een dossier staatsstukken opneem, zit er een gillend nest onder; als ik cour houd, wemelt het vinnige, gedrochtelijke, zwarte staarten tussen de plooien van het baldakijn; als ik me met weggeknaagde eetlust aan tafel begeef, zie ik loerende, priemende, saterende ratteogen in alle hoeken van de eetzaal; als ik neerkniel in de kapel, hoor ik hoe het altaar beknaagd wordt; als ik in bed stap, moeten de lakeien de dekens en kussens doorwoelen voor ik me durf nederleggen!... Het knaagt bij dag en bij avond; het knaagt bij zon en bij maneschijn; het knaagt hardnekkig en driest; het knaagt mijn koninklijk gezag weg; het knaagt in mijn hersens, mijn maag, mijn geweten! Ik verdraag het niet langer!... Ik ben het regeren beu! En straks, na het souper, moet ik weer en nóg eens weer de foltering van een lange, knagende nacht ondergaan!

(Zakt in een zetel.)

Lijfarts:

Ratten, Sire, doen mensen geen kwaad!

Koning:

Hou op met je troost!... Kan iemand het helpen als-ie met een bult, een horrelvoet[3] of met één oog op deze gecompliceerde wereld verschijnt?...

(Drinkt.)

Lijfarts:

Nee, Sire...

Koning:

Kan ik het helpen, kwakzalver, pillendraaier, kiezentrekker, veearts - hahaha! - wil je een glas?

Lijfarts:

Dank U, Sire - het is voor mij al een voldoende verheugenis, dat Uwe Majesteit er opgewekter begint uit te zien...

Koning:

Ik vraag of IK het kan helpen, ziekteaanbrenger! Dat het geslacht der ridders en koningen, waaruit ik stam, nooit tegen een doodvonnis, nooit tegen een bloedbad, als het staatsbelang het eiste, heeft opgezien, dat we ons door niets laten intimideren en imponeren[4], maar

1 < Fr.-Lat., sierlijk bewerkte, kostbare staf als symbool van vorstelijk gezag.
2 een bureau zonder kop en klep.
3 misvormde voet (naar binnen gekeerd, de tenen naar beneden), ook paardevoet.
4 vrees aanjagen en ontzag inboezemen.

dat we óf vluchten voor een spin, óf aan zelfmoord denken bij een rat op onze weg?...

(Drinkt.)

Mijn grootvader, Karolus de Zevende, nam zelf de bijl uit de handen van een aarzelende, neurasthenische[1] beul, stak zélf het hoofd van de een-kop-kleiner-gemaakte schobbejak[2] op een piek, en kreeg een beroerte door een rat in zijn slaapkamer!... Schuif bij, geleerde receptenknoeier! Ik voel me eindelijk weer kiplekker...

(Ledigt de fles.)

Bourgogne is hét antiseptische[3] middel!... Schrijf daar een wetenschappelijke verhandeling over...

Lijfarts

(neerzittend):

Dank U, Sire...

Koning:

Dit is de enige zaal, waar ik me 's avonds op mijn gemak voel. De marmeren wanden knagen ze niet stuk, de parketvloer is massief en door dat excellent-hoge raam klauteren ze niet binnen... Hier slaap ik vannacht... Zeg dat aan de Paleisintendant[4]...

Lijfarts:

Zoals Uwe Majesteit het verlangt...

Koning:

En laat me een tweede fles bourgogne voor stimulans[5] van mijn ontredderde maag - hahaha! - ik krijg daar een pracht van een inval - hahaha! - voor de restauratie van mijn binnenste ik - brengen!... Als er geen katers meer op te diepen zijn, drink ik me vanavond binnen deze vier muren een REUZEkater!

achtste toneel

De vorigen - Hofmaarschalk - Rentmeester - Opperhoutvester - Eerste en tweede lakei.

Hofmaarschalk

(binnengelaten door de lakeien):

1 zenuwzieke.
2 schoft, schurk.
3 ziekte voorkomend.
4 ambtenaar belast met de huishoudelijke aangelegenheden.
5 opwekkend middel.

Majesteit, wilt onze vrijpostigheid in de overtreding der Hofetiquette excuseren,
maar we komen met vermoedelijk verblijdend nieuws...

Rentmeester:
Wij brengen...

Opperhoutvester:
Er is beneden...

Hofmaarschalk:
Pèrdon, heren, ik spreek: Zijne Majesteit

wordt niet in koor voorgelicht... Sire, het is ons gelukt...

Koning:
Hoeveel?...

Hofmaarschalk:
Wat bedoelt Uwe Majesteit?

Koning:
Nom d'un chien, wat kan ik bedoelen?...

Hofmaarschalk:
Er is... Maar de garantie...

Opperhoutvester:
De stelligheid...

Rentmeester:
De zekerheid...

Koning:
Hoeveel zijn er?

Hofmaarschalk:
Hoeveel?...

Koning:
Hoeveel katten of katers?

Hofmaarschalk:
Sire...

Koning:
Nom d'un chien, daar staan ze weer met hun drieën, mijn vertrouwden en raadgevers, en durven me niet in de ogen te zien! Weer met lege handen! Andere vorsten dragen hun gezanten, attachés[1], vrienden en vertrouwenslieden de meest kiese zaken op, andere vorsten worden op hun wenken bediend, krijgen de geheimen van de generale staven van de hele wereld, elk vestingplan, elk model geweer, elke nieuwe uitvinding, elk compromitterend buitenlands stuk, en ik krijg van mijn bijzonder gezantschap nog geen kater! 't Is wel, mijne heren: ik ga een nieuwe slapeloze nacht tegemoet, maar ik zal morgen uw aanhankelijkheid belonen. Adieu.

Hofmaarschalk:
Sire.

Koning:
Adieu.

Hofmaarschalk:

1 laagste rang der diplomatieke ambtenaren.

Majesteit, op gevaar af in ongenade te vallen, verzoek ik U met gepaste deemoed, mij nog een paar woorden te veroorloven. Wij brengen weliswaar geen kater mee, maar onze reis heeft toch enig resultaat opgeleverd...

Koning:
Dat interesseert mij niet...

Hofmaarschalk:
Er wacht in de antichambre een man, een medicijnmeester uit Oosterse landen, met naar men zegt ongekende en mysterieuze begaafdheid, een soort... magiër[2]...

Opperhoutvester:
Toen hij de vestibule inkwam, vluchtten twee ratten...

Rentmeester:
Van onder de zo beschadigde antieke bank...

2 tovenaar, sterrenwichelaar.

Hofmaarschalk:
Dat kan ik op erewoord getuigen!

Opperhoutvester:
Voor óns gingen de twee abominabele[1] creaturen niét aan de haal...

Rentmeester:
Voor ons bleven ze sarrend kalm onder de antieke bank zitten...

Hofmaarschalk:
En voor hém vluchtten ze met zo'n panische schrik, dat ze rechtstandig tegen de Moorse zuilen op het plafond inschoten, Sire! Als de proef met die magiër lukt, wordt het als 't ware een historische datum...

Opperhoutvester:
De redding...

Rentmeester:
De verlossing...

Koning:
Silence, nom d'un chien! Silence! Ik moet mijzelf geweld aandoen, meneer de hofmaarschalk, om u niet de eer van een koninklijke oorvijg te doen ondergaan! Denken jullie, door mij uit 't stof opgeraapte zotten, dat ik door de slapeloosheid van de laatste maanden niet meer toerekenbaar ben? Smijt de deuren open, Jean en Pierre, en smijt de heren...

Lijfarts:
Majesteit, kom tot U zelf!

Hofmaarschalk:
Sire!

Koning:
Smijt de deuren open! Wie heeft hier te gelasten!

(De lakeien openen angstig de deuren.)

Eruit, meneer de opperhoutvester, meneer de rentmeester, meneer de hofmaarschalk!

Hofmaarschalk:
We gehoorzamen aan Uw bevel, Sire, maar wij doen het bij zulk een vernederende behandeling in het bijzijn van lakeien, onder protest...

Lijfarts

(schrikkend):

Majesteit, pas op!

1 (Fr.), afschuwelijk, verfoeilijk.

Eerste lakei:

Allemachtigste hemel!

Opperhoutvester:

De ratten!

(In de achterzaal klauteren een aantal ratten tegen het behang op. Enkele vluchten de voorzaal binnen en klimmen in radeloze angst tegen de zuilen der zijwanden op.)

Koning

(springt op een der zetels onder het baldakijn):

Wat is dat? Wat gebeurt er?

Hofmaarschalk:

Uwe Majesteit kan zich er zelf van overtuigen: de ratten, het gespuis, het crapule[2], het bestiale plebs[3], trekt zich in stormloop terug!

2 (Fr.), janhagel, gemene volk.
3 (Lat.), gemene volksklasse, gepeupel.

Opperhoutvester:
De meest toegewijde dienaren van Uwe Majesteit hebben geen onwaarheid gesproken!

Rentmeester

(bij de achterdeur):

Het is een sauve-qui-peut[1], Majesteit!

Koning:
Jean, droom ik?

Jean

(eerste lakei):

Nee, Sire, Uwe Majesteit is wakker!

Koning:
Pierre, ben ik wakker?

Tweede lakei:
De sallemanders en krengen hebben de koorts op het lijf, Sire! Voor mijn part steken ze allemaal de moord[2], de verrekte judassen.

Koning:
Dank je, Pierre. Ja, nou kan ik niet anders dan wakker zijn. Zo praat er maar één aan mijn Hof!... Dus, de ratten...

Hofmaarschalk:
Daar komt de man zelf, Sire. Permitteert Uwe Majesteit, dat hij zijn opwachting maakt?

Koning:
Laat binnen, laat onmiddellijk binnen.

negende toneel

De vorigen - Jonathan - Kater.

Hofmaarschalk:
Dokter Jonathan van Felis Angorensis!

Kater:
Majesteit!

1 (Fr.), redde wie zich redden kan.
2 scheldwoord, de moord steken: dood vallen, stikken.

(Buigt voor de dokter.)

Lijfarts

(verlegen):

Pardon - dat is de Koning!

Kater:

Pèrdon, dat kan ik bij zoveel mensen tegelijk niet ruiken!

Hofmaarschalk

(zeer vriendelijk):

...Pèrdon, hooggeachte Dokter Van Angorensis, men ruikt hier niet, men geeft zijn ogen de kost, en als men zijn ogen de kost geeft, ziet men dadelijk aan het je-ne-sais-quoi[3], wie zich door vorstelijk gebaar en vorstelijke houding van de omgeving onderscheidt...

Koning

(nog steeds angstig, met opgetrokken benen op de baldakijnzetel):

...Is dat...?

Hofmaarschalk:

Ja, Majesteit!

Koning:

En die daar?

Hofmaarschalk:

Dat is de knecht van de dokter...

3 aan een niet te bepalen kleinigheid.

Kater:
Pèrdon, pèrdon, Excellentie, dat is mijn vleeseigen broeder en secretaris Hans Van Felis Angorensis... Vanmorgen toen mijn broeder nog ongekleed was, had ik zekere gêne[1], bediende ik mij van een kleine onwaarheid om bestwil - nu hij zich weer gentleman mag noemen, kan ik dat jokkentje[2] niet langer volhouden.

Koning:
Meneer Van Angorensis, ik sta u toe mij de hand te kussen...

Kater:
Is dat nodig?

Hofmaarschalk:
Dat is een bijzondere onderscheiding!

Kater:
O, pèrdon...

(Kust de hand.)

Koning:
Au. U heeft spelden in uw handschoenen, beste dokter... Gaat U zitten. Hofmaarschalk, vraag onze gast - want U is onze gast, dokter! - wat hij wil gebruiken voor wij aan tafel gaan!

Hofmaarschalk:
Een verfrissende teug, dokter?... Een kelk champagne of landwijn of een citronade?

Kater:
Nou, als 't je hetzelfde is, Excellentie, een lekker bakkie warme melk...

Koning:
Hahaha, heel origineel! Drinkt U bij voorkeur melk?

Kater:
Men moet, Majesteit, steeds zodanig leven, dat men er een KOUDE neus bij houdt.

Koning:
Hèhèhè!... Curieus!... Melk... Een koude neus...

(Tot lijfarts.)

... Is dat zo, pillendraaier?...

Lijfarts:
Het zal me een eer zijn, Sire, met dokter Van Angorensis consult[3] te houden...

1 voelde ik me verhinderd.
2 leugentje.
3 < Lat., overleg tussen geneesheren.

Koning:

Een fles bourgogne voor mij en een glas warme melk voor deze heren...
Hofmaarschalk, ik wens met mijn gasten alleen gelaten te worden.

Hofmaarschalk:

Zijne Majesteit wenst alleen gelaten te worden.

(Af met de anderen.)

tiende toneel

Koning - Kater - Jonathan.

Koning:
Waarde dokter, U heeft dus, naar het zeggen van de heren van mijn Hofhouding, de bijzondere gave, om het afstotend, ontzaglijk irriterend[1] gespuis, dat hier alles vernielt en me belet te slapen, positief te vernielen?

Kater:
Vraag het Hans! Hoe flik ik het, zeg?

Jonathan:
Ik garandeer U, Majesteit, dat hij er geen enkele, letterlijk niet één, ontziet!

Koning:
Curieus... En maakt U van Uw methode een geheim?

Kater:
Van mijn methode? Heeft hij nog nooit gezien...?

Jonathan

(snel aanvullend):

...De methode van mijn broer Jonathan, Majesteit, berust op magische, suggestieve, kosmische, hyperbiologerende[2] middelen en verschijnselen. Na jarenlange studies op fysionomisch, frenologisch, bucomanisch en chiromantisch[3] gebied, na de houding van het lichaam en de bewegingen der ratten in verband met hun ondeugden en hartstochten volgens kentekenen der occulte[4] wetenschappen te hebben geanalyseerd, is mijn broer erin geslaagd de vicieuze[5] aard dezer dieren te bepalen...

(Tot lakei.)

... Nee, merci, ik geen melk...

Koning

(beker bourgogne van tweede lakei aannemend):

Uw gezondheid, heren!

(Drinkt beker leeg.)

1 prikkelen, ergeren.
2 beïnvloedende, het heelal betreffende, zeer sterk onderwerpende.
3 gelaatkundig, schedelkundig, mondkundig (bocca = mond), handleeskundig.
4 geheime.
5 verdorven.

Kater

(vergeet in verbouwereerdheid over Jonathans overstelpende wijsheid zijn melk):

...Wat heb je daar verteld?

Jonathan:
Dat er geen tweede zo goed ratten en muizen vangt als jij...

Kater:
Verroest!

Koning

(wenkt lakeien om heen te gaan):

...Ik hoop, dokter, dat Uw broer bij de beschrijving van uw talent niet overdrijft. Je ziet er - ik mag wel je tegen je zeggen - patent en fideel[6] uit met je naalden van snorharen en je

6 voortreffelijk en betrouwbaar.

kleine, geslepen ogen! Als 't jou lukt me van 't geknaag te verlossen, kun je ALLES van me verlangen...

Kater:
Alles?

Koning:
Alles, wat je maar wilt! Ik heb hier geen leven meer gehad. En enkel omdat ik kouwe rillingen over mijn rug krijg en mijn haren te berge rijzen, als ik zo'n paar vervloekte ratteogen zie, of 's nachts 't spektakel in mijn slaapkamer hoor! Ik ben - en aan een dokter mag men een psychisch defect[1] biechten - gruwelijk bang voor ratten!

Kater:
Voor ratten?

Koning:
Schrikkelijk!

Kater:
Dat snap ik niet. Je houdt je een poos koest, knijpt je ogen toe, neemt je sprong - en ze zeggen geen boe of ba meer!

Koning:
Ik kruip onder de dekens.

Kater:
Waarvoor? Stel je voor, dat ik onder de dekens kruip! Ik zal het je eens voordoen hoe je ze moet vangen...

Jonathan

(hem terughoudend):

Dat mag je niet, Jonathan...

Koning:
En al zou je 't mij duizend keer voordoen: een rat in mijn buurt is mijn dood...

Kater

(krom van het lachen):

Hoe is 't mogelijk! En dat heet mens!... Je dood!... Dan is jouw dood - ik mag wel jij en jou zeggen, wat? - dan is jouw dood mijn brood!...

Koning

(vrolijk):

...Angorensis, verdomd, jij bevalt me... De toer, die jij daarnet met het crapule uitgehaald hebt, is kolossaal!... Kolossaal!... Roken?...

1 geestelijk tekort.

Kater:

Wat?

Koning:

Roken? Een havanna, een manilla, een import[2]?

Kater:

Roken?

Koning

(naar rechter deur):

...Ik haal ze zelf voor je, Angorensis - ZELF - onthou dat voor je verder leven: een Koning haalt sigaren voor je!

(Af in kabinet.)

2 twee steden, bekende sigaremerken, een ingevoerde?

elfde toneel

Kater - Jonathan.

Kater

(melk slurpend):

Jonathan, jongen, ik begin 't in de spiezen te krijgen, dat ik hier zo met mijn neus in de boter ben gevallen, als een vlo op een zomerse dag in een nest jonge poesen. De melk is exquis[1] en behalve de paar vette ratten die ik zag schuilen, ruik ik een keurcollectie om bij te watertanden! Wat kijk je benauwd? Ook het psychisch defect van Zijne Majesteit?

Jonathan:
Hans, ik heb het gevoel of ik op blaren zit.

Kater:
Wat is dat voor een gevoel?

Jonathan:
Ik gaf er wat om, als ik thuis was bij mijn korst brood, in plaats van hier, waar ik tussen hangen en wurgen op mijn stoel draai!

Kater

(ook de andere beker leegslurpend):

Ik voel me ook als een mens in een vreemd pakhuis, maar de melk is best. Wat haalt de idioot voor me?

Jonathan:
Een sigaar.

Kater:
Is dat die smeerlapperij, die jij ook wel eens in je mond steekt en waaruit je rook wegblaast of de wind op de kachel staat?

Jonathan:
Precies.

Kater:
Hoe smaakt het?

Jonathan:
't Smaakt helemaal niet.

Kater:
Waarom doe je het dan?

1 (Fr.), heel goed.

Jonathan:
Zo maar.

Kater:
Moet je er op kauwen?

Jonathan:
Nee.

Kater:
Wat dan?

Jonathan:
Niks.

Kater:
Kan je niet fatsoenlijk antwoorden, als ik je iets vraag?

Jonathan:
Je vraagt zoveel, dat iemand er suf van wordt! Ik transpireer van duizend en één angsten om 't gevaarlijke van 't avontuur en jij verzint de ene malligheid na de andere! Rook voor mijn part en wel bekome het je!

Kater:
Verdraaid, voor wie stel ik me hier aan! Jij bezorgt iemand een hoge rug en een dikke staart!

Jonathan:
Nou, nou, laten we geen ruzie krijgen!

Kater:
Zeg dan fatsoenlijk tegen me hoe ik roken moet om geen gek figuur te slaan.

Jonathan:
Je trekt en je blaast...

twaalfde toneel

De vorigen - Koning.

Koning:
Alsjeblieft, Angorensis, een sigaartje om van te smullen! Ik rook ze zelf alleen bij feestelijke gelegenheden.

Kater

(steekt sigaar in zijn mond en blaast vervaarlijk).

Koning

(wijkt achteruit):

...Wat is er?

Kater:
Ik rook.

Koning:
Op zo'n vreemde manier?

Jonathan:
Dat is, Majesteit, de gebruikelijke methode bij Oosterse volkeren...

Koning:
Zonder vuur?

Jonathan:
Ik doe het mét - hij zonder...

Koning

(blaast de kater een rookwolk in het gezicht):

...Hoe ruikt-ie, Angorensis?

Kater

(blaast):

...Als jij blaast, blaas ik harder! Wat een uitvindingen om doodziek van te worden houden jullie er op na!... Ik lig net zo lief naast een walmende lamp of een smeulende turf[1]!

Koning:
Hahaha!... Heel origineel... Ik heb me in geen maanden zo geamuseerd... En nu zou ik graag willen weten, Angorensis, wanneer je de grote jacht begint?

Kater:
Vannacht.

Koning:
Vannacht?

Kater:
Overdag heb je te weinig kans. Dan hebben zij minder lef en zie ik minder goed.

Koning:
Curieus. Zet dan overdag een van mijn gouden lorgnetten[2] op!

Kater

(port de Koning in zijn buik):

...Ik met een lorgnet!

(Schatert het uit.)

... Hoor je hem, Hans?... Met zo'n

1 gedolven of gebaggerd veen als brandstof gebezigd.
2 knijpbril.

ding op mijn neus als de schoolfrik[1] van 't dorp, als-ie voor de klas de kinderen de vaderlandse geschiedenis inpompt!... Ik geloof dat de hele rattenfamilie een beroerte van 't lachen zou krijgen! Hahaha!... Ik met twee glaassies voor mijn test[2]... Hahaha... Je doet net zo komiek, Majesteit, als de keeshond van de slager als-ie, met een muilkorf voor, een kluif tussen zijn kiezen wil nemen!... Is dat lachen!

Koning:

Hahaha! Hahaha!... Zeg dat wel! Is dat lachen! Jij kikkert me helemaal op!... Er gaat van jou iets zo piramidaal-leuks en gezonds uit, dat ik je nooit meer laat gaan, Angorensis!... Ik benoem je tot mijn Opperste Lijfarts, en als ik er de zekerheid van heb dat er een eind komt aan dat goddeloos geknaag, word jij de allerhoogste dignitaris van het land...

Kater:

En hij?...

Jonathan:

Majesteit, ik ambieer[3] niets...

Koning:

Papperlapap, jou geef ik de keus van een dozijn baantjes, broertje... Als ik de pee tegen iemand heb[4], vind ik een strop en een galg voor hem - als iemand me een loer draait, krijgt-ie levenslang of kan-ie proberen haasje-over of blindemannetje te spelen, zonder kop op zijn nietswaardige romp - maar als ze me een waarachtige dienst bewijzen, als ze me redden uit een situatie, waaruit ik mezelf niet weet te redden, dan marcheer ik op mijn beurt voor mijn redders door het vuur en water... Laat je dat gezegd zijn, Angorensis...

Kater:

Goed, goed... Dus wat wordt mijn broer Hans, als ik je help, ouwe heer?

Koning:

Wat wil je, Hans?

Jonathan:

Niets, Majesteit...

Koning:

Niets?

Jonathan:

Ik mag van uw onlekkere toestand, Majesteit, een toestand die u al zoveel slapeloze nachten bezorgde, geen misbruik maken.

Koning:

1 scheldnaam voor schoolmeester.
2 (volkstaal), hoofd, hij stootte zijn test.
3 < Fr., verlangen naar.
4 de pest aan iemand hebben.

Denk jij, Angorensis Junior, dat een Koning zich op zo'n manier laat kennen? Wanneer hij te bescheiden

is, Angorensis Senior, zeg jij 't dan, waarmee ik hem kan plezieren!

Kater:
In de eerste plaats met een vrouwtjesmens!

Koning:
Met een vrouwtjesmens! Hahaha!... Jij hebt voor alles zulke buitengewone, lollige expressies, als ik in geen jaren heb gehoord! Een vrouwtjesmens, hahaha!... En welk vrouwtjesmens, dokter? Mijn favorieten kunnen de schitterendste huwelijken doen.

Kater:
Hij is stapeldol op...

Jonathan:
Hans!...

Kater:
Met de dochter van de bakker...

Koning:
Met de dochter van de bakker?... Een Van Angorensis met... Kom, kom, kom!... Daar flirt men mee met zo'n bakkersdochter, maar die trouwt men niet, als men hoffähig[1] is... En vanaf het ogenblik, dat men met mij aan een tafel gezeten heeft, is men meer dan hoffähig... Een bakkersdochter... Is de man Hofleverancier?

Jonathan:
Nee, Majesteit.

Kater:
Nee. Hij levert enkel tegen de centen op de tafel, of hij maakt zo'n heibel[2], dat de schoenlapper en de melkboer eraan te pas komen en op hun beurt de buurt bij mekaar bleren...

Koning:
Dat zou een mésalliance[3] worden...

Kater:
Wat is dat?

Koning:
Ach kom, grappenmaker, dat zal jij niet weten!

Kater:
Sire, nou ziet-ie of ie geen tien kan tellen, maar zowaar als ik tegen donker opruiming onder je ratten ga houen: hij is smoor[4] op de bakkersdochter en de vader is ertegen...

Koning:

1 < D., klaar om aan het hof te leven.
2 drukte, getier.
3 (Fr.), huwelijk beneden iemands stand.
4 smoorlijk verliefd.

Ertegen?... Waarom?...

Kater:
Omdat mijn broer in verklaarbare en vergeeflijke lichtzinnigheid wat schulden heeft...

Koning:
Die betaal ik.

Kater:
Wij danken je zeer.

Koning:
En die bakkersdochter zullen wij laten ontbieden...

Kater:
Goed zo. Ik begin van je te houen, ouwe heer.

Jonathan:
Maar, Majesteit...

Koning:
Geen maren, Arigorensis Junior!... De bakker en zijn dochter worden ontboden...

Kater:
Nou, nou, nou, hij is niet makkelijk, Sire, als-ie met zijn kwitantie in zijn meelhanden staat!

Koning:
Hahahaha!... dat zullen we erop wagen...

Jonathan:
Majesteit...

Koning:
Silence, nom d'un chien!... Maar je begaat een dwaasheid, jonge man!

dertiende toneel

De vorigen - Regina.

Regina:
Papa, mag ik even?... Niemand durft binnenkomen... En het souper is klaar...

Koning:
We souperen hier...

Regina:
U soupeert hier?

Koning:
Ja, sans façon[1], met deze heren. Mijn dochter Regina Amalia Victoria, Dokter Van Angorensis en zijn broer...

Regina:
Is dat de rattendokter?

Koning:
Ja.

Regina

(koeltjes):

Aangenaam.

Koning:

1 (Fr.), zonder omslag, zonder complimenten.

Wat deze heer enkel door zijn komst daarstraks verricht heeft, grenst aan het wonderbaarlijke...

Regina

(snibbig):

Zeker beschermelingen van Prins Arthur? En door Prins Arthur aanbevolen! Ik soupeer niet mee, papa - ik ben moe.

Koning:

Moe of niet moe, wij staan erop, dat U hier de honneurs[2] waarneemt... Een ogenblik, heren, ik ben dadelijk weer tot Uw beschikking...

veertiende toneel

Regina - Kater - Jonathan.

Regina:

Natuurlijk heeft mijn aanstaande echtgenoot U hier geïntroduceerd[3]?

2 < Fr., als gastvrouw de beleefdheidsplichten waarnemen.
3 < Fr., binnenbrengen.

Jonathan:
Uw aanstaande echtgenoot...

Regina:
Spreek U mij niet tegen, meneer - en laat me U dadelijk zeggen, opdat U weet wat U aan mij heeft, dat ik in principe andere opvattingen heb dan Prins Arthur, dat ik niet meedoe aan het geïntrigeer[1] van de Prins, en dat, als er een haar gekrenkt wordt op het hoofd van de tamme ratten in mijn kamers, U mij zult leren kennen!

(Af.)

vijftiende toneel

Kater - Jonathan - daarna Arthur.

Kater:
Daar loopt een streepje door[2]...

Jonathan:
Daar begrijp ik niemendal van...

Kater:
Er is hier iets niet in de haak... Een Koning, die de stuipen op zijn lijf voor ratten heeft; niet één collega con amore[3] aanwezig; niet één kat op de lucht van zoveel versnaperingen present; een verzameling ratten, zo doorvoed, dat 't tuig voor de ogen van een kenner onnatuurlijke hangbuiken heeft; tamme ratten in de kamers van de dochter. Jonathan, there is something rotten in the state of Denmark[4], snap je?

Jonathan:
Nee.

Arthur:
Pardon, heren!... Heb ik de eer met de pas aangekomen geneesheer uit Oosterse landen kennis te maken? Ik ben Prins Arthur, de aanstaande Prins-gemaal van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Regina...

Kater:
Jonathan Van Felis Angorensis, mijn broer Hans Van Dito-Dito[5]...

Arthur:

1 met slinkse streken omgaan, heimelijk plannen tegen iemand smeden.
2 er hapert iets.
3 (It.), met liefde, met overtuiging.
4 er is hier iets dat misloopt (Shakespeare, *Hamlet,* 1, 4).
5 (It.), dezelfde twee namen.

Meneer Van Angorensis, ik wou U wel een seconde privé spreken...

Kater:
Voor mijn broer heb ik geen geheimen...

Arthur:
Pardon, maar als het U hetzelfde is, spreek ik U liever onder vier ogen. Het betreft een dringende aangele-

genheid waarbij U vermoedelijk zij zult kunnen spinnen[1]...

Kater:
Zij spinnen?

Arthur:
Begrijpt U die uitdrukking niet na Uw lang verblijf in het buitenland?... Zij! Spinnen!... Spinnen!...

Kater:
Eerst blazen. Nou spinnen! Wat willen ze van me?... Hans, verdwijn!...

Jonathan:
Jawel, maar...

Kater:
Jongen, maak je maar niet ongerust. Ik loop in geen zeven sloten tegelijk.

Jonathan

(zacht):

Ik luister achter de deur!

(Af in kabinet.)

zestiende toneel

Kater - Prins Arthur.

Arthur:
Wat doet U vreemd.

Kater:
Ik spin.

Arthur

(lachend):

Heel aardig!... Meneer Van Angorensis, op de man af, ligt U met de hofmaarschalk, de rentmeester en de opperhoutvester onder één deken?

Kater:
Onder welke deken?

Arthur:

1 zijde kunnen spinnen: iets kunnen verdienen.

Maakt U alstublieft geen gekheid! De zaak is te ernstig. Ik weet wel dat geld een verleidelijk lokaas is, maar geld kan met geld getroefd worden, niet?... En om de wille van de smeer, likt de kat de kandeleer...

Kater:
Ik lik niemand, hoogstens mezelf. En bij mijn weten is dat gelik van een kandeleer larie en laster!

Arthur:
Waar heeft de hofmaarschalk U opgediept?

Kater:
In mijn woning.

Arthur:
In welk dorp?

Kater:
Wat doet dat ertoe?

Arthur:
Is U ingeschreven in de burgerlijke stand van Uw gemeente?

Kater

(zich wassend):

Dat zal wel.

Arthur:
O! Dat zal wel?... Klopt met mijn vermoedens! Meneer Van Angorensis, weet U waarop ik U taxeer[2]?

Kater:
Nee.

2 schatten.

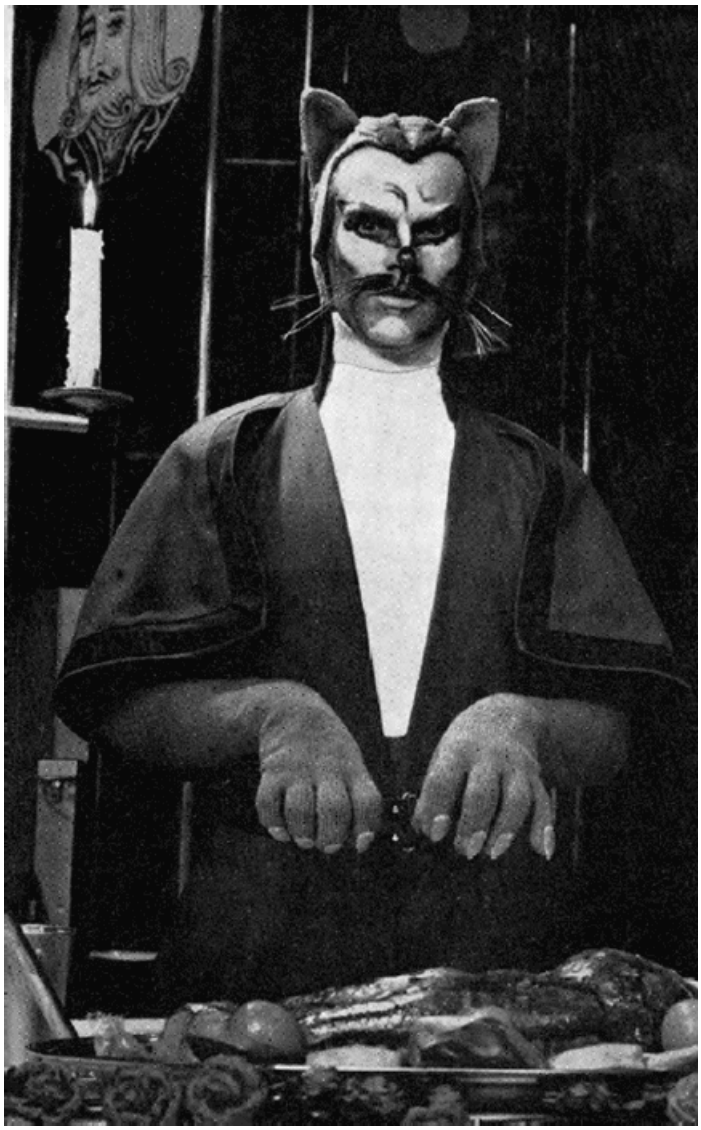

Heeft een haas klauwen, Sire... (blz. 73).

Excellentie, een kat vreet alles. (blz. 102).

Arthur:

U maakt op mij de indruk van een gedecideerde chevalier d'industrie[1] te zijn...

Kater:

Ach kom. Dat doet mij genoegen!

Arthur:

Laat U zich dat zeggen, zonder erbij op te stuiven?

Kater:

Ik stuif alleen op, als het hard waait of als er gemeen weer op til is.

Arthur:

Uw voorkomen bevalt mij niet - U durft iemand haast niet in de ogen te kijken, U maakt Uw entree met charlatannerie[2], en geeft ontwijkende antwoorden, wanneer men U vraagt naar de meest gewone dingen... Als aanstaande schoonzoon van een overspannen Koning, die vandaag of morgen abdiceert, ben ik verplicht op mijn qui vive[3] te zijn... Hebt U papieren?

Kater:

Die heeft mijn broeder-secretaris.

Arthur:

Ook Uw geboortebewijs?

Kater:

Is dat nodig? Het bewijs, dat ik geboren ben, lever ik prima vista[4]. Ik ben geboren.

Arthur:

En Uw identiteit? Uw legitimatie[5]?

(De kater krabt zich het achterhoofd.)

... Uitstekend. Het lijkt me heel verstandig, dat U voorzichtig zwijgt... Heel leep en tactvol... En willen we mekaar nu eens goed verstaan, meneer Jonathan Van Felis Angorensis - of hoe U Godbeter ànders heet!...? Het hoeft me maar twee woorden te kosten, om U te ontmaskeren en onschadelijk te maken! Maar voor ik U door de lijfwacht laat fouilleren[6] en benee in de kelder in de boeien laat slaan - de kelders wemelen van ratten, meneer Van Angorensis, ratten, die zich door geen truukjes laten bang maken, meneer Van Angorensis! - vóór ik die stappen doe, geef ik U een kans... U maakt een Frans saluut[7]...

Kater:

1 (Fr.), man, die leeft van oplichting.
2 (Fr.), kwakzalverstreken.
3 (Fr.), op mijn hoede.
4 (It.), op het eerste gezicht.
5 bewijs dat iemand de persoon is waarvoor hij zich uitgeeft.
6 < Fr., iemand aan den lijve onderzoeken.
7 verdwijnen.

Een wat?

Arthur

(driftig):

Een Frans saluut nog voor de klok twaalf slaat...

Kater:
De klok slaat niet meer...

Arthur:
Meneer, ga niet te ver met je kwajongensgrapjes!... Je pakt je koffers met bekwame spoed!...

Kater:
'k Heb geen koffers...

Arthur:
Zelfs dat niet!... U eclipseert meteen en laat de ratten met rust!

Kater:
Dat kàn ik met de beste wil van de wereld niet, Hoogheid!

Arthur:
Kan je dat niet?... Heb je je zo vast tegenover de hofmaarschalk en zijn camarilla[1] verbonden? Wat hebben ze je toegestopt?

Kater:
Nog zelfs geen haringkop!

Arthur:
Jawel, ik ken dat!... Meneer Van Angorensis - Ik bied je 't dubbele, 't tiendubbele, als je hier geen experimenten begint! Het is, en dat zeg ik je zonder omwegen, mijn voordeel als Prins-gemaal, dat de ratten zich vrij blijven bewegen...

Kater:
Doe jij je natuur geweld aan!

Arthur:
Zodra ik met mijn vrouw - en een vrouw telt niet mee - het land regeer, mag je voor mijn part 't ongedierte met kunstmiddelen het water injagen, maar zolang de Koning leeft, en zolang hij geen afstand van de troon heeft gedaan, blijf je met je oplichtersstreken uit de buurt! Wat kies je: de bescherming van drie hofkornuiten, die op het punt staan ontslagen te worden, of de allerhoogste bescherming van de Kroonprinses en van mij...?

Kater:
Stil!

Arthur:
Wat stil?

Kater:
Stil!

Arthur:
Meneer Van Angorensis...

Kater:

1 (Sp.), hofkliek.

Kan je nou niet even je snater houen?... Stil...

(Hij loert, springt over een stoel, grijpt een rat achter het baldakijn.)

Zo'n brutale vlerk, om me achter die gordijnen te zitten pesten!... Dan moet je vroeger opstaan, volgevreten smeerlap!... Daar staat de wereld bij stil, dat zo'n driest jonkie geen respect voor mijn grijze haren heeft! Jammer! Is ineens kapot van de schrik, of ik heb hem te hardhandig gegrepen!... Jammer! Had graag nog een poosje met hem gespeeld... Maar aan dooie

exemplaren heb ik crimineel[1] 't land!

(Smijt de rat door het tuimelraam naar buiten.)

Arthur:
Dus jij luistert niet naar me, Meneer Van Angorensis!

Kater:
Koest!... Ik luister naar wat anders! 't Zit hier tjokvol... Ik hoor ze met mudjes[2] achter de panelen!

Arthur:
Ik vraag U nog eens voor het laatst: wilt U van de ratten afblijven?

Kater:
Ik wil wel, Hoogheid, maar ik kàn niet! Chassez la nature, elle revient au galop[3]...

Arthur:
Het is goed, meneer de chevalier d'industrie!... Dan blijf ik bij U de kat uit de boom kijken!

Kater:
Doet U dat, en als 't een aardige vrouwtjeskat is, kijk ik mee.

Arthur:
Jij hangt jezelf een strop om je nek!

Kater:
Mezelf doe ik dat niét, Koninklijke Hoogheid, en als anderen het proberen, kunnen ze meer dan hun lief en dierbaar is, ondervinden, dat ik geen rattenvanger ben, om zonder handschoenen aan te vatten.

(Bij kabinetdeur.)

Kom binnen, Hans. Het dringend onderhoud met Zijne Hoogheid de Prins is afgelopen, tot wederzijdse tevredenheid, mag ik wel zeggen...

zeventiende toneel

Kater - Jonathan - Koning - Prins Arthur - Regina - Hofdame - Hofmaarschalk - Eerste en tweede lakei.

Koning:

1 < Fr. Lat., in hinderlijke, ergerlijke mate.
2 met grote hoeveelheden.
3 jaag de natuur weg, en ze keert in draf terug (Destouches, *Le Glorieux* 3,5).

Ziezo, mijne Heren, daar ben ik gekuifd[4] en gekapt, tien jaar jonger, en met lust om er honderd oud te worden, terug!... Ah, Prins Arthur, heeft U zich hersteld van mijn kleine, minder wellevende stemming van daarstraks?

(De lakeien dragen een gedekte tafel binnen en rangschikken de andere tafel in evenredigheid in het midden, met de zetels eromheen.)

... Ik was wat kwalijk gehumeurd en besloten in eenzaamheid te sou-

4 van een kuif (= uitstekende haarbos) voorzien.

peren, maar het goede fortuin laat me niet in de steek... Het onverwacht bezoek van deze twee heren heeft me verrassend opgeknapt... Mag ik U even voorstellen, Prins?... Dokter Van...

Arthur:
Ik had al het zeer bijzondere genoegen, Sire...

Koning:
Ik heb het voornemen, Prins, deze voortreffelijke geneesheer, als zijn talenten aan mijn hooggespannen verwachtingen beantwoorden, tot eerste dignitaris van het land te benoemen...

Arthur:
Ik wens U met dat voornemen van harte geluk, Sire...

Koning:
Iemand, die mij mijn rust teruggeeft, en dat op een ogenblik dat de regeringstaak me te zwaar en te drukkend dreigde te worden, beschouw ik als mijn rechterhand... Hoe is Uw advies?

Arthur:
Als het mij zou passen U te adviseren, Sire, zou ik deze voorbeeldige onderdaan, die er momenteel een intellectueel genot in schijnt te vinden, een vlieg te vangen en op te eten, tot mijn raadsman in justitieaangelegenheden bevorderen. De plaats is juist vacant[1]...

Koning

(tot Kater, die door Jonathan vermaand wordt zich beter te gedragen):

Hoort U dat, Angorensis?... De Prins wil U tot opperste rechter van ons Koninkrijk benoemen...

Arthur:
De dokter zal van het ontmaskeren van oplichters, chevaliers d'industrie en meer ordinaire misleiders, na zijn rattenevoluties een gedocumenteerde studie kunnen maken...

Kater:
Niets zal me aangenamer zijn, Sire, ik begin namelijk te ontdekken, dat er hier meer geknaagd wordt, àchter en voor de marmeren platen, de gobelins en het behang, dan ik bij de eerste diagnose vermoedde. Met de ratten speel ik het genoeglijk klaar, met de rest...

Regina

(die reeds met Hofdame aan tafel zit):

Papa, wij zitten...

1 open, vrij.

Hofmaarschalk:
Majesteit, er is gedekt...

Koning:
Aan mijn rechterhand, Angorensis, en sans gêne... Je eet en je drinkt, zoveel je lust. Doe alsof je thuis bent. Met een behoorlijk gevulde maag zul je vannacht je ambtelijke bezigheden met meer energie kunnen waar-

nemen... En jij, meneer Hans Van Angorensis, voor vanavond, de ereplaats aan de zij van mijn dochter Regina... Ja, Prins, we breken een kwartier met de etiquette... De barones wacht U als tafeldame. Smakelijk eten...

Eerste lakei

(in de achterzaal roepend):

Zijne Majesteit is gezeten!

achttiende toneel

De vorigen - daarna Opperschenker - Kok - Voorproever.

Opperschenker

(met flessen):

Haut Sauternes, Pommard, Moët[1]?...

Koning:

Moët...

(De voorproever proeft, waarna het glas van de Koning wordt ingeschonken.)

Opperschenker

(tot kater):

Haut Sauternes, Pommard, Moët?

Kater

(loert de tafel af, tracht met Jonathan te spreken, neemt een besluit):

Ik hou me bij mijn kom melk...

Koning:

Maar, Angorensis...

Kater:

Sire, ik ben geheelonthouder...

Koning:

Dan maak je voor een keer een uitzondering!

Kater:

1 wijn- en champagnesoorten.

Nou dan, uit de fles met die belletjes...

(De opperschenker gaat verder rond.)

Kok:

Majesteit, un lapin d'une délicatesse extraordinaire, avec une sauce exquise... Pommes sautées... Salade de saison ou compote de fruits assortis[2]!

(De Koning knikt - de voorproever proeft.)

Voorproever:

Excellent, de première ordre[3], Majesté!

Kater

(tot barones):

Daar zit er weer een...

Hofdame:

Wat bedoelt U?

Kater:

In de plooien van de gordijnen - een kanjer - een mannetjesputter[4] van een rat... Wat een lef, wat een door de wol geverfde dief! Hou mijn glas met die vuiligheid eens vast, dan zal ik dat stuk schorem[5]...

2 een buitengewoon smakelijk konijn, met een heerlijke saus... gebraden aardappelen, verse sla, vruchtenmoes.
3 (Fr.), eersteklas.
4 grote, sterke man.
5 uitschot, schorremorrie.

Hofdame:
Blijf in godsnaam zitten, dokter! Als Zijne Majesteit hem ziet, laat-ie 't souper in de steek.

Kater:
Ja, jij kan makkelijk blijven zitten, maar ik...

Kok

(tot kater):

Un lapin d'une délicatesse exquise, monsieur le docteur, sauce naturelle... Pommes sautées... Salade de saison ou compote de pêches avec mélange d'ananas[1]...

Kater

(nijdig):

Ik dank je!

Kok

(terwijl een strijkje in de achterzaal inzet en de lakeien hem behulpzaam zijn met serveren):

Vous n'en prenez pas, monsieur, il est d'une tendresse merveilleuse!

Kater:
Ik dank je en hou die schotel niet zo dicht bij mijn neus!

Koning:
Wat heb je, mijn waarde Angorensis?

Kater:
Ik heb niks, maar ik blief dat niet.

Koning:
Papperlapap!... Dat kennen we hier aan 't Hof, hahaha!... Een acteur, die voor het eerst optreedt, is ziek door debuutkoorts en - zonder je te blameren, dokter! - iemand uit jullie kringen, die, pour la première fois, zijn benen onder 's Konings tafel steekt, vecht zo met z'n geechauffeerde[2] zenuwtjes, dat zijn bord vol van tafel weggaat, als wij, mijn familie en ik, al lang klaar zijn. Help de Maître-d'hôtel[3], Jean-Pierre, om mijn fidele gast van de beste stukken te voorzien. Nee, Angorensis, geen aanstellerij, en geen zenuwbrok in je keel... Eten, stevig eten, en je zo weinig generen als ik - en petit comité[4], zoals nu, geef ik het joviale voorbeeld door de kluifjes[5] in mijn handen te nemen... Leg nog maar wat op de dokter zijn bord, Jean... Het ligt óf aan de stemming óf aan het uitnemend gezelschap óf aan de kwaliteiten van mijn kok, maar

1 moes van perziken en ananasmengsel.
2 < Fr., verhit.
3 (Fr.), hofmeester.
4 (Fr.), in klein gezelschap.
5 beentjes met vlees.

ik heb in geen jaren zo'n extra malse haas geproefd. Boter! Grasboter! Hulde, kokje, hulde...

(De kok buigt zeer geflatteerd[6] en gaat met de lakeien rond.)

Mon cher Prince, tast U niet toe?

Arthur:
Uwe Majesteit zal mij willen verontschuldigen, voor

6 < Fr., gevleid.

vanavond gratielijk excuseren: ik heb buitengewoon laat gedineerd... Deze plat[1] laat ik liever passeren...

Koning:
En jij, Regina, neem je niets?

Regina:
Ik ben moe, papa, en zit alleen aan, om U gezelschap te houden... Ik vind het heerlijk, dat U eindelijk weer met smaak soupeert... Ik zal enkel een stukje fruit meeëten.

Koning:
En jij, meneer Van Angorensis, ook moe?... Schaam je je niet?

Jonathan:
Sire, ik heb vandaag al zo copieus[2] gegeten...

Koning:
Goed, goed!... Wij kennen dat! Hoe meer debuutkoorts, hoe beter... Dan neem ik nog eens! Nom d'un chien, daar zit ik paf bij: de hofmaarschalk drinkt niet... Ziek geworden, Excellentie?

Hofmaarschalk:
Integendeel, Sire, maar ik zit met zulke verheugende ogen naar Uw ongewone eetlust te kijken, dat het genoegen van die observatie mijn beetje appétit al stilt...

Koning:
Een tweede portie, Jean...

(Terwijl hij bediend wordt, merkt hij de gêne bij de overigen op, neemt het woord.)

Zeg de chef d'orchestre, dat hij stopt... Mesdames et messieurs, het zij mij vergund, even op de bijzondere gezondheid te drinken van onze ongemene gast, dokter Jonathan Van Angorensis, die ons vandaag de eer aandoet aan onze tafel te zitten! Moge het U gegeven zijn, hooggeschatte dokter, uw taak naar wens in het belang van het land te volvoeren, moge er zegen op Uw arbeid rusten! Mesdames et messieurs, je bois à la santé du docteur distingué Jonathan d'Angorensis...

(Fanfare van het orkest.)

Kater:
Ik dank U wel, Sire.

(Zit nijdig neer, zonder aan te stoten.)

Koning:
Maar Angorensis, wat een demonstratie van slecht humeur...

Kater:

1 schotel.
2 overvloedig.

Ik heb de smoor in, Sire.

Koning:
Wat heeft U?

Kater:
De duvel in!...

Koning:
Waarom, mijn beste vriend?

Kater:
Eet jij mensenvlees?

Koning:
Of ik?...

Kater:
Lust jij mensenvlees?

Koning:
Mensenvlees? Fi donc, dégoûtant!

Kater:
Jij lust geen mensenvlees - en ik geen kattevlees! Dat zet men niet voor!

Koning:
Angorensis, hoe heb ik het met je?

Kater:
Dat is een gemeenheid om juist mij een gebraden kat voor te zetten!... Wat zou jij doen, Sire, als ik je inviteerde en je tracteerde op de lucht van een gebraden vrouwtjesmens?... Ja, al zetten jullie allemaal ogen op, ik vind 't een perverse[1] streek!... Dat komt niet te pas!... Ik leef nog net zo lief dagenlang van de mestvaalt[2], als dat ik me aan dàt soort lijken bezondig!... Foei, wat een gebrek aan tact! En ik zeg je één ding, dat ik geen vin voor de smeuïgste rat verroer, als ze aan jouw Hof, Sire, het heiligste dier van de oude Egyptenaren, een afstammeling van Mohammeds lieveling en van Freya's[3] troetelkinderen, in pikante saus opdienen, in plaats van hem te gebruiken tegen het parasietengespuis, dat tot zelfs hier achter de gordijnen van je troon krioelt! Moest er een aparte missie[4] naar het platteland gestuurd worden om katten op te kopen, terwijl ze je ratten vetmesten en de poesen met pommes sautées en perzikcompote serveren?... Onthaal een ander op die infamie[5]... Ik pas...

(Een stilte.)

Koning

(ingehouden):

Voorproever!

Voorproever:
Majesteit...

Koning:
Wat eet ik?

Voorproever:

1 verdorven.
2 stort- of bewaarplaats voor mest.
3 Germaanse godin (vrijdag).
4 zending.
5 (Fr.), schandelijke daad.

Een haas, Majesteit, en een schitterend-malse!

Kater:
Jij liegt, meneer, een haas ruikt anders!

Koning:
Maître d'Hôtel, meneer mijn lijfkok, wat heb ik gegeten?

Kok:
Hazevlees, Majesteit, zo waar helpe...

Kater:
Jij liegt, anders zou je op het ogenblik niet zo bleek worden!

Koning:
Meneer mijn lijfkok, van welke leverancier heb je die hazen betrokken?

Kok:
Sire, Uw eerste lakei Jean is ze persoonlijk wezen inslaan...

Koning:
Jean, eet ik haas of eet ik kat? Versta je niet, Jean?

Eerste lakei:
Sire, ik doe er een eed op, dat de kok eerste kwaliteit haas voor Uw souper gebraden heeft...

Kater:
En ik, als kenner van alle diersoorten, doe er een eed op, Sire, dat er op mijn bord het rugstuk en de achterpoot van een kat of kater liggen. Een haas is anders gebouwd. Een haas smaakt anders. Een haas ruikt anders. Een haas heeft een in de lengte gerekt lichaam, vijf tenen aan de voorpoten en vier aan de achterpoten! Overtuig U, Sire, op Uw eigen bord! U wordt bedrogen, belogen en bedot! U heeft gesmuld van een ongelukkige, die U had kunnen beschermen!

Koning:
Jean, waar heb je deze hazen ingeslagen, zoals de kok beweert?

Eerste lakei:
Majesteit, ik bezweer U, dat de rattendokter zich vergist. De hazen, die wij zojuist hebben rondgediend, zijn een persoonlijk geschenk van Prins Arthur en door Zijne Koninklijke Hoogheid eigenhandig geschoten...

Arthur:
Parole d'honneur[1], Majesteit!

Kater:
Zijne Koninklijke Hoogheid liegt, Sire!

Arthur:
Deze chevalier d'industrie liegt, Majesteit, deze charlatan zwendelt U wat voor...

Kater

(die zich van de schotel heeft meester gemaakt):

Sire, ofschoon ik van de lucht van deze kadavers bij intuïtie huiver en walg: hier is het bewijs! De Prins liegt, de voorproever liegt, de kok liegt, Uw lakei liegt; bij het stropen van deze ongelukkige katten of katers - ik gruw ervan - zijn door de nonchalance[2] van Uw voorbeeldige kok, die er haast zeker van was, dat Uwe Majesteit in zenuwoverspanning niets zou eten, aan deze voorpoten de klauwen blijven zitten! Heeft een haas klauwen, Sire? Vangt een haas ratten en muizen? Meer zeg ik niet.

(Een stilte. De muziek zet in.)

1 (Fr.), erewoord.
2 < Fr., nalatigheid.

Koning:

Geen muziek bij dit treurspel! Wat betekent dit, Prins Arthur!

Arthur:

Majesteit...

Koning:

Geen woord meer, Hoogheid! Geen woord, of je

zal me leren kennen, zoals je me nog nooit hebt leren kennen! Dus, ik leef hier onder vijanden, vijanden, die de laagheid begaan mij met opzet aan het geknaag over te leveren! Er waren nergens katten te krijgen! De katten waren uitgestorven! En men bederft mijn maag met katten!

Arthur:
Sire...

Koning:
Laat me alleen, Hoogheid! Laat me alleen! Dat men aan mijn Hof zulk een daad van schande, zulk een moordkomplot kon volbrengen, dat men mij 's nachts kon laten woelen en zweten, en mij niets minder dan gebraden katten met pommes sautées kon serveren, is erger dan een afgrond! Als ik deze vreemdeling, deze trouwhartige kerel niet in mijn paleis had gekregen, zou ik nog langer jullie speelbal zijn gebleven!

Arthur:
Ik herhaal, Sire, dat ik deze dieren zelf heb geschoten - en ik zeg U, dat deze man niet is, wat hij schijnt! Ik bewijs het U morgen...

(Af, gevolgd door opperschenker, kok, voorproever, lakeien.)

Hofmaarschalk:
Sire, ik hoop dat U niet ontevreden is over degene, die dokter Van Angorensis in Uw paleis introduceerde...

Koning:
Ja, ja, 't is goed! Laat me alleen!

(Hofmaarschalk af.)

Regina:
Dus, papa, het engagement[1] is af?

Koning:
Denk jij, dat ik je laat trouwen met een kattenmepper? Nooit! Ik vraag mezelf alleen af, wat hier achter zit; wat de betekenis is van deze infame, perfide[2], schunnige aanslag! Goeienacht. Slaap wel, mijn kind...

Regina:
Nacht, papa.

Hofdame:
Goeienacht, Majesteit.

(Beiden af.)

1 (Fr.), verloving.
2 (Fr.), vals, verraderlijk.

negentiende toneel

Koning - Kater - Jonathan.

Koning:
't Is een gruwel!

Kater:
Misselijk, schandalig!

Koning:
En je vergist je niet, Angorensis?

Kater:
Hans, weet IK wat een kat is?

Jonathan:
Iedereen kan zich vergissen, Sire, alleen HIJ niet!

Kater:
Al had je me God en de wereld beloofd, Sire - van die lijke-lekkernij zou ik geen hap geproefd hebben, en ik verzeker je, dat mijn maag rammelt...

Koning:
Ik zal wat anders klaar laten maken...

Kater:
Niet nodig, Majesteit, ik vind wel wat van mijn gading...

Koning:
Ik ben bang, dat ik vannacht na dit gestoorde souper weer geen oog zal dicht doen!

Kater:
Gaat U rustig slapen, Sire, en bij de oude Egyptenaren, die godinnen met kattekoppen aanbaden, zweer ik U, dat U geen rat zult horen! Waar slaapt Uwe Majesteit?

Koning

(links achterdeur bedoelend):

Daar, Angorensis... Jij garandeert dus...

Kater:
Ik garandeer, dat ze het licht van mijn ogen in het donker niet verdragen, en dat Uwe Majesteit morgen zo fris als een hoentje zal ontwaken...

Koning:
Ik geloof je, Angorensis, en je weet wat ik je beloofd heb...

Kater:
De bakkersdochter voor hem...

Koning:
En voor jou wàt je maar wilt! Goeienacht - ik zend een lakei om jullie slaapkamers te wijzen... Goeienacht...

Kater:
Slaap lekker, Sire!

Jonathan:
Aangename nachtrust, Sire...

twintigste toneel

Kater - Jonathan - later tweede lakei.

Kater

(vliegt als bezeten over stoelen en tafels):

Hoe is-ie, Jonathan?... Komt mijn voorspelling uit?... Denk je nog aan 't uitstapje in de maneschijn en aan 't in 't water glijen als een uitgebloeide lavendel?... Ik lach me een kriek!...

Jonathan:

Hans, jij vat 't op jouw manier op, maar ik zit op hete kolen...

Kater:

Dan op blaren, dan op hete kolen, jullie stupide[1]

1 (Fr.), dom.

mensen hebt speciale liefhebberijen!

(Trekt zijn handschoenen uit.)

Goddank, dat lucht op!... En nou nog mijn schoenen uit, en ik word weer Kater!... De uitvindingen!... Krankzinnig zijn jullie!... Hè!... Hè... Zalig...

Tweede lakei:
Zijne Majesteit heeft me gelast de heren de weg naar de slaapkamers te wijzen...

Kater:
Nacht, Jonathan! Droom plezierig van Ansje...

Jonathan:
Ik hou je liever gezelschap, Hans...

Kater:
Haal nou geen nonsens aan! Sinds wanneer muizen jullie... Nee, jongen: de sallemanders zijn mij toevertrouwd... Ik begin trek te krijgen... Goeienacht...

Jonathan:
Nacht, maar wees voorzichtig!

Kater:
Ja, ja, schiet nou op!

Tweede lakei:
Gaat de dokter niet mee?

Kater:
Nee, vriend - ik waak bij de Koning...

Tweede lakei:
Nacht...

eenentwintigste toneel

Kater.

Kater

(springt op zetel achter de tafel, spreekt de schotel met het kattegebraad toe):

Rust in vrede, arme vermoorde kameraden... De mens is 't geniepigste, venijnigste, geraffineerdste beest, dat op deze zotte aarde rondkuiert... Schande!... Schande!...

Requiescat in pace[1]!... En nou tussen ons, bourgeois rattentuig, weldoorvoed, vervettend, luierend rapalje[2]... Ik schijn in deze Augiasstal[3] broodnodig te zijn...

(Draait de kroon uit. De maan belicht zwak het tuimelraam. De groene katteogen staren strak boven de tafel uit, beloeren een rat, die over het tafelkleed aansluipt.)

1 (Lat.), rust in vrede.
2 < Fr., gemeen volk, gepeupel.
3 een bijna niet te redderen boel, naar de stal van Augias, waarin 3000 runderen stonden en die in geen 30 jaar gereinigd was.

derde bedrijf

Dezelfde zaal van het Koninklijk Paleis. Zonnige middag. De zon schijnt door de tuimelramen.

eerste toneel

Lijfarts - Tweede lakei.

Tweede lakei

(zet keurvaas met rododendrons en gouden regen in de reeds met bloemen versierde zaal):

Ja?

Lijfarts

(bedrukt):

Dag, Pierre...

Tweede lakei:
Dag, dokter. Verkeerde been uit bed gestapt?

Lijfarts:
Is Zijne Majesteit in het kabinet, Pierre?

Tweede lakei:
Nee, dokter.

Lijfarts:
In zijn slaapvertrek?

Tweede lakei:
Nee. Gaan toeren met de Prinses en met...

(Maakt gebaar van je-begrijpt-me-wel.)

Lijfarts:
En met... Ja, ja... 't Is wel ineens botertje tot de boom[1]. Maar dat 't zo twee-handen-op-één-buik en zo bliksemsnel aan zou raken[2], had geen sterveling kunnen dromen!

Tweede lakei:
Daar hoef je geen gezicht bij te trekken, dokter, of je uit begraven moet gaan: ik gun je nieuwe collega 't beste...

1 het is zoals men het maar wensen kan, ze zijn buitengewoon lief voor elkaar.
2 het is aangeraakt = ze gaan met elkaar om; het zijn twee handen op één buik = zij zijn het altijd eens.

(Gaat over de lijfarts zitten.)

... Ik gun hem nog duizend jaren! Vannacht heb ik geslapen als een marmot - en gisternacht als een mormeldier[3] in de winter... Niet één keer wakker gevloekt! Niet één keer met een trap in mijn lenden gewekt!... Niet in de anti-

3 syn. voor marmot, knaagdier uit het hooggebergte, bekend door zijn winterslaap.

chambre hoeven te porren, niet onder 't bed hoeven te kruipen... Na maanden en maanden krakeel en gedonderjaag, na ontelbare slapeloze uren: eindelijk eens ongestoord maffen... Ik ken mijn weelde niet... Ik loop voor je collega door alle vuren van de hel!

Lijfarts:
Ja, ja... Maar wij leggen het loodje... Waar is Jean?

Tweede lakei:
Zit in de nor[1]...

Lijfarts:
In de nor?... Gestolen?

Tweede lakei:
Moord met voorbedachten rade.

Lijfarts:
Allemachtigste! Wie?

Tweede lakei:
Twee katten en een kater.

Lijfarts:
Noem jij dat moord met voorbedachten rade?

Tweede lakei:
Ik niet. De Koning. En zijn nieuwe raadsman.

Lijfarts:
Is dat...?

Tweede lakei:
Ja. Er is gistermiddag op de landsdrukkerij een proclamatie gedrukt en vanmorgen voor dag en dauw overal aangeplakt.

Lijfarts:
En?

Tweede lakei:
Nou en!

Lijfarts:
Heb je een exemplaar hier?

Tweede lakei

(naar kabinet wijzend):

Daar.

1 (Barg.), gevangenis.

Lijfarts:

Een proclamatie... Laat eens gauw lezen...

Tweede lakei:

Dat durf ik niet.

Lijfarts:

Waarom niet?

Tweede lakei:

Omdat hij alles ruikt.

Lijfarts:

De Koning?

Tweede lakei:

Ga nou door!... Een koning is met je permissie net als een getrouwde man. Die ruikt 't trekkebekken[2] van anderen met zijn vrouw eerst als de hele wereld de essetee[3] al geroken heeft... Een Koning is met zijn neus altijd een eeuw ten achter...

Lijfarts

(sussend):

Tùtùtù!... Wat zijn dat voor uitvallen?

Tweede lakei:

Ik ben een boerenjongen, goddank, en ik zeg de dingen, zoals ik ze meen... Als 'r opstand broeit, en iedereen 't gesmeul[4] in de spiezen heeft[5], snuift een

2 liefkozen.
3 letterwoord uit de eerste letters van en als eufemisme voor str...
4 het smeulen, het ontbranden van de revolutie.
5 in de gaten hebben.

Koning de lucht pas op, als ze hem de smurrie[1] met geweld onder zijn neus duwen... Een van ons is altijd te vroeg - een van jullie is altijd te laat...

Lijfarts:
Jij schijnt te vergeten, Pierre, dat je hoflakei bent, en dat, als Zijne Majesteit ook maar 't zoveelste van je ongepaste aardigheden hoorde, je je kameraad Jean in de nor gezelschap kon gaan houden...

Tweede lakei:
Hij moest 't juist wel horen...

Lijfarts:
Zulke dingen zegt men niet, men denkt ze alleen.

Tweede lakei:
Precies. En omdat ze hier denken en niks zeggen, is de Koning, die helemaal niet denkt en alles zegt, met zijn gedachten een half dozijn eeuwen achter. Daarom is-ie Koning.

Lijfarts:
Nou verzoek ik je die aardigheden aan anderen, die er van gediend zijn, te debiteren en mij de proclamatie te laten zien.

Tweede lakei:
Haal 't ding zelf.

Lijfarts:
Dat is erg comme-il-faut[2], Pierre.

Tweede lakei:
Ik waarschuw je, dokter, de nieuwbenoemde eerste raadsman ruikt als je met je vingers ergens aan bent geweest. Die is met zijn neus een eeuw vooruit. Die heeft 't spek en de erwten geroken achter 't behang. Die ruikt 't onderscheid tussen een gebraden haas en een gebraden kat. Die ruikt of er water in de melk is gedaan. Die ruikt luchtjes op een afstand - en een luchtjes als er hier aan 't Hof zijn...

Lijfarts:
In orde. Ik waag het erop. Een proclamatie is er om gelezen te worden.

(Keert met een groot papier uit het Kabinet terug, leest.)

Aan mijn geliefde Onderdanen! Allen, die deze zullen zien en horen, saluut...

(Mompelt verder.)

... Aldus wij in 's Lands belang besloten hebben onze beminde onderdaan Jonathan Van Felis Angorensis tot eerste Raadsman en Opperste Rechter te benoemen...

(Leest mompelend verder.)

1 vuile stof.
2 (Fr.), zoals het hoort.

... Karolus de Negende, Rex. Dat is geweldig... Dat betekent een nieuwe richting naar de zij van buiten- en binnenland...

Tweede lakei:

Ja, ja, 't is niet voor de poes! Pas op!

tweede toneel

De vorigen - Kater.

Lijfarts:
Excellentie...

Kater:
Waarom frommelt U een papier in Uw zak, dokter?

Lijfarts

(terwijl de lakei zich retireert[1]):

Ik frommel geen papier, Excellentie...

Kater:
Waarde heer, er steekt een prop papier in Uw rechterzak...

Lijfarts:
Ik verzeker U...

Kater:
Verzeker niks, waarde heer, ik hoor papier in Uw rechterzak schuren, terwijl U voor me nutteloos buigingen maakt, en dat papier hebt U er pas ingestoken, omdat het geluid nog zo vers is...

Lijfarts:
Uwe Excellentie heeft de prachtigste oren, die ik nog ooit heb gezien.

Kater:
Dank U wel voor het compliment, collega! Wat hebt U weggemoffeld?

Lijfarts:
Ik las de proclamatie, en omdat ik schrok, stak ik haar door een reflexbeweging in mijn zak.

Kater:
Als U alles in Uw zak steekt, wanneer U schrikt, zal U zakken tekort komen, dokter.

Lijfarts

(quasi lachend[2]):

Daar ben ik ook bang voor, Excellentie. Alsjeblief.

(Haalt de proclamatie uit zijn zak.)

1 (Fr.), weggaan.
2 doen alsof.

Kater:
Legt U haar weer neer, waar U haar zonder permissie weggehaald heeft.

(De lijfarts doet het.)

Dank U. En onthoud, dokter, dat U er wel is om Zijne Majesteit met wetenschappelijke overtuiging een bedorven maag te bezorgen, maar niet om in zijn Kabinet rond te snuffelen...

Lijfarts:
Ik heb Zijne Majesteit nooit een bedorven maag bezorgd, daar protesteer ik tegen...

Kater:
Op de tafel en op het nachtkastje van Zijne Majesteit heb ik over de honderd flesjes, potjes, doosjes en rare pulletjes[3] geteld, genoeg om al de gekroonde hoofden van de wereld en alle dynastieën om zeep te brengen.

3 korte, dikbuikige flesjes.

Lijfarts:
Ik breng niet om zeep. Ik heb een wetenschappelijke opleiding gehad. Ik cureer[1].

Kater:
Waarmee?

Lijfarts:
Met mijn recepten.

Kater:
Zo. Was de Koning ziek?

Lijfarts:
Ernstig.

Kater:
Wat voor ziekte?

Lijfarts:
Dat heeft U toch zelf kunnen observeren, een mixtum[2] van nerveuze hypercussie[3], nerveuze asthenopie[4], nerveuze cardialgie[5], spastische obstipatie[6], cerebrale neurasthenie[7] en...

Kater:
Medisch gezwam, meneer. De Koning had ratten, magere en vette, drieste en tamme. En in plaats van die ratten uit te roeien, zoals ik 't zonder recepten heb gedaan, roeide U 't laatste restant gezondheid van de Koning uit.

Lijfarts:
Had U soms gewild, dat ik ex officio[8] de ratten...?

Kater:
Dat had ik gewild, als U 't gekund had...

Lijfarts:
Ik ben geen poes.

Kater:
Dat hoeft U mij niet te zeggen, en als U 't was, zou ieder rechtschapen kat zich voor U schamen. Een zieke kat zoekt valeriaan[9] en kattekruid, stilte en 't zonnetje.

Lijfarts:

1 < Lat., genezen.
2 < Lat., mengsel.
3 beverigheid (Lat. cussio: stoten).
4 (Gr.), krachteloosheid.
5 (Gr.), pijn aan de maagmond.
6 (Gr.), krampachtige hardlijvigheid.
7 (Gr.), zenuwzwakte.
8 (Lat.), ambtshalve.
9 plantengeslacht, waarvan de olie gebezigd wordt als kalmerend middel.

Dat is de nieuwste natuurgeneeswijze...

Kater:
Ik zou dat met minder spot beweren, meneer, de natuur geneest alles, en als de natuur het niet doet, doen het geen honderd flesjes, potjes en doosjes.

Lijfarts:
Wij helpen de natuur...

Kater:
Jawel, in het graf.

Lijfarts:
Excellentie, wij staan op afwijkende standpunten...

Kater:
In 't hele dierenrijk doet men het zónder Uw standpunt.

Lijfarts:
Wij kunnen ons niet met het dierenrijk vergelijken!

Kater:
En het dierenrijk niet met U.

Lijfarts:
U houdt van paradoxen[1].

Kater:
Ik houd van de waarheid.

Lijfarts:
Zou U willen, dat wij ons, met ons bevoorrecht intellect, naar het eerste het beste beest richtten...? Dat zou het toppunt zijn!

Kater:
Waarde dokter, spreek niet zo aanmatigend over het eerste het beste beest. U is wel gewend om dieren te kwellen en te mishandelen, maar van die dieren weet U niets, niets. Laat me U een raad geven, een bijzonder wetenschappelijke raad: leg de zweep over een paard, dat achteruit slaat van pijn; snij een koe de hals af en leg de kop, met bloemen in de bek, in de etalage van de slager; smijt een kreeft in kokend water; brand een hengst met witgloeiende ijzers om er een trekhengst van te maken; steek een vink de ogen uit, om hem beter te laten zingen; schiet de meeuwen uit de luchten neer, om het plezier ze te raken; bind een meikever met een poot aan een draadje en lach je een ongeluk als het dier spartelt en met een poot minder wegvliegt; pijnig, moord, vernietig, maak muziek, zoals eergisterenavond op mijn darmen.

Lijfarts:
Op Uw darmen?

Kater:
Pardon, ik bedoel op kattedarmen, darmen, die je uit de ingewanden van een lam of een kat pelt, om met tranen in je ogen naar het geklaag van de snaren te luisteren; heers over het levend en kruipend gedierte, zoals er in zeker Boek geschreven staat, maar beweer niet dat je ons, - pardon, de dieren! - kent!

Lijfarts:
Excellentie, ik sta in een en al stomme verbazing... Hoeveel ratten heeft U hier sinds eergisteravond zelf niet gedood?

Kater:
Dat moest ik doen.

Lijfarts:
Waarom?

Kater:
Omdat ik tegen de natuur zou handelen, als ik het NIET deed.

Lijfarts:
En wij dan?

Kater:
Jullie mishandelen en kwellen ALLES, vanaf de worm aan de haak tot je medemens.

1 (Gr.), schijnbare tegenstrijdigheid.

Lijfarts:
Hoezo?

Kater:
Vermoorden de mussen elkaar?

Lijfarts:
Nee.

Kater:
Doodt één diersoort DEZELFDE diersoort?

Lijfarts:
Bijna nooit.

Kater:
En jullie?

Lijfarts:
Jullie - dat is U toch ook?

Kater:
Laten we zeggen, dat ik ook tot jullie behoor, ik zie niet op een woord! Jullie vermoorden elkaar, met list en overleg, jullie zijn zo blind, zo laag, zo gedegenereerd, dat je elkander met stapels van kant maakt... Er is geen dier, dat zo buiten het dierenrijk en de natuur staat als jullie... Het is bij God een schande om met jullie onder DEZELFDE zon te leven!

Lijfarts:
Excellentie...

Kater:
Nee, zeg maar niks meer, dokter. Ik ben wat katterig van de omgeving hier geworden en misschien geef ik U een glad verkeerde les in de onvolprezen natuurlijke historie! Tot ziens, dokter, en wees zo goed het gehouden consult als confidentieel[1] te beschouwen. Onze naasten zijn zo lichtvaardig geneigd, om van een ander te getuigen, dat hij het grootmenselijke mist, en ik stel er vóór alles prijs op mens te worden!

Lijfarts:
U vindt dus, om te resumeren, dat ik Zijne Majesteit een geringer quantum[2] geneeskundige middelen moet voorschrijven?

Kater:
Schrijf Uzelf een theelepel geweten, een paplepel nadenken en een paplepel natuur voor, collega, en als U dat twaalfmaal daags gebruikt hebt, rust dan tegen de avond wat uit op de muur van 't kerkhof. Dat is mijn methode.

Lijfarts:
Op de muur van 't kerkhof?

Kater:
Ja, daar was mijn uitverkoren zitje voor ik het tot deze hoge staatsbetrekking bracht. En op die muur heb ik veel gepiekerd over dood en leven. Neem een proef, dokter.

1 < Fr., vertrouwelijk.
2 (Lat.), hoeveelheid.

Over het leven kan verschil van opinie bestaan, over de dood niet. En het is een prettig voorrecht, dat de wetenschap die diagnose met stelligheid kan memoreren.

Lijfarts:
In ieder geval, Excellentie... Pardon, we worden gestoord...

derde toneel

Kater - Hofprediker.

Hofprediker:
Zou U me willen voorstellen, dokter?

Lijfarts:
Zijne Excellentie Van Angorensis, eerste raadsman van Zijne Majesteit, de hofprediker van Zijne Majesteit... En ik mag me zeker wel retireren, Excellentie, ik moet nog verschillende patiënten bezoeken...

(Af.)

Hofprediker:
Excellentie, ik heb met het meeste genoegen de jongste proclamatie van Zijne Majesteit, onze geëerbiedigde Koning, gelezen, en ik haast mij mij namens de geestelijkheid van ons land aan U te komen voorstellen. U heeft, naar men mij verzekert, het leven van Zijne Majesteit gered, en ik stel het op hoge prijs, dat het mede aan Uw wereldlijke hulp te danken is, dat Zijne Majesteit zijn gemoedsrust terug kreeg...

(Hij wacht op antwoord. De kater knikt een paar maal bedachtzaamwijs.)

Wat zegt U?...

(De kater zoekt een plek, waar de zon feller binnenplast, spint behaaglijk, knikt.)

... Wat?

Kater:
Wie is U?

Hofprediker:
Wie ik ben?... De hofprediker.

Kater:
Heeft U de Koning drieëntachtig nachten onder de dekens laten bidden?

Hofprediker:
Dat zal wel. Ik begrijp U niet goed, Excellentie.

Kater:
Waarom hebt U de Koning laten bidden?

Hofprediker

(met glimlach):

Waarom? Omdat Zijne Majesteit naar hij biechtte, door de meest gepronoceerde[1] angstgedachten aan chronische slapeloosheid leed.

Kater:
Helpt bidden in zo'n geval, meneer de hofprediker?

Hofprediker:
Bidden helpt natuurlijk altijd.

Kater:
Altijd?

Hofprediker:
Altijd!

Kater:
Ook bij ratten?

Hofprediker:
Bij ratten?...

Kater:
Helpt bidden onder de dekens, als iemand zo dwaas is, bang te zijn voor ratten?

Hofprediker:
Uwe Excellentie schijnt te willen gekscheren. Als zieleherder heb ik alleen met de ziel te maken.

Kater:
En als ratten de ziel in het gedrang brengen?

1 < Fr., uitgesproken, duidelijk.

Hofprediker:
Dat kunnen geen ratten.

Kater:
En U overlaadde Zijne Majesteit zelf met stichtelijke iectuur, preken en schietgebedjes...

Hofprediker:
U vergist zich, Excellentie. Het was de wens van Zijne Majesteit zelf, om troost en geestelijke afleiding te zoeken...

Kater:
Voor de ratten.

Hofprediker:
Wat wilt U toch met Uw ratten?

Kater:
Drieëntachtig nachten heeft de Koning onder vier dekens, een sprei en een staatsieoverdek gezweet en gebeden, om van 't geknaag verlost te worden. U liet knagen en schonk bij elk bezoek ethische[1] raad, vertroosting, opwekking, traktaatjes[2] en hemelse zalving. U had een poes moeten meebrengen.

Hofprediker:
Dat is niet mijn taak.

Kater:
Wat is Uw taak dan?

Hofprediker:
Ik predik. En dat weet Uwe Excellentie.

Kater:
Wat?

Hofprediker:
Ach kom!

Kater:
Dat? Wat?

Hofprediker:
Uwe Excellentie houdt blijkbaar van een kleine scherts. Maar op dit gebied scherts ik nooit... Ik predik liefde.

Kater:
Sinds wanneer?

Hofprediker:

1 het zedelijk gevoel betreffend.
2 blaadjes met godsdienstige, stichtelijke inhoud.

Sinds Christus' geboorte.

Kater:
Ja, ja - ik heb dikwijls zondags op 't kozijn van de kerk zitten luisteren...

Hofprediker:
Op 't kozijn?

Kater:
Een voortreffelijke plaats. Je hoort en ziet er uitstekend. En als je voldoende gesticht bent, smeer je hem zonder de dienst te storen.

Hofprediker:
Met Uw verlof, Excellentie, U spreekt als eerste raadsman van de troon op een wel zonderlinge manier. Ik acht het uitnemend dat Zijne Majesteit de democratische opvatting huldigde, om een volkskind tot opperste dignitaris van het Rijk te benoemen, maar de religie moet buiten en boven de partijen staan, het godsdienstig gevoel gaat boven alle strijd en boven alle tijd uit...

Kater:
Voor iedereen?

Hofprediker:
Voor iedereen, onverschillig van welk geloof!

Kater:
Ook voor ons?

Hofprediker:
Ook voor U?

Kater:
Ook voor dieren?

Hofprediker:
Voor... dieren?... Ik vecht tegen het dierlijke in de mens.

Kater:
Zou het niet gewenster zijn te vechten voor het menselijke in het dier?

Hofprediker:
Ik zal U niet op deze gewrongen weg volgen, Excellentie, ik houd mij aan ons heilig Boek...

Kater:
Het testament?

Hofprediker:
Het testament.

Kater:
Ik heb dikwijls bij de schouw gelegen en liggen denken als er uit het testament werd voorgelezen, en voor zover ik door de lezing niet in slaap viel, raakte ik er nooit over uitgetobd, waarom in het Oude Testament onschuldige beesten werden geofferd, en in het Nieuwe met geen woord gerept over - over... Gelooft U, dat, om een zot voorbeeld te kiezen, een kat een ziel heeft...?

Hofprediker:
Dat zijn van die vragen, waarop ik 't antwoord schuldig moet blijven.

Kater:
Waarom blijft U het antwoord bij zo'n logische vraag schuldig?... U is toch zieleherder.

Hofprediker:
Zieleherder voor mensen.

Kater:
Ik benijd U dat niet.

Hofprediker:
Wou U soms, dat ik...?

Kater:

Waarom niet! Kijk een kat in haar ogen, kijk een hond, - ik hou er allerminst van: ik geef het als exempel! - kijk een hond in zijn ogen, kijk een muis aan, als-ie in doodsangst voor je zit, en weet dat-ie geen minuten meer te leven heeft, kijk alles wat KIJKT aan, eerwaarde heer hofprediker, en zet een boom op over de ziel van de mens... Nee, ik zou niet voor Uw baantje deugen... Als de dieren één voor één eens spreken konden, één voor één klagen wat ze door de ziel van de mensen, christenen of antichristenen geleden hebben, dan dorst er geen dominee of pastoor of rabbijn[1] meer een mond open te doen... Wat meent U?

Hofprediker:

Ik meen niets.

Kater:

Dat is voor een godgeleerde niet veel.

1 priester van de joodse godsdienst.

Hofprediker:
Ik geloof aan God. Dat lijkt me voldoende.

Kater:
Ja, ja, - God zij met ons, - dat heb ik ergens gelezen.

Hofprediker:
In de Bijbel?

Kater:
Nee, op de rand van geldstukken.

Hofprediker:
U is een vreemdsoortig democratisch minister.

Kater:
Ja, 't kan niet wenselijk zijn, dat er meer metamorfosen plaats hebben. Ezels aan het hoofd van het gouvernement - het kan. De volkeren schijnen er voorkeur voor te hebben, maar een wijsgerige kater...

Hofprediker:
U is amusant.

Kater:
Niet waar?

Hofprediker:
Maar met twijfelen komen we er niet.

Kater:
Hoe leert men niét te twijfelen?

Hofprediker:
Door 't echte en waarachtige geloof, door zich over te geven aan de leer...

Kater:
Nee, asjeblief, spreek niet!... Ik heb, en dat erken ik eerlijk, een in zekere zin verstokt gemoed... Wat zou U doen, als U een vis was, een springlevende vis, met twee springlevende ogen, en op het droge raakte...?

Hofprediker:
Excellentie, ik ben geen vis.

Kater:
Hoe zou U doen, als U een vlinder was, een springlevende vlinder, met twee springlevende ogen, en een insectenaald geregen door Uw springlevend lichaam?

Hofprediker:
Excellentie, ik ben, God zij dank, geen vlinder.

Kater:

Laat God er buiten!

Hofprediker:
Ik kan God niet buiten een gesprek laten, dat theologische onderwerpen op zulk een spottende wijze aanroert!

Kater:
Ik spot om de drommel niet! Wij hebben afzonderlijke begrippen van God - U en ik! - en zolang er sprekende mensen en zwijgende dieren zijn, eerwaarde heer, en de mensen de natuur als een goor[1] vod behandelen, dat ze bij hun hogere gratie mogen verminken, beduimelen, verscheuren en als ongoddelijk leven in een hoek trappen, praat ik liever niet over een gemeenzame God!

Hofprediker:
Hahaha! Uitmuntend! Dan zal ik zondag, tot inluiding van het nieuwe regime, van de kansel Uw protégés[2], de katten, vissen, vlinders en zo voort met

1 grauw, vuil.
2 (Fr.), beschermelingen.

innerlijke overtuiging toespreken. Dat wordt het Allernieuwste Testament, hahaha!

Kater:
Doe dat, Godgeleerde heer. Leer de burgerij, dat er nog een andere wereld, met ander zieleleven, ander leed en andere vreugde bestaat...

Hofprediker:
Met andere woorden een democratie ZONDER godsdienst!

Kater:
Integendeel, de democratie met de godsdienst, met genegenheid voor de schepping!

Hofprediker:
En dat zijn de woorden van de man, die tot aanzien raakte door honderden ratten in twee simpele nachten uit te roeien!

Kater:
Daar schaam ik mij niet voor. Al wat in het donker knaagt, moet gedood worden. Er zijn meer ratten, eerwaarde heer, dan U en ik vermoeden[1].

Hofprediker:
Ik dank U wel voor Uw heuse ontvangst, maar ik wil het niet onder stoelen of banken steken, dat Uw levensbeschouwing en de mijne lijnrecht tegenover elkaar staan, en dat wij het verderfelijk paganisme[2]...

vierde toneel

De vorigen - Jonathan.

Jonathan:
Hans!

Kater:
Je had wel eerder kunnen binnenkomen, je stond al een poos achter de deur...

Jonathan:
Hoe weet jij dat?

Kater:
Ik hoor. Ik ruik. En allebei in de perfectie! Mag ik je voorstellen: jullie hofprediker en herder van menselijke zielen, mijn broer...

Hofprediker:
Aangenaam. Tot ziens, Excellentie!

1 cf. There are more things in heaven and earth, Horatio, than are dreamt of in your philosophy (daar is meer in de hemel en op aarde, vriend Horatio, dan waarvan uw wijsheid droomt (Shakespeare, *Hamlet* 1,5).
2 heidendom.

Kater:

Tot ziens, en zondag kom ik op 't kozijn in 't zonnetje!

vijfde toneel

Kater - Jonathan.

Jonathan:
Ruzie?

Kater:
Natuurlijk.

Jonathan:
Waarover?

Kater:
Over het Mysterie[1].

Jonathan:
Over welk mysterie?

Kater:
Vraag je dat nog? Ken jij meer dan één mysterie?

Jonathan:
Hans, als je in Godsnaam...

Kater:
Laat God er buiten! Jullie staan met God op en gaan met God naar bed, en ik ken geen goddelozer uitschot dan jullie!

Jonathan:
Had je 't met de hofprediker daarover aan de stok?

Kater:
Zo'n beetje.

Jonathan:
Hoe kun je zo onhandig zijn! Je weet van die dingen geen sikkepit af en slaat door met een air...

Kater:
Datzelfde doen jullie. Alleen met méér air.

Jonathan:
Als je ons allebei in de grootste ongelegenheid wilt brengen, moet je net aan een Koninklijk Hof de godsdienst aanranden.

Kater:

1 geloofswaarheid waarvan men de inhoud slechts onvolmaakt of in het geheel niet kan begrijpen.

Ik heb het met mijn handschoenen aan gedaan, om mijn paganistische nagels niet te laten zien!

Jonathan:
De geestelijkheid trekt altijd aan 't langste eind!

Kater:
Dan moet je dat eind korter maken.

Jonathan:
Je vergeet, dat een Koning bij de gratie Gods regeert.

Kater:
Wel bekome het jullie.

Jonathan:
De grootste macht in de staat...

Kater:
Is de domheid...

Jonathan:
Jij valt telkens in de rede en neemt je gelijk!... De mensen in het algemeen...

Kater:
Zijn bang om dood te gaan...

Jonathan:
Dat zijn jullie toch ook...

Kater:
Dat zijn we. Maar we doen 't zonder geestelijkheid!

Jonathan:
Wij hebben vanaf onze jeugd geleerd te bidden.

Kater:
Bidden moet je niet leren. Ik doe 't in de eerste de beste zonplas, jullie in donkere huizen.

Jonathan:
Vind jij dat zo'n groot verschil?

Kater:
Dat is juist hét verschil, Hans. Je moet bidden met open ogen om de wonderen te zien, terwijl je bidt.

Jonathan:
Larie!

Kater:
Nee, nom d'un chien, om met Zijne Majesteit te spreken, geen larie, Hans! Als je met wijdopen ogen bidt, zoals wij, zie je dat er nog iets anders dan jezelf onder de wolken en tussen het groen bestaat...

Jonathan:
Allemachtig, wat stel jij je aan, sinds je minister geworden bent! Mij maak je niks wijs! Als jij met open ogen bidt, loer je gelijk op mussen en veldmuizen...

Kater:
En als jullie met gesloten ogen bidt, loer je enkel op je eigen belangen en door de spleten van je wimpers naar je buurlui in de kerk! Honderdmaal van dichtbij op gelet...

Jonathan:
Heb je op die nonsensmanier met de hofprediker gepraat?

Kater:
Als je er niets op tegen hebt, ja.

Jonathan:
Beste Hans, schei uit met 't mensenspelletje... Jij deugt niet voor mens!... En als 't jou de keel uithangt...

Kater:
Dat doet het...

Jonathan:
Verdwijn je over de dakgoot of over een tuinschutting en ik zit gepiept als oplichter. Dat vergeet je.

Kater:
Ik vergeet niks, geen syllabe! Jij, de bakkersdochter, vier kinderen - ik heb 't in de lijnen van haar hand geteld - een warme honk[1] en lengte van dagen, zoals 't in een wel-eindigend sprookje hoort, ik weer lekker bij verse bakkies melk, bij bokking of haringkoppen en bij de zaligheid van de warm gerookte schouw, en als we mekaar dan 's winters, als 't buiten stormt en sneeuwt, in de ogen zien, vertellen we mekaar van onze gekke herinneringen uit de dagen, toen ik probeerde menselijk te doen en te denken... Stil, ik hoor wat...

Jonathan:
Je vergist je.

1 tehuis.

Kater:

Ik vergis me nooit, als ik op mijn oren afga... Wat zei ik je?... Al lopen ze nog zo zacht op de tapijten! Ik hou ze in de spiezen.

(Luistert scherp.)

Dat is de Koning: die heeft een krakende knie en een keelcatarre[2] van zijn gerook en de bourgogne; en de hofmaarschalk: die heeft een overhemd aan, dik in de stijfsel;

2 < Lat., ontsteking van het slijmvlies.

en de opperhoutvester met een gerinkel van al zijn oorlogsmedailles; en de rentmeester met zijn nog niet betaalde bottines; en de lakei met zijn gouden tressen - een aardige vent, die lakei, de enige, die bij mijn karakter past... Let op, of ik me vergis...

zesde toneel

De vorigen - Koning - Hofmaarschalk - Opperhoutvester - Rentmeester - Tweede lakei.

Koning:
Angorensis, weet je waar we vandaan komen, na de rijtoer?

Kater:
Ik kan alleen vermoeden, Sire, van een plek, die zich gelukkig rekent, dat Uwe Majesteit haar met Uw tegenwoordigheid vereerde.

Hofmaarschalk:
Zijne Excellentie, Sire, begint zich hier al zo in te leven dat het een lust is naar zijn hoofse antwoorden te luisteren.

Koning:
Wij waren met zijn allen, je raadt nooit waar...

Kater:
Nee, Sire.

Koning:
In de kelders...

Kater:
Ach, nee...

Koning:
Formeel[1] in 't donker...

Kater:
Ach, kom...

Koning:
En ik liep door die ontzaglijke kelders, in dat ontzaglijke donker, zo volkomen gerust, alsof ik bij klaarlichte dag een erewacht inspecteerde. Hoe vind je dat? En nergens 't flauwste geritsel, niet in de kelders aan de oostzijde en niet in de kelders aan de westzijde. Ik zou er vannacht durven slapen...

Kater:
Majesteit, mag de nederigste van Uw onderdanen Uw moed bewonderen?

Koning:

1 beslist.

En dat alles heeft het Koninklijk Huis aan jou te danken, Angorensis, ik benoem je tot commandeur in de Orde van de Heilige Olifant, Vigilando ascendimus, door waakzaamheid stijgen wij omhoog; en je broer tot ridder van mijn Huisorde, Per aspera ad astra, langs ruwe paden naar de sterren... Nee, waarde hofmaarschalk, ik hecht de ordetekenen hoogstmijzelf op de borsten der heren...

Kater:
Sire, U overstelpt mijn broer en mij met vorstelijke eerbewijzen... Ik had het niet kunnen dromen, dat de Heilige Olifant nog eens op MIJN borst zou hangen!

Jonathan:
Majesteit, ik dank U van harte...

Koning:
Ga zitten, heren. Ik voel me een halve eeuw jonger. Pierre, verversingen... Angorensis, heb je meningsverschil met mijn lijfarts en mijn hofprediker gehad?

Kater:
Een paar woorden, Sire, maar ik ben niet rancuneus[1].

Koning:
Trek gerust je handschoenen uit, we zijn onder ons.

Kater:
Pardon, Sire, ik heb last van winterhanden.

Koning:
En vertel nu eens, Angorensis, van je verre reizen. Je moet heel wat van de wereld gezien hebben.

Kater:
Dat heb ik, Sire...

Koning

(tot tweede lakei):

Sinds wanneer bedien jij zonder handschoenen, kaffer[2]?

Hofmaarschalk:
Ongepermitteerd...

Tweede lakei:
Meneer Van Angorensis heeft de mijne te leen gevraagd, omdat door de zijne zijn nagels heen begonnen te steken...

Koning:
Ik vraag je die bijzonderheden niet! Ik blief niet vergast te worden op rouwnagels en een collectie vuile vingers, waarmee jij bagger[3] schijnt op te diepen!

Opperhoutvester:
Schandelijk!

Rentmeester:

1 < Fr., haatdragend.
2 lompe vlegel.
3 modder.

Hoe schaamt een lakei zich niet...

Hofmaarschalk:
Ga asjeblief eerst je handen wassen voor je in deze kring in presentie van Zijne Majesteit durft verschijnen... En trek andere handschoenen aan!

Tweede lakei:
Ik heb geen tweede stel...

Hofmaarschalk:
Silence...

Tweede lakei:
Mag ik mijn handschoenen terug, meneer Van Angorensis?...

Koning:
Wil je ophoepelen, nom d'un chien, oerkaffer?... Leer jij nooit betere manieren?... Mars!

(Lakei grommend af.)

Zeldzaam ongelukkig beest van een mens! Dat haal je achter de ploeg bij zijn boerenvader vandaan, dat hou je, omdat-ie zo vertrouwd is als een waakhond en omdat-ie zich voor je dood zou vechten, en dat blijft even ruw en lomp als op de dag toen-ie zijn entree aan het Hof maakte, herinner je 't, heren? Op zulke klompen

en met paarse sokken, waardoor twee blote hielen, als volle maantjes heen schenen... Hahaha!... Die onbetaalbaar komieke natuurwezens. En nou jij, Angorensis, vertel van je reizen, voor je audiëntie houdt. Ze maken al vanaf vanmorgen vroeg queue voor de publieke antichambres om de nieuwe Opperste Rechter hun wissewasjes te komen vertellen. Je zult een volkje leren kennen en een miraculeuze klachten, om gewoon niet te geloven... Misschien kom ik incognito[1] je eerste zitting bijwonen... Dan lachen we samen wat na...

(Tot lakei.)

Heb je nog geen handschoenen aan?

Tweede lakei:
Majesteit, ik zei je al, dat ik geen tweede stel heb. Maar mijn poten heb ik met groene zeep onder de pomp gewassen. Asjeblief: je kan er op eten en drinken...

Koning

('t uitschaterend):

Ik kan op dat produkt niet boos blijven! Hij heeft zijn poten onder de pomp... Dat geboefte flapt er alles uit wat hem voor zijn stupide mond komt!... Hahaha!

Hofmaarschalk:
Als je niet mét handschoenen kan bedienen, dan bedien je niet!

Tweede lakei:
Dan bedien ik niet. Ajuus!

(Nijdig af.)

Hofmaarschalk:
Sire, ik bied U onze excuses aan voor dit geval van interne insubordinatie[2], hij wordt onmiddellijk ontslagen...

Kater:
Met Uw verlof, Sire, ik zou de man niet ontslaan. De schuldige met de handschoenen aan zit hier. Wanneer ik hem die witte dingen niet had afgenomen, zou hij geen Koninklijke schrobbering gekregen hebben. Ik bepleit clementie[3].

Koning:
Je zal je zin hebben, Angorensis - nee, beste maarschalk, laat je niet door je temperament meeslepen - Angorensis heeft gelijk. En vergeet ook niet, dat ik de man tijdens die vervloekte ratteninvasie meer dan eens in mijn nervositeit onrechtmatige trappen heb gegeven. We moeten dàt deel van het volk, dat zich lààt trappen, hoog houden, want het volk, hetwelk de punt van een vorstelijke lakschoen met dankbaarheid duldt, wordt helaas met de dag schaarser...

1 (It.), onbekend.
2 < Lat., ongehoorzaamheid.
3 < Lat., genade.

(Tot rentmeester,

die zelf de verversingen is gaan halen.)

Heel attent, rentmeester... Merci bien... A votre santé, messieurs... Nou, Angorensis!

Kater:
Nee, Sire... Ik krijg 't zuur van die rommel!

Koning:
't Zuur, hahaha, van tuttifrutti[1], plombières[2] en vanille-ijs?

Kater:
Ik hou niet van ijs. Dat is de lamste tijd van 't jaar als de goten dichtliggen en de dakpannen enkel sneeuw zijn...

(Tot Jonathan.)

Wat moet je? Wat stoot je me aan?...

Jonathan:
Ik wou je alleen zeggen dat 't bijzonder verfrissend is...

Kater:
Ik dank je. Haal me liever een halve pint!

Koning:
En Angorensis?

Kater:
Sire, ik ben niet goed op dreef... Om te vertellen zit ik liever in mijn eentje onder de warmte van de lamp, als ze me over mijn rug strijken en ik geen vlooien heb.

Koning:
Ik heb nog nooit zo'n origineel ontmoet... Kom, laat je niet soebatten[3]... Een enkel typisch avontuurtje...

Kater:
U zegt zelf, dat er zoveel mensen wachten op...

Koning:
Die kunnen wel wat langer wachten. Je moet je, als ze recht zoeken, de burgerluitjes, nooit haasten, Angorensis. Een goede rechtspraak moet over veel schijven lopen[4], jaren duren en de schuldigen of onschuldigen zo op de weegschaal balanceren, dat ze moe worden van het geschommel van de naald. Dat is recht in de voorname betekenis van het woord. Als Justitia geblinddoekt is, is dat uitsluitend, om iedereen te waarschuwen, dat het langzaam gaat. Ik heb een blindeman nog nooit zien rennen en over hindernissen springen!... Is 't beeld zuiver, heren?

1 compote van allerlei vruchten.
2 (naar de Franse stad Plombières), portie ijs van twee of meer soorten met gekonfijte vruchten.
3 (Mal. sobat = vriend), vleiend vragen.
4 langzaam en omslachtig gaan.

Hofmaarschalk:
Schitterend, Sire!

Opperhoutvester:
Buitengewoon...

Rentmeester:
Niets tegen in te brengen!

Koning:
Nou jij, Angorensis...

Kater:
Ja, waar zal ik dan beginnen?...

Jonathan

(angstig):

Vertel van je jeugd...

Kater:
Wat moet ik daarvan vertellen?... Mijn broertjes en

zusjes werden voor mijn moeder haar ogen in een zak verdronken...

Koning:
Nee!

Kater:
Zeg nou niet nee - Ik heb 't uit haar eigen mond...

Koning:
Waarom en door wie?

Kater:
Eerst wou mijn vader, zaliger nagedachtenis, ons te lijf...

Koning:
Waarom?

Kater:
Vraag nou niet telkens: waarom, daar schieten we niet mee op!... Mijn vader werd kwaadaardig toen-ie ons zag. Hij vloog op ons toe, maar moeder, een best wijf en zindelijk, nooit naast de bak, moeder takelde hem zo toe, dat-ie geen poot meer naar ons dorst uit te steken...

Koning:
Een vader, die zijn kinderen...

Kater:
Ja, bang voor de nieuwe generatie... Op de negende dag dee ik mijn ogen open, en toen kwam de moordenaar. Drie broers en twee zusters van me knoopte-ie in een zak...

(Tot Jonathan.)

Stoot me toch niet om de zoveel woorden aan!... In een zak, met een steen erbij... En adi... Geen kik... Geen geluid... Da's mijn eerste kennismaking met wat je mensen noemt, geweest...

Koning:
Wie die schurkenstreek uit heeft gehaald moet gevierendeeld worden...

Kater:
Zeg dat wel. Ik zou hem op 't moment nog graag de ogen uit zijn kop halen!...

Jonathan:
Vertel nou liever een avontuur...

Koning:
Juist, juist, Angorensis... Geen tragische souvenirs, arme kerel!...

Kater:

Een avontuur?... Ratten en muizen is niet interessant... Wacht, de historie met de foxhond[1] van een jachtopziener... Een jaar of wat geleden... Honden zijn geen sympathie van me, Sire... De een gaat aan de haal voor een rat...

Koning:
Schalk!... Dat slaat op mij, heren...

Kater:
De ander heeft de duvel aan een hond... Ik tenminste...

Koning:
Hoe is 't mogelijk, Angorensis! Maar dan moet je toch eens kennis maken met die goeie lobbes[2] van een

1 fox-terriër, kleine soort van glad- of draadharige jacht- of huishond, gedrongen van bouw en met korte poten.
2 grote, goedaardige hond.

Nero, die boven in zijn mand slaapt...

Kater:
Sire, haal me niks aan - en haal hem niks aan!

Koning:
Hahaha!... Verder... Wat was er met die fox?

Jonathan:
Sire, mag ik U opmerken?...

Koning:
Nee, nee, laat je broer uitvertellen!

zevende toneel

De vorigen - Arthur.

Arthur:
Majesteit...

(Bij de algemene aandachtige luistering naar het verhaal van de kater, blijft hij ongezien in de achterdeuropening toehoren.)

Kater:
Dat valse loeder, dat tegen iedereen kefte en aan alle broekspijpen hing, had aan mij, Sire, een bijzondere puist[1] gezien. Ik kon me niet wenden of keren, of hij zat me na. En als hij blafte, blaften al die andere smerige honden mee. Dat werkt zo op mijn zenuwen, dat ik er niet rustig bij blijven kan!

Koning:
Merkwaardig. Precies mijn geval...

Kater:
Honden zijn altijd 't ongeluk van mijn familie geweest. En die verdomde fox... Als ik hem zag, ging ik de hoogte in. Daar hebben ze geen vat op je, want op de lange baan leg je 't tegen de slampampers[2] af...

Koning:
Een mep met een stok of een steen naar hun bast[3], en een fox gaat er jankend vandoor!...

Kater:

1 een hekel hebben.
2 leegloper.
3 huid, buik, lichaam.

Ik heb hem getracteerd. Op een dag liep-ie met een muilkorf en een belastingpenning[4] aan zijn halsband... 't Stumperig kuiken kwispelstaartte, Sire, kwispelstaartte als één van de heren hier, als Uwe Majesteit in goed of belabberd humeur binnen komt...

Koning:
Hahaha!...

(Slaat hofmaarschalk genoeglijk op zijn knie.)

Hoor je, maarschalk? Heb jij een muilkorf?

Hofmaarschalk:
In overdrachtelijke en zeer aangename betekenis: ja, Sire, hahaha!

(De anderen lachen mee.)

Kater:
Mijn gemuilkorfde fox, een uilskuiken, vergat zijn muilkorf.

4 penning van de hondenbelasting.

Hofmaarschalk:
Hoe is 't mogelijk!

Kater:
Zeg dat niet, hij droeg 't ding pas; als je 't lang draagt, zoals jij en anderen, maak je jezelf wijs, dat je zonder korf en zonder penning geboren bent...

Koning:
Ho! Ho! Ho!... Nou sla je door, Angorensis!

Kater:
Mijn fox vergat zijn muilkorf en kreeg zo op zijn falie[1], zo gloeiend op zijn bast, dat-ie 't open raam van de koster invluchtte, ik hem na, over stoelen en tafels, en omdat de koster juist met zijn vrouw en zijn schoonmoeder en zes kinderen zat te eten, spatte de waterige snert[2] uit de borden tot aan 't balkenplafond!... De schoonmoeder lag met stoel en al ondersteboven en de vette jas van de koster was een schilderij...

(Schaterlacht.)

Nooit meer last van 't kreng gehad!... Blafte, maar op een afstand... Dat is de enige keer, dat ik een hond op de vlakte heb aangedurfd, Sire, voor de rest van de smeerlappen snij ik uit[3], zoals U voor de brave ratjes...

Koning:
Angorensis, jij bent een snaak, een snuiter, zoals er geen tweede in de burgerlijke stand ingeschreven staat...

Arthur

(naar voren tredend):

En zoals er geen tweede ingeschreven zal worden, Sire...

Koning:
Met welk recht durft U hier binnen te dringen, Hoogheid?

Arthur:
Met 't recht, Majesteit...

Koning:
Scheer je weg, meneer! Ik sta je niet te woord!...

Arthur:
Sire, dit zijn twee bedriegers!

Koning:

1 een pak slaag krijgen.
2 zeemansterm voor groene-erwtensoep.
3 zich wegpakken, heengaan.

Een bedrieger is de man, Prins, die alle ratten van mijn Koninkrijk tegen mij in 't harnas joeg en mij kat - kat à la Béarnaise - sauce Béarnaise...

Kater:

Sauce naturelle...

Koning:

Sauce naturelle liet slikken!... Eruit, ménéér - of ik zal U...

Arthur:

Goed, ik zal mij tijdelijk retireren, tijdelijk, Sire, want U roept mij zelf weer terug! Maar die twee zijn van 't allerlaagste en gemeenste allooi! Uw gunsteling is in het dorp, waar ik vannacht te paard heen ben gereden, onbekend, is uit de lucht komen vallen, en zijn broer, de Jonathan, die op zijn benen staat te beven, is een gevluchte dief, die een buidel geld uit de la van de

dorpsbakker gestolen heeft en die 't halve dorp heeft opgelicht! De getuigen heb ik meegebracht!... Die wachten, Sire...

Jonathan:
Sire, hij liegt!

Kater:
Stil laten smoezen[1], de Koning weet wel beter!

Koning:
Ja, ik weet beter, Angorensis, en om die nieuwe intriges van de Prins te ontmaskeren, draag ik je hierbij op die laster- en leugenpraatjes te onderzoeken in MIJN presentie!

Arthur:
Uw raadsman, Sire, is, de hemel weet hoe, langs velden en wegen komen aansluipen!

Kater:
Klopt, Sire!

Arthur:
Hij verdraagt het daglicht niet!

Kater:
Klopt, Sire!

Arthur:
Hij heeft geen hemd aan zijn lijf, Sire.

Kater:
KLOPT, Sire!

Arthur:
Duizend tegen een, dat hij zijn handtekening niet kan schrijven!

Kater:
Klopt, Sire!

Arthur:
En dat U een gewetenloos roofdier in Uw paleis duldt!...

Kater:
Klopt...

Koning:
En nu is het genoeg!... Wijs de gewezen aanstaande van mijn dochter het gat van de deur, maarschalk, en als de lijfwacht hem weer laat passeren, is hij een kind des doods!... Eruit, plebejer[2] van koninklijke bloede... Eruit, hond!

Kater:
Dat is het juiste woord, Sire, een mens in hondegedaante!

1 praatjes verkopen.
2 scheldnaam voor iemand zonder opvoeding of fatsoen.

Arthur

(heengeduwd door de hofhouding):

Pas op, kattekop, en pas op, dief van de bakker.

(Af.)

Kater:

Fidonc, Sire, wat zijn er een ordinaire sujetten[3] onder de vorsten...

Koning:

Trek je er niets van aan, Angorensis. Ik handhaaf je door dik en dun! Hofmaarschalk, laat de burgerluitjes en de zogenaamde getuigen van de Prins hier verschijnen!

Hofmaarschalk:

Hier, Sire?

Koning:

Ja, hier! Weet je niet wat 'hier' is?

Hofmaarschalk:

Ik haast me al, Sire...

(Af.)

3 < Fr., gemene personen.

Koning:
En jij, Pierre, trek je jas uit!

Tweede lakei:
Waarvoor?

Koning:
Vraag niet. Gehoorzaam!

Tweede lakei:
Eerst moet ik mijn handschoenen aan- en dan mijn jas uittrekken...

Koning:
Jij moet, wat IK moet, begrepen!

(Trekt de uniformjas van de lakei aan.)

Ziezo, Angorensis... Nou doe ik, als de Sultan uit de Duizend-en-een-Nacht, na de verhalen van Sheherazade[1], en ik begeef me op deze eerste openbare zitting van jou, mijn betrouwbare rechterhand, volkomen onherkenbaar, onder mijn volk...

Tweede lakei:
En ik?

Koning:
Jij? Neem jij mijn jas, maak de vetvlekken eruit en pers hem op...

Tweede lakei:
Ja, maar...

Koning:
Uitgerukt.

(Lakei af.)

Ga zitten, Angorensis, spreek recht in MIJN naam, in het bijzijn van mijn Hofhouding, stel de bende aan de kaak, bijt van je af en laat je nagels zien!

Kater:
Als ze me nijdig maken, Sire, zal 't niet mankeren...

achtste toneel

Koning - Kater - Jonathan - Hofmaarschalk - Lijfarts - Hofprediker - Rentmeester - Opperhoutvester - Griffier - Bakker - Schoenlapper - Melkboer - Slager, met hond - Kruidenier - Eerste en tweede lijfwacht - Volksmenigte.

1 de sprookjesvertelster uit 1001 Nacht.

Hofmaarschalk

(met lijfwacht en hofprediker):

Majesteit...

(Verbaasd bij het zien van de lakeienuniform.)

O!...

Koning:
Stil!

Hofprediker:
Sire, U in deze vermomming!

Koning:
Wie vraagt je wat? Hou je mond!

Lijfarts:
Maar, Sire!...

Kater:
Komt hier haast stilte?

(Tot Koning.)

Zet de stoelen zó neer, Pierre, dat dat vólk op een behoorlijke afstand blijft!

Koning:
Moet ik?

Kater:
Ja, jij! Wie anders? Wou je dat ik 't dee?

(De Koning

maakt van de stoelen een heg.)

Dank je. Waarom heb je je handschoenen niet aan?

Koning:
Omdat...

Kater:
Omdat je niet weet hoe 't hoort! Als IK ze aan heb, kan JIJ ze ook aan hebben! Breng me een kop melk met een schotel! Ik kan, zo hoog en droog als ik hier zit, geen recht spreken!

Hofmaarschalk:
Zal ik?

Kater:
Nee, hij! En stoor mij niet in mijn functie!

(De Koning af. Gepraat achter de stoelen.)

Wat is dat daar? Wie doet hier een bek open vóór hem wat gevraagd wordt?

Bakker:
Daar staat-ie, de schobbejak!

Kater:
Stilte! Je bakkerssnuit houen! De zitting begint eerst, als IK begin, en ik begin pas als ik mijn melk heb gehad!

(Tot Jonathan.)

Ga zitten. Nee, naast me.

Schoenlapper:
Hij hoort op de bank van de beschuldigden!

Kater:
Als je nog één woord zegt, schoenfrik, zal ik je door de lijfwachten uit het gebouw laten verwijderen!

(Tot Koning.)

Dank je, Pierre.

Koning:
Neem me niet kwalijk, Excellentie, dat ik bij het dragen melk op het schoteltje gemorst heb, en dat er een vlieg in drijft...

Kater:
Je mag voor mij altijd op 't schoteltje morsen, Pierre, ik drink bij voorkeur van schoteltjes, en tegen vliegen in melk heb ik geen principieel bezwaar!

(Hij slurpt. Algemene aandacht en stilte.)

Zo. Dat brengt me in een beter humeur. Een rechter moet nooit achter de groene tafel plaats nemen, als hij zijn maag meer dan zijn verstand en zijn hart voelt. Aan wie de beurt?

Bakker:
Ik!

Schoenlapper:
Ik! Ik was eerder!

Melkboer:
Dat lieg je, ik!

Slager:
Wel gedorie, stond ik niet vooraan en heb je mij niet opzij gedrongen?

Kruidenier:
Excellentie, ik kan er een eed op doen...

Koning:
Wil je je snaters houen! En wil jij je pet afzetten, hè?... Weet jij niet tegenover wie jij staat?

Kruidenier:
Aan jou heb ik maling![1]... Van een lakei wacht ik geen complimenten af!

1 zich er niet aan storen.

Koning:
Nom d'un chien!

Kater:
Hou je er buiten, Pierre!... Slager, kom dichterbij...

(Onrustig.)

Wat hou jij onder je jas?

Slager

(zijn jas losknopend en er een hond onder te voorschijn halend):

Mijn hond, Excellentie...

Kater

(blazend):

Weg met dat gedrocht!...

Slager:
Excellentie...

Kater

(met hoge rug):

Weg!... Dat is jouw hond niet!... Jij hebt een kees, die einden lat uit 't water apporteert!

Slager:
't Is één van zijn jongen, Excellentie, een bastaard, die me nagelopen is, toen ik op weg naar 't Paleis van Justitie was...

Kater:
Wij spreken geen recht in 't bijzijn van de bastaard van een kees!... Men brengt hier geen honden mee! Dat is in strijd met de waardigheid van het Gerechtshof! Weg ermee! Doe je plicht, lijfwacht!

Eerste lijfwacht

(de hond afnemend):

Hij bijt toch niet, slager?

Kater

(weer zittend):

Zo!... Nou kan ik met je praten. Jij bent de slager?

Slager:
Ja, die ben ik. Ik kan van de persoon, die naast U zit, geen centen loskrijgen. Honderd keer laat-ie je lopen! Honderd keer! En nou zoek ik 't hoger op...

Kater:
Waarvoor krijg jij centen?

Slager:
Dat was maar onsies leverworst voor en onsies leverworst na, en halve ponden magere en doorregen[1] lappies[2]...

Kater:
Beschuldigde, nee, blijf zitten, je hoeft 't je niet moeilijk te maken! At JIJ zoveel onsies leverworst?

Jonathan:
Ik, nee, mijn kat. Ik at de lappies.

Kater:
Hoor je dat, slager?

Slager:
Wat heb ik met zijn smerige kat te maken?...

Kater:
Met welk recht spreek jij van een smerige kat, man, en dat in een vorstelijk huis, dat pas door de opofferende diensten van een kat werd gered!

Koning:
Bravo! Uitstekend! Uit mijn hart gesproken!

Kater:
Geen tekenen van goed- of afkeuringen, nom d'un chien!... Slager, ik waarschuw je in je eigen belang me op mijn vragen naar waarheid te antwoorden!... Wist jij

1 met vlees ertussen.
2 plat en dun stuk vlees.

dat de onsies leverworst voor de maag van de beschuldigde, of voor de maag van zijn poes bestemd waren?

Slager:
Dat gaat me niet aan. Ik heb leverworst geleverd, maanden en nog eens maanden! Ik moet mijn centen!

Kater:
Wil jij je toon wat matigen, mannetje, of ik zal je een boete van heb-ik-jou-daar opleggen!... Wist jij, dat de poes leverworst at?

Slager:
Dat wist ik.

Kater

(tot griffier):

Noteer dat goed, griffier, hij wist het! En het WAS leverworst?

Slager:
Dat was 't.

Kater:
Beschuldigde, nee, houd je gemak! Heb jij die leverworst zelf geproefd?

Jonathan:
Nee, Excellentie, nooit.

Kater:
Dat is een meer dan schandelijk verzuim, jongeman!... Dus jij laat een onnozele poes ZIJN worst kauwen en je kauwt zelf niet mee?

Slager:
Mijn leverworst is leverworst! Ik lever die leverworst aan de notabelen[1] van het dorp, en wie ik ze lever, zegt dat mijn lever...

Kater:
Stop!... Enkel antwoorden!... Lever, om van leveren te praten, lever jij jouw leverworst, die je voor katten uitweegt, ook aan mensen?

Slager:
Dat wil zeggen...

Kater:
Dat wil zeggen dat je er twee kwaliteiten op na houdt en dat je in de katteworst dingen verwerkt, die 't licht niet verdragen! Hou je mond, aartsbedrieger!... Het was geen leverworst!... Ik heb er alles in ontdekt...

Slager:

1 < Fr., voorname persoon.

U?

Kater:

Ik!... Als ik rechtspreek overtuig ik me persoonlijk!... Ik heb in jouw worst bedorven en nuchter vlees[2] van meer dan één diersoort aangetroffen! Ontken je dat?

Slager:

Excellentie, een kat vreet àlles...

Kater:

Noteer dat, griffier: een kat vreet alles... Antwoord! Waarom rij jij in 't holste van de nacht door 't dorp met een overdekte wagen, waaruit een lucht slaat, die iemand onpasselijk maakt?

Slager

(angstig):

Dat doe ik niet...

Kater:

Dat doe jij wel en ik kan het getuigen! Jij hebt verleden week, toen de maan in het laatste kwartier stond,

2 van een pas geboren kalf.

twee lammeren vervoerd die aan miltvuur gestorven waren... Die was je wezen kopen bij een boer, die ze al begraven had... En jij koopt dooie honden en dooie ratten en dooie katten en dooie kippen en dat alles maal je in je hakmachine, jij stopt een hele diergaarde in je katte- en mensenworst. Antwoord: heb jij LEVERworst aan de poes van deze te goedgelovige heer geleverd?

Slager

(zeer angstig):

Nee, Excellentie...

Kater:
Waarom eis jij dan betaling voor leverworst? Waarom bleer jij de buurt bij mekaar in de woning van deze jongeling?... Maak dat je je onmiddellijk met je bastaard verwijdert en als je het de beschuldigde nog eens lastig durft te maken, zullen wij een vervolging op hoog bevel tegen je instellen!...

Koning

(is er verbluft bij gaan zitten):

Prachtig! Ik zit paf, paf! Zo scherpzinnig is er in mijn rijk nog nooit recht gesproken!

Kater:
Pierre, hou je mond en blijf erbij staan!

Koning:
Ik krijg het in mijn benen en ik luister makkelijker, terwijl ik zit.

Kater:
Dat wordt je niet gevraagd. Dat vraag je zelf ook nooit!... Stilte, kaffer!... Nou jij!

Schoenlapper:
Rechter, ik kan mijn recht niet vinden! De schout verdomt het en nou klop ik hier aan. Zijn schoenen heb ik gezoold en geachterlapt! Een nacht heb ik er voor op gezeten...

Kater:
Kniel!

Schoenlapper:
Knielen?

Kater:
Kniel! Weet jij niet wat knielen is! Wat je in de kerk doet, met een eerlijk geweten! Kniel! Wat heb ik aan mijn voeten?

Schoenlapper:
Kapotte schoenen.

Kater:

Dat voel ik zelf wel. Daar heb ik jouw voorlichting en jouw gekniel niet voor nodig!
Van wie zijn die schoenen?

Schoenlapper:
Als ik me niet vergis...

Kater:
Je vergist je niet. Als goed rechter heb ik ze als bewijsmateriaal aangetrokken!
Antwoord: kijk me in mijn ogen! Heb jij DEZE schoenen gezoold en geachterlapt?

Schoenlapper:
Stellig. Daar steek ik mijn vingers bij op!

Kater:
Noteer dat, griffier! Waarmee heb jij gezoold?

Schoenlapper:
Met 't puikste leer.

Kater:
Wat is leer?

Schoenlapper:
Hèhèhè!... Moet ik op zo'n komieke vraag antwoorden?

Kater:
Een rechter, ezel, stelt nooit een komieke vraag!... Als jij niet met leer gezoold en geachterlapt hebt.

Schoenlapper:
Dan hoeft hij geen cent te betalen! Maar ik zweer...

Kater:
Zweer geen valse eed, schoenfrik, terwijl je nog geknield ligt!...

(Trekt een zool uit een der schoenen.)

Pierre, wat is dit? Nou, doe er geen uur over...

Koning

(terwijl Pierre met de koningsjas over zijn arm binnentreedt en meeluistert):

Hoor eens, Angorensis, daar pas ik voor!

Kater:
Waar pas jij voor?

Koning:
Dat pak ik nog niet met handschoenen aan!

Kater:
Geef jij 't slechte voorbeeld aan andere lakeien? Geen tegenspraak, oerkaffer...

Koning:
Met je permissie, dat gaat te ver...

Kater:
Silence, nom d'un chien!... Mijnheer de lijfarts: wat verscheur ik hier tussen mijn vingers?

Lijfarts

(onwillig):

Papier.

Kater:
Wat voor papier?

Lijfarts:

Bordpapier.

Kater:

Overtuig je, Pierre!... Bordpapier! Zo worden onderdanen van dit slecht bestuurd rijk door een schoenfrik bedrogen! Sta op, rakker! Blijf niet langer geknield, doe- en deugniet! Kan jij je recht niet vinden!... Is het recht, om papier in een schoen te naaien en de prijs van leer te willen afdwingen? Mag jij de nagedachtenis van welke koe ook schenden door voor de rechtbank vol te houden, dat dit de huid van een eens bezielde hoorndrager was? Is dit leer?

Schoenlapper:

Nee, Excellentie...

Kater:

Heb je nog meer schoenen op die manier gezoold en geachterlapt?

(Alle aanwezigen bekijken hun zolen. Zacht rumoer.)

Je hoort hoe ze over je denken, wetsovertreder! Vox populi, vox Dei![1]... Verdwijn uit onze ogen en laat ons nooit meer iets van je horen!

(Schoenlapper af.)

Koning:

Ik zit paf, paf!

1 (Lat.), de stem van het volk, is de stem van God = wat het volk zegt, is de waarheid.

Kater

(na wat melk geslurpt te hebben):

De bakker!

Bakker:
Excellentie, de slager en de schoenlapper hebben ongelijk gekregen, ik kom op voor een rechtvaardige zaak! Twintigmaal heb ik om de rekening van mijn brood gezonden, en de oplichter, die geen stuk meubel meer in huis heeft, betaalt me met getreiter en gesar, omdat mijn dochter...

Kater:
Omdat je dochter... Maar dat is een tweede zaak...

Bakker:
Hij heeft uit de la van de kast in mijn achterkamer...

Kater:
Dat is een derde zaak, en ik houd hier geen zitting om drie zaken tegelijk te behandelen! Antwoord! Wat is meel?

Bakker

(grommend):

Dat weet ik niet!

Kater:
Als jij dat niet weet, heb je in rechten niet 't recht brood te bakken! Pierre, wat is meel?

Koning:
Als je me dood slaat, Angorensis, weet ik 't niet. Dat zijn zo van die dingen, die je elke dag eet, en waarover je nooit nadenkt! Hahaha!

Kater:
Daar houdt alles bij op! Ik zal me er bij de Koning over beklagen, dat jij op de eenvoudigste vragen geen antwoord kan geven! Je moest je schamen, om de koninklijke livrei te dragen!

(Tot Pierre.)

Jij daar, wat is meel?

Tweede lakei:
Dat weet toch immers de grootste stommeling! Dat is gemalen graan...

Kater:
Goed zo. Jij bent verstandiger in je pink dan hij aan zijn hele lichaam!

Koning:
Nou moet ik je toch verzoeken...

Hofmaarschalk:
Dat is ongehoord!

Rentmeester:
Vlegelachtig!

Opperhoutvester:
Schandalig!

Lijfarts:
Ik zou dat niet dulden, Sire!

Koning:
Angorensis, je zei daar -

Kater:
Stilte! Recht is recht en recht kent geen verschil van rang en stand! Als een bakker niet weten wil wat meel is, omdat-ie dat meel met krijt, aardappelmeel en zemelen vervalst! - Ik ben aan 't woord, meelverknoeier! - als 'n bakker bij zo'n vraag listig zwijgt, neem ik hem dat niet kwalijk, want een bakker is een bakker, en 't hoort bij zijn vak, maar als een Koning niet weet wat elke boer weet, dan moet ik als rechter mijn plicht doen! Heb jij deze jongeman brood geleverd?

(De bakker knikt.)

Van

enkel meel?

(De bakker zwijgt.)

Je zwijgt? 't Is in orde, en ik breng deze heer naast mij hulde, dat hij mij als rechter in staat stelde een slager, een schoenlapper en een bakker in hun ware gedaante te laten zien!

Bakker:
Maar mijn dochter en mijn gestolen geld...

Kater:
Laat die dochter binnenkomen!

(Lijfwacht af.)

Koning:
Angorensis, je bent een fidele kerel, en ik heb tweemaal paf gezeten, maar je maakt 't te bont! Jij zet op die manier 't hele volk tegen me op!

Kater:
Bemoei je er niet mee, Pierre... Straks ben je weer Koning - nou tel je niet mee!

negende toneel

De vorigen, zonder Slager en Schoenlapper - Ans.

Eerste lijfwacht:
Vooruit! Daar heeft-ie zijn dochter, Excellentie... Vooruit dan!

Kater:
Dag, Ansje, kind. Je hoeft niet zo bleu[1] en beangst te zijn... Ken je me niet meer?

Ans:
Ja zeker, U is die heer met de scherpe nagels...

Kater:
Dat heb je fijngevoelig onthouden, Ansje! Ga zitten...

Ans:
Ik durf niet...

Kater:
Goed, blijf dan staan... Ken je die man met zijn blote voeten en zijn bakkershemd?

Ans:

1 (Fr.), verlegen, bedeesd.

Dat is mijn vader.

Kater:
Ken je die jongeheer?

Ans:
Ja, meneer...

Kater:
Ansje van de bakker, herinner je je dat wij twee voor een paar dagen over een zuiver geweten gesproken hebben?

Ans:
Ja, meneer...

Kater:
Ansje, je vader beweert dat hij

(Jonathan bedoelend)

een dikke buidel met geld...

Bakker:
uit de la van de kast...

Kater:
...gestolen heeft. Is dat zo?

Ans:
Hoe kan ik dat weten?

Bakker:
Ik was uit en de lege zak...

Kater:
...met meel in de naden...

Bakker:
Precies!... Lag bij hèm, bij die brief, op de tafel!...

Door 't raam zag ik hem liggen... Asjeblief!... De spaarduiten van jaren zaten erin!... 's Morgens had de schobbejak geen cent in huis om mij en de melkboer te betalen, waar of niet, melkboer?...

Melkboer:
Hij zegt de waarheid!...

Bakker:
Om mij en de melkboer te betalen, en 's middags reed-ie overal rond in een open sjees van de 'Vergulde Kat', smeet overal met geld, kocht kleren en spullen, en toen de kruidenier bij me kwam om een papiertje te wisselen, waar of niet, kruidenier?...

Kruidenier:
Zo waarlijk helpe mij God - de waarheid moet gezegd worden!...

Bakker:
Toen de kruidenier bij me kwam om een bankie te wisselen, herkende ik 't bankie en toen ik me wou overtuigen, was de zak uit de achterkamer gevlogen!... Daar staat de dief, rechter!... Daar is de inbreker!... Met de sjees was-ie er al vandoor, en toen we door 't raam van zijn leeggehaald huis binnenkeken lag de lege zak op zijn tafel! Ik vraag mijn recht!... Ik moet mijn recht!... De slager wordt hier beduveld en de schoenlapper met een smoesje de deur uitgesmeten, omdat de flessentrekker[1] met de hoge omes bevriend is, ik vraag niet meer om de betaling van 't brood, dat-ie opgevreten heeft, met of zonder meel, met of zonder krijt, ik vraag recht voor wat me geroofd is!

Kater:
Hoeveel is er geroofd?

Bakker:
De bruidsschat van mijn dochter, haar moeders erfdeel en wat ik voor haar gespaard had, om haar te laten trouwen!

Kater:
Dus was 't van hààr?...

Bakker:
Van haar, als ze trouwde!

Kater:
Dus als ze met hèm getrouwd was...?

Bakker:
Ze trouwt gedorie niet met hem!... Mijn dochter trouwt met geen dief! Ik vraag recht, recht! En eer ga ik hier niet vandaan!

Koning:
Angorensis, als jouw broer dat gedaan heeft, dan zeg ik...

Kater:

1 oplichter.

Stilte! Je mening wordt niet gevraagd! Ansje, heb je dat van je vader gehoord?

(Zij knikt.)

Ansje, zou jij hèm toch trouwen, als-ie 'n dief is...?

Ans

(angstig):

Hij is geen dief...

Kater:
Dat vraag ik je niet! Zou je hem toch...?

Ans:
Al had-ie 'n moord op zijn geweten!

Kater

(tot Jonathan):

En jij, zou jij haar trouwen, als ze 'n dievegge was...?

Jonathan:
Ze is geen dievegge!

Kater:
Maar àls ze dat was?

Jonathan:
Al was ze de grootste misdadigster: ik hou van haar!

Kater:
Dan gelast ik, bakker, in naam van Zijne Majesteit, onze geëerbiedigde Koning, en in naam van alle natuurwetten, dat die twee jonge mensen, die al lang van elkaar houen, door de hofprediker hier worden ingezegend...

Bakker:
Ik hang me nog liever op!

Koning:
Angorensis, die man heeft gelijk!

Kater:
Boerenkaffer, stoor de rechtszitting niet!

Koning:
Pierre, mijn jas! Wanneer jij je zo vergeet, Angorensis, dat je de partij van je broer kiest, dan deug jij niet voor rechter en speel ik niet langer deze komedie!

(Heeft zijn jas aangetrokken.)

Ziezo, nou ben ik weer de Koning... En let nou op je woorden!

Kater

(terwijl de menigte eerbiedig buigt):

Sire, U heeft mij alles beloofd, alles wat ik wenste, en deze jongeman heeft U de dochter van de bakker toegezegd...

Koning:
Maar toen wist ik niet van dat gestolen geld...

Kater:
Majesteit, nog een ogenblik... Ansje, mijn kind, heb je niets te getuigen?

Ans:
Ik durf niet.

Kater:
Ben je bang voor de Koning?

Ans:
Voor mijn vader.

Kater:
Ansje, 't is beter een goed geweten dan een vader te hebben... Heeft hij die zak geld...?

Ans:
Nee. Ik.

Bakker:
Dat liegt ze, Koning! Dat zegt ze alleen om de schooier, waarop ze verkikkerd is, te redden!

Ans:
Nee, vader...

Bakker:
Ze liegt, Koning!

Ans:
Ik heb het geld uit de kast genomen, omdat ik van hem hou en niet zonder hem kan...

Kater:
Hoort U dat, Sire?

Bakker

(dreigend):

Beest van een meid, dat haar eigen vader besteelt!

Ans:
Hij wou zich van kant maken en toen bracht ik moeders erfdeel...

Kater:
Hoort U, Sire? Deze man wil zijn dochter beletten te trouwen. Hij beschuldigt iemand van diefstal en beweert dat het geld van zijn kind, zijn geld is! Zij nam haar eigendom en legde het neer in

(met gebaar naar Jonathan)

zijn woning, omdat ze wist dat hij van haar geen geld zou - zou willen ontvangen. Deug ik voor rechter, Sire, en deugt mijn uitspraak, dat de hofprediker in UW tegenwoordigheid de eerste steen moet leggen voor een huwelijk met een gezegend aantal kinderen?

Koning:
Ik geef mijn toestemming, en ik benoem jou, bakker, tot Hofleverancier...

Bakker:
Ik verdraai 't...

Koning:
Hier valt niks te verdraaien, hier heeft maar iemand te verdraaien en dat ben ik!

Hofprediker:
Dan verklaar ik het huwelijk tussen deze twee jongelieden voor gesloten.

Kater:
Amen. Het is bijzonder plechtig, al doen wij het met minder plichtpleging en zonder interventie[1] van vaders en moeders...

tiende toneel

De vorigen - Slager.

Slager

(verwoed):

Ik kom nog eens terug!

Kater:
Slager, gedane zaken nemen geen keer!

Slager:

1 < Fr., tussenkomst.

Met mijn leverworst ben ik schandelijk in 't ongelijk gesteld maar ik krijg geld van de magere en doorregen lapjes! Dat valt niet af te strijen... Vlees is vlees!

Koning:
Wat moet die schreeuwende lummel...?

Slager:
Met jou heb ik niks te maken, al trek je tienmaal andere jassen aan!

Hofmaarschalk:
Impertinente vlerk[2], majesteitsschennis wordt met tuchthuis gestraft!...

Slager:
Ik krijg centen van 't vlees!

Kater:
Een ogenblik, Sire... Wilt U het jonge paar, dat door Uw hofprediker pas op zulk een voortreffelijk-voorspoedige wijze vereend werd, veroorloven te vertrekken? Niet-

2 onbeleefde kerel.

tegenstaande de bakker door Uwe Majesteit op de meest goedertierende manier tot hofleverancier benoemd werd, eet hij zijn dochter met waarlijk angstwekkende ogen op! Ik vrees voor nieuw krakeel en nieuwe juridische conflicten, wanneer Uwe Majesteit het jonge paar niet gelast onmiddellijk en alleen op reis te gaan, en liefst zo ver mogelijk weg!

Koning:
Rentmeester!

Rentmeester:
Sire...?

Koning:
Ga met Angorensis Junior en zijn bekoorlijke jonge vrouw naar mijn schatkamer, doe een royale, immers koninklijke, greep in 's Rijks schatkist, opdat zij de eerste jaren zonder zorg kunnen leven en verstrek hun een pas voor de huwelijksreis!

Jonathan:
Sire, ik weet niet hoe ik Uwe Majesteit voor zoveel goedheid kan bedanken...

Koning:
Tatata!... Daar zit de wijze rechter...

Jonathan:
Hans!...

Kater:
Smeer 'm nou!... Ik heb hier nog te doen!... De rest vertel je me later!... Goeie reis!

Slager:
Eerst mijn centen!

Koning

(tot lijfwacht):

Houd dat individu vast, nom d'un chien... Goeie reis, jongelui!

(Jonathan, begeleid door rentmeester en Ans af. Hofmaarschalk en opperhoutvester houden de ziedende bakker tegen.)

Elfde toneel

Koning - Kater - Hofmaarschalk - Opperhoutvester - Hofprediker - Lijfarts - Slager - Melkboer - Bakker - Kruidenier - Eerste en tweede lijfwacht - Menigte - Griffier - Tweede lakei.

Slager:

Met de worst ben ik in 't ongelijk gesteld, maar 't vlees was niet te vervalsen!

Kater:
Laat die man los, wachters!... Wat was dat voor vlees, slager?

Slager:
Van een koe!...

Kater:
Van wie was die koe?

Slager:
Van mij!

Kater:
Weet jij dat zeker, man?... Want een tweede keer laat ik me niet beliegen!

Slager:
Zo waarachtig als God leeft: 't was mijn koe!

Kater:
Man, je liegt!

Slager:
Zo waarlijk helpe mij God, 't was mijn koe, mijn eigen koe, die ik geslacht heb!

Kater:
Mijnheer de hofprediker: tot tweemaal toe heeft deze man God aangeroepen! Mag dat?

Hofprediker:
Als hij de waarheid en niets dan de waarheid spreekt, ja!

Kater:
Hofprediker, van wie is de zon?

Hofprediker:
Natuurlijk van niemand!

Kater:
Van wie is de regen?

Hofprediker:
Van niemand!

Kater:
Hoor je dat, slager? De zon en de regen zijn van niemand. Van wie zijn de wolken, de sterren, de wind, de maan? Van niemand!

Koning:
Jawel, maar die man komt op voor het vlees van zijn koe!

Kater:
Waarvan leeft een koe, mijnheer de lijfarts?

Lijfarts:
Van gras en van...

Kater:
Niet haasten!... De koe leeft van gras! Gras ontstaat door de zon en de regen. De zon, het gras, de regen, de wolken, de lucht zijn van niemand, hoe kan de koe van iemand zijn?

Koning:
Dus dan zou mijn land met mijn vee...

Kater:

Als de zon van niemand is en de lucht van niemand is en de regen van niemand is, kunnen het land en het vee, die zonder zon, lucht en regen en gras niet kunnen leven, niet van iemand zijn - of die iemand is een dief... Wanneer dus deze slager een koe, die van gras en lucht en licht leeft, vermoordt - en zo'n dier magere lappies uit zijn lichaam snijdt, om die magere lappies te verkopen en er een medemens om lastig te vallen, dan zeg ik met MIJN beetje verstand, dat deze man een beul is, een dief en een leugenaar, en ik zeg dat met te inniger overtuiging, omdat ik en mijn familie van oudsher veel verplichting hadden aan de koe...

(Drinkt een scheut melk.)

Melkboer:

Dus ik zou niet mogen melken?

Kater:

Maggen[1], mag je. Maar of de melk, die door zon, lucht, licht en regen en door 't geduldig herkauwen van

1 dialectische vorm.

een der meest nobele dieren ontstond, JOUW eigendom is, huisjesmelker[1], dat is een vraag die IK niet in jouw voordeel zou oplossen, verstaan?

Slager:

Ik merk 't wel! Ieder houdt hier zijn mond!... 't Is geen justitie voor ons! Je wordt door de hond of door de kat gebeten!

Kater:

Jij lastert, man! Ik bijt niet! Ik spreek recht, zoals 't in de natuur, waarvan jij en ik niemendal afweten, gesproken móét worden! De natuur...

Hofprediker:

Sire, die man is een sater[2] en hoont God!

Koning:

Angorensis, 't spijt me machtig: je hebt mij en 't land buitengewone diensten bewezen door wat hier knaagde en knabbelde uit te roeien en te verjagen, maar op dit nieuwe gebied haal je gewoon enormiteiten uit, en praat je zo rood op de graat[3] als 't kaf van 't koren van mijn volk! Ik geef je dus, met erkenning van je uitmuntende kwaliteiten als rattenvanger het meest eervol ontslag als opperste rechter...

Kater:

Sire, de natuur...

Koning:

Amice[4], wij hebben maling aan de natuur, want wij zijn in de eerste plaats mensen. Adieu. Ik zeg nog eens, 't spijt me machtig. Adieu.

(Af met hofmaarschalk, opperhoutvester, hofprediker, lijfarts, terwijl de lijfwachten, slager, melkboer, bakker, kruidenier en menigte verdwijnen. De griffier plakt nijdig de folianten[5] dicht, tikt met wijsvinger tegen zijn voorhoofd, smijt de deur achter zich toe.)

twaalfde toneel

Kater - Tweede lakei.

Tweede lakei

(gaat over de kater zitten, knikt bedenkelijk):

Nou, nou! 'k Had niet gedacht, dat je zo gauw in je hemd zou staan! Maar, verdomd, ik mag je...

1 iemand die armelijke woningen te duur verhuurt en van de opbrengst leeft.
2 halfgod uit Griekse en Romeinse mythologie.
3 min of meer socialistisch gezind.
4 (Lat.), waarde vriend.
5 boek van grootste formaat, in folio.

(Rumoer buiten.)

En ik geloof, dat je een harde dobber zal hebben,

om hier levend uit te komen! Je hebt ze allemaal, vanaf de Koning tot de slager, de schoenfrik en de melkboer, tegen je opgezet, stommerd!

Kater

(trekt zijn handschoenen uit):

Asjeblief, jongen, daar heb je die dingen terug!

Tweede lakei

(bij rumoer):

Je komt er niet door!

Kater

(trekt zijn schoenen uit):

En misschien kan je die ook nog gebruiken...

(Trekt zijn jas uit, staat weer als kater.)

Tweede lakei:
Gedorie, ben jij de duivel?

Kater:
Nee, jongen, een te wijze kater...

(Er weerklinkt sterk geblaf.)

Ja, ja, had ik in de spiezen! Als ze 't met hun verstand tegen je afleggen, laten ze hun honden op je los!

(Begint tegen een der zuilen bij het tuimelraam op te klimmen.)

God zij geprezen, ik ga weer naar de daken, de goten en de vrije natuur terug...

Tweede lakei:
Ik wou dat ik met je mee kon gaan, Angorensis...

Kater:
Zeg maar: poes, en wij twee, jongen, vinden mekaar later wel.

(Het geblaf wordt sterker.)

Doe ze de groeten van de Commandeur in de Orde van de Heilige Olifant, vigilando ascendimus, door waakzaamheid stijgen wij omhoog...

(Hij klimt door het tuimelraam.)

dertiende toneel

Tweede lakei - Prins Arthur met een koppel honden - Bakker - Slager - Schoenlapper - Melkboer - Kruidenier - Menigte - Hofprediker - Lijfarts - Lijfwachten.

Slager

(boven het geblaf der honden uit):

Waar is-ie, de fielt[1]?

(Geroep en geschreeuw.)

Tweede lakei

(wijst naar het raam. De kop van de kater wordt zichtbaar. Gejoel en geblaf).

E I N D E

1 gemene schelm, doortrapte schurk.

Illustraties

1.	H. Heijermans	tegenover titelblad
	Foto Nederlands Letterkundig Museum en Documentatiecentrum, 's Gravenhage	
2.	Affiche	blz. 16
	Idem	
3.	Wat een schat van een dier...	17
4.	Geld is voor ons bijzaak...	48
5.	Met een vrouwtjesmens, Sire...	49
6.	Heeft een haas klauwen, Sire...	64
7.	Excellentie, een kat vreet alles...	65
	Foto's Lemaire en Wennink, Amsterdam	